беларуская газэта. Заснаваная ў 1906 г. у Вільні. Адноўленая тамсама ў 1991 г. як штомесячнік. З 1 сакавіка 1996 г. выходзіць у Менску штотыднёва

НАША НІВА

№ 19 (57)
5 жніўня 1996 г.
панядзелак

выходзіць у панядзелкі

КУЛЬТУРА, ПАЛІТЫКА

ТЭЛЕПРАГРАМА

БІРЖА ПРАЦЫ

Калпашава

Спэцыяльны рэпартаж з Томскай вобласьці пра страшны лёс тысячаў беларусаў, якія былі абвешчаныя «ворагамі народу», высланыя ў Сібір і назаўсёды засталіся там.

"Надзвычайны выпадак адбыўся вясной 1979 году. Вясна вызначалася вялікай паводкай, і ў выніку апоўзьняў пасыпаліся чалавечыя чарапы й косьці з аголенага масавага пахаваньня. Першаадкрывальнікамі былі дзеці. Яны падбіралі чарапы, гулялі зь імі, бегалі па горадзе з чарапамі на палках, прыносілі іх дадому.

Абвал 30 красавіка агаліў вялізную яму з муміфікаванымі трупамі. Многія зь іх захаваліся выключна добра. Калі чарапы й косьці ператвараліся ў мешаніну пры абвале берагу і адразу ж ішлі на дно, то лёгкія муміфікаваныя парэшткі ўсплылі, і рака несла іх на поўнач на вачах ўсяго гораду..."

Старонка 3.

Прагноз

Карэспандэнт «Нашай Нівы» зьвярнуўся да некалькіх вядомых беларускіх журналістаў з просьбай адказаць на наступныя пытаньні: «Якім чынам сёлета ўвосені можа скончыцца супрацьстаяньне паміж парлямэнтам і прэзыдэнтам?» і «Ці магчымыя масавыя сутыкненьні рабочых зь сіламі праваахавы?»

Адказы — на старонцы 2.

Міжнародны агляд

Няўдачы на ўсходзе змусілі беларускае кіраўніцтва зірнуць у супрацьлеглы бок... Камэнтар да паездкі прэм'ера М.Чыгіра на Эўрапейскі эканамічны форум у Зальцбургу — на старонцы 4.

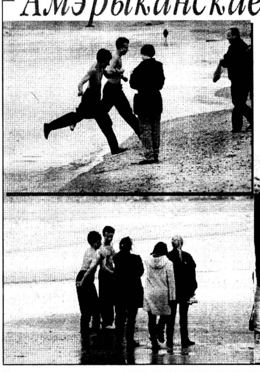
Promenade

Сьцягі над байдаркамі. Штогадовая рэдакцыйная водная вандроўка «НН», гэтым разам — па Ашмянцы. Расповед на старонцы 13.

Літаратура

Зборнік вершаў Усевалада Гарачкі ў газэтнай вэрсіі і новае апавяданьне Ўладзімера Сьцяпана «Цырульнік» — на старонках 14-15.

Амэрыканскае лета

Лідары Беларускага Народнага Фронту Зянон Пазьняк і Сяргей Навумчык зьвярнуліся да ўладаў ЗША з просьбай аб палітычным прытулку. Наш камэнтар — на старонцы 2.

К А М П У Т А Р

Беларусь віртуальная,

альбо спроба знайсьці Радзіму там, дзе яе быць не павінна

Калі ў беларускім і замежным друку зьявіліся паведамленьні пра тое, што прэзыдэнт РБ мае намер забараніць ці абмежаваць выхад да глябальнай сыстэмы інфармацыі Internet, перад мною паўстала пытаньне: наколькі балючая будзе такая забарона для беларускага грамадзтва? І я вырашыў знайсьці на World Wide Web («Сусьветная Павуціна»), інтэрнэтаўскай сыстэме, якая працуе паводле прынцыпу гіпэр-тэксту, тыя хоўм-пэйджы (разьдзелы), якія так ці йнакш зьвязаныя зь Беларусяй.

Уласна ў Беларусі я выйшаў толькі на адзін хоўм-пэйдж. Ён належыць Беларускай Акадэміі Навук. Яго дакладны адрас (URL, universal resource locator):

http://www.bas-net.by/

Што можна прачытаць у гэтым разьдзеле? Нічога асаблівага. Адрасы інстытутаў Акадэміі, чым яны займаюцца (у трох словах), можна знайсьці інтэр'еры акадэмічных лябараторыяў. І нічога болей.

Працяг на старонцы 16.

Р А С Е Я — З Б Л І З К У

«Я ня веру, але я праваслаўны»

Артыкул зь фінскай газэты «Suomen Kuvalehti»

Калі ў 1989 годзе царква актыўна ўварвалася ў жыцьцё савецкага народу, то, здавалася, гэта знак часу, які натуральна спадарожнічае краху камунізму і абяцае маральна аздаравіць грамадзтва. Але вельмі хутка давялося канстатаваць, што гэтая новая мода прывяла ва ўлоньне расейскай праваслаўнай царквы мноства людзей, зусім для гэтага непрыдатных.

Увесь сьвет ведае пра своеасаблівае супрацоўніцтва Маскоўскай Патрыярхіі з КГБ. Пра гэта сьведчаць дакумэнты як з архіваў КПСС, так і з архіву 4 аддзелу 5-й — ідэалягічнай — управы КГБ. Ды й самі сьвятары гэтага ня ўтойваюць. «Мы вінаватыя ўсе, безь якоганебудзь выключэньня. Нас, сьвятароў Маскоўскай Патрыярхіі, дабраслаўлялі на пасаду афіцэры КГБ. Можа, мы ня ведалі гэтага? Дык няўжо яшчэ знойдзецца хтосьці, каму невядома, што аддзел зьнешніх царкоўных зносінаў (47 вышэйшых дзеячоў расейскай праваслаўнай царквы) зьверху данізу быў філіяй КГБ?» Гэтае прызнаньне зрабіў айцец Г.Эдэльштэйн у рэдакцыі газэты «Столица» ў лютым 1992 году.

«У нашым аддзеле ў кожнага быў свой куратар з КГБ. Да самага апошняга часу ў аддзеле працавалі супрацоўнікі дзяржбясьпекі, і іх кабінэты знаходзіліся побач з кабінэтам старшыні. Старшыня ж (цяперашні мітрапаліт Смаленскі і Калінінградзкі Кірыл) супрацоўнічаць з КГБ быў абавязаны з-за пасады. Практычна ўсе супрацоўнікі аддзелу, ад швэйцара да старшыні, былі агентамі КГБ. І я таксама. Мяне завэрбавалі ўжо ў сэмінарыі». Гэтае прызнаньне зрабіў дыякан А.Рыбін, які працаваў у аддзеле зьнешніх царкоўных зносінаў у 1985-1991 г. У расейскім і замежным друку былі названыя мянушкі агентаў КГБ: Адамант, Антонаў, Абат, Астроўскі, Тапаз, Міхайлаў — за імі хаваюцца вышэйшыя духоўныя асобы Маскоўскай Патрыярхіі: мітрапаліты Пітырым, Філарэт, Ювэналій, Кірыл, Сэрапіён, Мяфодзій.

Працяг на старонцы 4.

Біеналe фотамастакоў у Бэльгіі

Нядаўна на старонках «Нашай Нівы» паведамлялася пра пасьпяховы ўдзел беларускіх фотамастакоў (Андора. Манахромная фатаграфія. 20 месца) у афіцыйным конкурсе фатаграфічнай творчасьці краін, якія ўваходзяць у міжнародную арганізацыю FIAP (Federation Internationale de L'art Photography). Усяго ў FIAP 78 краінаў сьвету. У чэрвені 1993 г. на чарговым кангрэсе FIAP Беларусь таксама стала паўнапраўным сябрам гэтай арганізацыі, адзінай у сваім жанры, якая адзіная прызнана і падтрымліваецца UNESCO. Нашу краіну прадстаўляе Беларускі клюб мастацкай фатаграфіі. І вось з сакратарыяту FIAP зноў атрыманыя выніковыя матэрыялы і каталёгі 8-га біенале, якое адбылося ў Бэльгіі. У конкурсе за кубак FIAP кожная нацыянальная калекцыя была прадстаўленая 10 аўтарамі па адной фатаграфіі, выкананай ў колеры ці манахроме. Калекцыя Беларускага клюба мастацкай фатаграфіі зноў аказалася ў «залатой сярэдзіне» — 19 месца.

Здымак Васіля Цітова

І міжнародны фотаплэнэр у Ляўках на Дняпры, які сёлета адбыўся ў рамках фэстывалю «Магутны Божа» і быў арганізаваны Беларускім клюбам мастацкай фатаграфіі.

На выставе ў Брусэлі экспанаваліся фатаграфіі і слайды менскіх аўтараў Георгія Ліхтаровіча, Міхаіла Гаруса, а таксама маплёўцаў Васіля Цітова, Генадзя Карчэўскага, Эндрыкаса Юшкі, Анатоля Талкачова, Мікалая Хацяінцава, Мікалая Панцялеева, Уладзімера Ямцова, Аляксандра Мацьвеенкі і Таццяны Мікалаевай. У ілюстраваным каталёзе апублікавана пэйзажная фатаграфія «Лета» Т.Нікалаевай. Гэтая праца ўвайшла таксама ў лік рэпрадукцый на слайдавай сэрыі з 100 штук, якую арганізатары выставы (Бэльгійская фэдэрацыя фотамастакоў) падрыхтавалі для паказу ў краінах, што ўваходзяць у FIAP.

Па выніках біенале кубак заваявалі фотамастакі Бэльгіі, пацьвердзіўшы тым самым яшчэ раз права называюцца вядучай фатаграфічнай арганізацыяй у сьвеце FIAP.

Сёньня ідзе падрыхтоўка да аналягічных кубкавых выставаў FIAP, якія пройдуць у верасьні ў Турцыі і Ірляндыі, куды запрошаныя для ўдзелу і беларускія фотамастакі.

Васіль Цітоў

навіны 1-м сказам

навіны 1-м сказам

АБАРОНА. Міністэрства гандлю Беларусі вырашыла на 50% павялічыць гандлёвую нацэнку на імпартовыя тавары з мэтай абароны айчынных вытворцаў, што ня могуць рэалізоўваць сваю прадукцыю з прычыны занізкай якасьці ды завысокага кошту.

БОІНГ. Група, якая расьсьледуе катастрофу пасажырскага самалёту амэрыканскай кампаніі TWA, знайшла месца знаходжаньня кабіны пілётаў, што дазволіць атрымаць дадатковую інфармацыю пра прычыны выбуху.

ЗАБОЙСТВА. У Алжыры ісламскія фундамэнталісты ўзарвалі бомбу і забілі каталіцкага біскупа гораду Аран П'ера Клявэры і яго кіроўцу.

ВЫКРАДАНЬНЕ. У Грозным невядомыя асобы выкралі двух сяброў францускай гуманітарнай арганізацыі — ангельца і француза.

ЯПОНЧЫК. Фэдэральны суд Брукліну, што ў Нью-Ёрку, прысудзіў «хроснага бацьку» расейскай мафіі ў ЗША да 14 гадоў турмы.

СТРАЙК. Працягваецца страйк шахцёраў расейскага Прыморскага краю; яны патрабуюць выплаты заробкаў, якіх не атрымлівалі ўжо паўгады.

ІЗРАІЛЬ. Ізраільскі ўрад адмяніў забарону на будаўніцтва новых паселішчаў на заходнім беразе ракі Іярдан, заявіўшы, праўда, што пакуль няма плянаў адносна аднаўленьня такога будаўніцтва.

ФЭМІДА. Былы афіцэр СС Эрых Прыбкэ, які атрымаў апраўдальны прысуд у рымскім судзе, нягледзячы на яго ўдзел у расстрэле 335 італьянскіх заложнікаў, зноў арыштаваны і будзе выдадзены Нямеччыне для новага суда.

ПАНКІ. Спроба панкаў з усяе Эўропы зноў правесьці дні хаосу ў г. Брэмэне, закончылася пагромамі й бойкамі з паліцыяй, але не такімі буйнамаштабнымі, як летась у Гановэры.

ПОМНІК. У Траецкім прадмесьці ў Менску, на Востраве Сьлёзаў пасярод Сьвіслачы быў урачыста адкрыты помнік у памяць палеглых у Афганістане беларускіх хлопцаў.

Амэрыканскае лета

Гэтым летам Амэрыка зьведала шмат просьбаў пра палітычны прыстанак. Некаторыя скарысталіся нагодаю Алімпійскіх гульняў — у ЗША засталіся кубінскі трэнэр і сьцяганосец ірацкай каманды. Лідары БНФ, якія таксама папрасілі палітычнага прыстанку, ня сталі самымі калярытнымі постацямі ў гэтым шэрагу.

У Беларусі першыя рэакцыі на рашэньне Зянона Пазьняка й Сяргея Навумчыка былі вельмі эмацыйныя. Генадзь Карпенка сказаў нават, што З.Пазьняк «зрабіў свой выбар і тым самым выкрэсьліў сябе зь беларускай палітыкі». Валянцін Голубеў выказаў зьдзіўленьне. Ідэолягі з Адміністрацыі прэзыдэнта не захацелі падацца арыгінальнымі й запусьцілі вэрсію пра жаданьне апазыцыянэраў палепшыць сваё фінансавае становішча.

Асаблівы драматызм дэмаршу беларускіх выгнаньнікаў надало яго супадзеньне зь іншай падзеяй месяца — заявай Ілюхіна пра змову ЦРУ супраць А.Лукашэнкі. Камэнтары да банальнасьці адпавядаюць рэальным эпізодам. Паводле «ілюхінскай» вэрсіі два лідары апазыцыі мусяць быць забітыя, што справакуе хваляваньні; у рэальнасьці — два лідары апазыцыі заяўляюць пра імкненьне ўратаваць свае жыцьці. Гэтыя ды іншыя супадзеньні дазваляюць меркаваць, што «ілюхінскі» сцэнар сьпісаны з рэальнай натуры і служыць для таго, каб апраўдаць Лукашэнкавы рэпрэсіі і дэмантаж захадаў беларускага ўраду да супрацоўніцтва з Захадам. Урад фактычна знаходзіцца ў апазыцыі да свайго прэзыдэнта, бо імкнецца хоць неяк нэўтралізаваць вынікі ягонай разбуральнай дзейнасьці.

У складаным клубку палітычных інтарэсаў і супярэчнасьцяў рашэньне З.Пазьняка й С.Навумчыка выглядае адчайнай спробаю прарваць кола прадвызначанасьці. Палітычныя эмігранты паспрабавалі выкарыстаць гульню ўжо згаданых маскоўскіх ды менскіх стратэгаў, сваім дэмаршам зблытаўшы іхнія пляны. Беларуская сытуацыя зноў набывае гучаньне ў сьвеце. Калі ж Служба міграцыі й натуралізацыі ЗША сапраўды задаволіць хадайніцтва двух беларусаў, дык гэта будзе рэальна азначаць юрыдычны перавод Рэспублікі Беларусі ў іншую катэгорыю дзяржаваў — недэмакратычнай краіны, дзе ня толькі парушаюцца грамадзянскія правы, але й самі жыцьці дзеячоў апазыцыі знаходзяцца пад пагрозаю. Гэта сапраўды іншы статус, ён зусім канкрэтна адаб'ецца на палітыцы міжнародных фінансавых інстытуцыяў, значна абмяжуе фінансавыя рэсурсы рэжыму. Першыя сыгналы такіх зьменаў, выкліканыя зваротам беларускіх апазыцыянэраў, ужо паступаюць з Кангрэсу ЗША. Неспакоем з гэтае нагоды прасякнутая заява МЗС Беларусі. Яшчэ адзін магчымы вынік — учынак Зянона Пазьняка й Сяргея Навумчыка зьявіцца нейкім засьцерагальнікам ад масавых рэпрэсіяў супраць апазыцыі ў самой Беларусі. Рэжым будзе працягваць сьцьвярджаць, што палітычным эмігрантам нічога не пагражае пры іхнім вяртаньні на Радзіму. А ў такіх умовах складана праводзіць гвалтоўныя акцыі ў Менску.

Адначасова ўнутры БНФ ствараюцца ўмовы для самарэфармаваньня. Усеахопны аўтарытэт лідара на нейкім этапе стаў перашкаджаць адэкватнасьці БНФ палітычным рэаліям краіны.

Просьба палітычнага прыстанку ў ЗША пазначае яшчэ адзін канцэптуальны сюжэт — «амэрыканскі выбар». Дэмакратычныя сілы Беларусі атрымалі ад эўрапейскай грамадзкасьці зусім недастатковую падтрымку. Іерархізаваную Заходнюю Эўропу Беларусь турбуе найперш як тэрыторыя сёньняшніх ды будучых кантынэнтальных трубаправодаў і ЛЭП. Эўрапейскі выбар зьўляецца ўнутраным цывілізацыйным выбарам, усьведамленьнем знаходжаньня ўнутры гэтае цывілізацыі. Рэальную ж палітычную падтрымку можна атрымаць найперш з ЗША, менавіта ад амэрыканскіх кансэрватараў. Невыпадкова палітычныя эмігранты зь Беларусі кантактуюць у Амэрыцы з кансэрватарамі Кангрэсу, а не з Адміністрацыяй Клінтана.

«Амэрыканскі выбар» дае падставы для аднаго гістарычна некарэктнага параўнаньня. Тамаш Масарык з-за сваёй незалежніцкай і праантантаўскай пазыцыі з пачаткам Першае сусьветнае вайны вымушаны быў эміграваць у ЗША. Менавіта там адбылася кансалідацыя апазыцыі й нацыянальных сілаў. Пакінуўшы Аўстра-Вугорскую імпэрыю ў 1914-м, у 1918-м Масарык вярнуўся у Чэхаславацкую рэспубліку першым яе прэзыдэнтам.

Паралель зусім умоўная. Сьведчыць яна толькі пра адно — палітычная эміграцыя не зьяўляецца палітычнай сьмерцю. Непрадказальнасьць падзеяў нават узмацняецца...

Алег Дзярновіч

НАША НІВА

"Наша Ніва"
незалежны тыднёвік

заснаваны ў 1906,
адноўлены ў 1991

заснавальнік і выдавец Павал Жук
рэдактар Сяргей Дубавец
адказны сакратар Алег Дзярновіч
мастацкі рэдактар Сяргей Харэўскі
навіны Уладзімер Бараніч
рэдактар дадатку "Інфарматар" Андрэй Лапцёнак
макет Віктар Корзун
дызайн і вёрстка Лявон Раманчык
набор Тацяна Чуйвід
стыль і карэктура Антон Кузьміч
пры ўдзеле Сяргея Шупы
прадстаўнік рэдакцыі ў Гомелі Зьміцер Бартосік (тэл. 56-94-36)

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ
220123 Менск, а/с 71
Тэл./факс 239-78-49

Падпісны індэкс 63125

Справа Славаміра Адамовіча

Як паведаміў нам у мінулую пятніцу адвакат Славаміра Адамовіча Гары Паганяйла, паэт па-ранейшаму чакае вырашэньня свайго лёсу ў сьценах сьледчага ізалятара КГБ. Зварот адваката з просьбаю вызваліць паэта з-пад варты да суда рашуча адхілены Пракуратурай. Ніводзін з пунктаў абвінавачаньня ня зьняты. Паводле папярэдняй інфармацыі зь Вярхоўнага Суда, дзе цяпер знаходзіцца справа С.Адамовіча, працэс зьбіраюцца правесьці напрыканцы жніўня ў Віцебскім абласным судзе. Геаграфічны выбар матывуецца месцам злачынства. Верш «Убей президента», за які будуць судзіць паэта, быў надрукаваны ў віцебскай газэце «Выбар». Такім чынам, С.Адамовічу давядзецца яшчэ колькі тыдняў чакаць суду ў вязьніцы. Працэс рознымі спосабамі адтэрміноўваецца. Са слоў адваката, стан здароўя падсьледнага сёньня не выклікае сур'ёзнай трывогі.

С.Х.

ПРАГНОЗ

Апошняя восень

Карэспандэнт «Нашай Нівы» Севярын Квяткоўскі зьвярнуўся да некалькіх вядомых беларускіх журналістаў з просьбай адказаць на наступныя пытаньні:
— Якім чынам сёлета ўвосені можа скончыцца супрацьстаяньне паміж парлямэнтам і прэзыдэнтам?
— Ці магчымыя масавыя сутыкненьні рабочых зь сіламі правааховы?

Павал ШАРАМЕТ, галоўны рэдактар «Белорусской Деловой Газеты»:

— На мой погляд, мы ня здолеем пазьбегнуць сутыкненьня паміж прэзыдэнтам і парлямэнтам, паміж прэзыдэнтам і шырокім спэктрам палітычных сілаў. Сутыкненьне будзе суправаджацца сур'ёзным эканамічным крызысам і выступамі рабочых на заводах. А каталізатарам палітычнага крызысу стане рэфэрэндум, ідэю якога агучыў Лукашэнка. Нягледзячы на тое, што ў краіне фактычна не засталося рэсурсаў для працягу экстэнсіўнага існаваньня, гэтай восеньню А.Лукашэнка захавае сваю пасаду. І сутыкненьне з парлямэнтам у лепшым для Вярхоўнага Савету выпадку скончыцца нічым. У горшым выпадку, што найбольш верагодна, А.Лукашэнка распусьціць ВС да таго, як парлямэнт пасьпее аб'явіць яму імпічмэнт. У выпадку, калі Лукашэнка спозьніцца, канец ягонага рэжыму будзе дастаткова блізкі. Але, хутчэй за ўсё, ён ударыць першы.

Масавых сутыкненьняў рабочых зь міліцыяй, на мой погляд, ня будзе. Прынамсі, яны ня будуць такімі жорсткімі, як гэтага чакаюць. Сур'ёзныя сутыкненьні магчымыя толькі ў тым выпадку, калі выступы рабочых у абарону сваіх эканамічных правоў узначаляць палітычныя партыі. Гэтай восеньню А.Лукашэшка яшчэ здолее зьбіць хвалю выступаў рабочых абяцанкамі навядзеньня парадку, замены кіраўнікоў, усталяваньня простага прэзыдэнцкага кіраваньня на заводах і нават нацыяналізацыі некаторых акцыянэрных таварыстваў, як гэта здарылася на «Фандоку», «Гарызонце», «Белвары» і на іншых прадпрыемствах. Але, я мяркую, што гэта апошняя восень, якая можа скончыцца спакойна для ўладаў.

Ігар ГЕРМЯНЧУК, галоўны рэдактар газэты «Свабода»:

— Восеньню будзе сацыяльны выбух. Але ён ня будзе масавы й арганізаваны. Гэта дасьць магчымасьць уладам падавіць магчымыя стыхійныя пратэсты. Але ў любым выпадку гэта станецца пачаткам канца рэжыму. Таму што большасьць дэпутатаў Вярхоўнага Савету зойме бок пратэстуючых, гэта будзе для іх палітычна пэрспэктыўна, але Лукашэнка скарыстае гэта для спробы ліквідацыі парлямэнту.

Жана ЛІТВІНА, прэзыдэнт Беларускай Асацыяцыі Журналістаў:

— Супрацьстаяньне заканадаўчай і выканаўчай уладаў скончыцца ліквідацыяй інстытуту прэзыдэнцтва. Пасьля прэзыдэнцкіх выбараў нашыя людзі настолькі ашуканыя, што я не ўяўляю лідара, які мог бы разьлічваць на тое, што да яго паставяцца як да магчымага прэзыдэнта.

Выступ Ілюхіна, а таксама пагроза Лукашэнкі забараніць на пэўны час мітынгі й шэсьці прадэманстравалі страшэнную боязь нашых уладаў перад людзьмі на вуліцах. Гэта гаворыць аб тым, што існуюць падставы для чаканьня масавых выступаў менавіта рабочых.

Аляксандар ВАЛЬВАЧОЎ, галоўны рэдактар «Белорусской Газеты»:

— Гэтае супрацьстаяньне вырашыцца толькі пасьля рэфэрэндуму. Перад тым наўрад ці прэзыдэнт будзе прадпрымаць нейкія крокі, ня маючы канстытуцыйных паўнамоцтваў. Абвастрэньне сытуацыі залежыць ад таго, як павядзе сябе народ. Калі будзе моцная хваля антыпрэзыдэнцкіх выступаў — дэпутаты будуць вымушаныя актывізавацца.

Уладзімір НАРКЕВІЧ, галоўны рэдактар газэты «Звязда»:

— Я спадзяюся, усё будзе вырашана цывілізаванымі мэтадамі. Мы ўсё ж эўрапейская краіна. Мне цяжка казаць пра магчымыя варыянты выніку гэтага супрацьстаяньня.

Віталь ТАРАС, беларуская служба радыё «Свабода»:

— Я ня буду надта арыгінальны, калі скажу, што ад Лукашэнкі можна чакаць усяго, што заўгодна, нават роспуску парлямэнту. Неабавязкова ў простай форме: Лукашэнка можа прыпыніць дзейнасьць Вярхоўнага Савету на час правядзеньня рэфэрэндуму. Асабліва гэта верагодна ў выпадку, калі парлямэнт вынясе на рэфэрэндум свае пытаньні. А гэта хутчэй за ўсё здарыцца, бо прыняцьцё прапанаванай Лукашэнкам папраўкі да Канстытуцыі станецца канцом парлямэнту. Я не сумняваюся ў тым, што Лукашэнка можа выйграць — ён, як заўжды, задасьць пытаньне ў ідыёцкай форме.

Сутыкненьні малаверагодныя. Але ад уладаў можна чакаць правакацыяў, зьбіцьця мірных маніфэстантаў.

СТАТЫСТЫКА

Хто каму вінаваты

За першую палову году (паводле стану на 1 чэрвеня) запазычанасьць прадпрыемствам Беларусі суб'ектамі эканомікі краінаў СНГ і краінаў Балтыі за тавары, паслугі, работы склала 5,1 трыльёна рублёў. Але запазычанасьць нашых прадпрыемстваў гэтым краінам на 4,8 трыльёна рублёў большая.

Стан плацёжна-разьліковых адносінаў прадпрыемстваў Беларусі з прадпрыемствамі краінаў СНГ і Балтыі на першую палову году вызначаецца наступны:

(мільярдаў рублёў)

	Запазычанасьць прадпрыемствам Беларусі прадпрыемствамі іншых дзяржаваў			*Запазычанасьць прадпрыемстваў Беларусі прадпрыемствам іншых дзяржаваў*		
	на 1 красавіка	*на 1 траўня*	*на 1 чэрвеня*	*на 1 красавіка*	*на 1 траўня*	*на 1 чэрвеня*
Цалкам	4621,1	4651,3	5057,2	10677,0	10797,3	9843,7
у тым ліку:						
Азэрбайджан	2,5	3,8	2,9	3,9	1,2	1,8
Арменія	2,5	3,4	3,7	1,0	2,2	1,4
Грузія	2,2	1,6	2,3	7,9	6,3	6,4
Казахстан	105,7	106,3	111,4	15,1	11,2	15,5
Кіргыстан	1,3	0,6	0,9	3,6	2,3	1,1
Малдова	24,5	26,2	23,3	10,3	10,8	12,4
Расея	3947,0	3922,7	4264,3	9785,9	10048,3	8957,1
Таджыкістан	3,6	3,0	3,0	1,3	0,5	1,2
Туркмэністан	3,5	3,0	4,7	0,0	0,1	0,1
Узбэкістан	25,5	101,9	107,7	71,9	42,7	69,9
Украіна	364,2	356,3	397,2	313,9	258,6	233,6
Латвія	80,6	62,2	63,4	33,7	23,4	88,7
Літва	51,0	52,7	65,6	424,0	385,9	448,1
Эстонія	7,0	7,6	6,8	4,5	3,8	6,4

У агульнай запазычанасьці Беларусі перад Расеяй доля запазычанасьці за газ складае 73,7 працэнта.

Блізкая сытуацыя з нашай запазычанасьцю Ўкраіне, ў якой большую частку складаюць нявыплаты за вугаль.

Аналізуючы гэтыя лічбы, нельга не заўважыць дзьвюх галоўных тэндэнцыяў: па-першае, няўхільны рост запазычанасьці беларускім суб'ектам гаспадараньня з боку партнэраў у краінах СНГ (у лепшым выпадку яна стабілізуецца, як з Кіргыстанам, Таджыкістанам і Малдоваю); па-другое, рост беларускіх даўгоў у краінах Балтыі.

І яшчэ адзін паказальны факт: выпростваньне дыспрапорцыі ва ўзаеманеплацяжах з Расеяй. Калі ў красавіку нашыя эканамічныя суб'екты былі вінаватыя ўтрая болей сваім расейскім партнэрам, то на чэрвень агульная сума нашых пазыкаў ужо ў два разы меншая за расейскія.

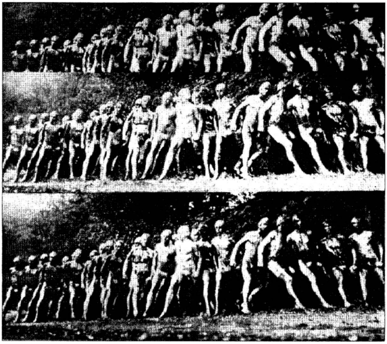
Калі такая тэндэнцыя патрымаецца яшчэ колькі часу, то на тле набліжэньня энэргетычнага крызысу ў Расеі, Беларусі будзе зусім няцяжка знайсьці і больш надзейных партнэраў.

Сяргей Баркоўскі

Паводле матэрыялаў зборніка "Аб рабоце народнай гаспадаркі Рэспублікі Беларусі", Менск, 1996.

Калпашава

... яны выходзілі літаральна з-пад зямлі — сотні трупаў зь дзіркай у патыліцы...

Падзеі, якія непасрэдна паслужылі да напісаньня гэтага артыкулу, адбыліся ў 1979 годзе ў невялікім мястэчку Калпашава Заходне-Сібірскага краю (цяпер Томская вобласьць РФ) напярэдадні чырвонага Першамая і ў наступныя за ім дні. За жудаснай фантасмагорыяй, у кола якой былі ўцягнутыя жыхары мястэчка, з усёй грознай выразнасьцю праглядаў рэальны сэнс гэтых падзеяў. Сама страшная гісторыя, якую на дзесяцігодзьдзі схавалі ад людзей і быццам бы ўжо забылі, раптам выйшла на паверхню сотнямі і тысячамі муміфікаваных трупаў...

У нас, у Беларусі, пакуль мала што вядома пра лёсы нашых суграмадзянаў, якія былі закінутыя ў сібірскую далеч і назаўсёды засталіся там...

Мястэчка Калпашава да нядаўняга часу было мала вядомае. У памяці не аднаго пакаленьня захавалася іншае слова: Нарым. Калпашава — калісьці адміністратыўны цэнтар Нарымскай акругі, адмысловай тэрытарыяльнай адзінкі ў складзе краю, адведзенай для зьнішчэньня «ворагаў народу».

Калпашава — сібірскія Курапаты. З усяго былога Савецкага Саюзу, у прыватнасьці, з Алтаю, зь Беларусі і Ленінграда звозілі сюды «ворагаў народу» і іх сем'і. Найболей — сялян. У непралазнай балотнай тайзе, якую яны карчавалі з дапамогаю першабытных прыстасаваньняў, ляжаць нашы землякі. У часы калектывізацыі ў Нарымскую акругу высылаліся раскулачаныя беларускія сем'і. Пра маштабы гэтай высылкі сьведчыць лічба — 192 тысячы чалавек (нашых землякоў сярод іх было ня менш за 35 тысяч), прычым колькасьць тых, хто выжываў у часе першых двух-трох гадоў, складала, верагодна, каля 40 працэнтаў. Апошняя лічба ашаламляе, але не забывайцеся, пры якіх абставінах спэцперасяленцы патрапялі ў ссылку: альбо па зімніках, або, як было часьцей, — на баржах у кароткае паўночнае лета. А ўладкоўвацца даводзілася на голым месцы, са старымі і дзецьмі на руках, амаль без пасяўнога матэрыялу і бяз досьведу таго, як можна расьціць хлеб на балотах і ў тайзе.

Вось толькі адна гісторыя. Распавядае Гараўцова-Гарноўская Агаф'я Міхайлаўна, родам зь вёскі Гарэлышы Віцебскай акругі: «Надыйшоў 1929 год. У нашай мясцовасьці пачалася спроба арганізацыі калгасаў, і на агульным сходзе сяляне нашай вёскі Гарэлышы прапанавалі бацьку запісацца ў калгас і паказаць прыклад іншым. Бацька быў добра граматны па тым часе і меў аўтарытэт ва ўсёй нашай былой воласьці. Ён адмовіўся запісацца. Вось з гэтага часу і пачалася завязка трагедыі нашай сям'і. Праз некалькі дзён бацьку арыштавала Віцебскае ГПУ, прад'явіўшы яму абвінавачаньне ў зрыве арганізацыі калгасу. Пратрымалі яго ў турме каля двух месяцаў. Прад'явілі бацьку пастанову Віцебскага ГПУ, што ён зь сям'ёй высылаецца ў Сібір на 3 гады. Тэрмін на зборы далі 7 дзён. Адправілі нас да станцыі Багушэўская, а адтуль цягніком да Новасібірску. Новасібірскае ГПУ накіравала нас на пасяленьне ў Калпашаўскі раён. Па прыезьдзе наша сям'я моцна гаравала...

Хутка да нас прыехаў брат Цімафей, дэмабілізаваны з войска дачасна. Іншыя браты: Аўрам працаваў у леспрамгасе бугальтарам, Георгій — у Калпашаўскім райспажыўсаюзе таксама бугальтарам, быў жанаты, меў дваіх дзяцей. Цімафей быў інспэктарам акруговага сабесу ў г. Калпашава. Малодшая сястра Ліда вучылася ў Калпашаўскім пэдінстытуце. Пачаўся страшны 37-ы год...»

Велізарнае гора напаткала Агаф'ю Міхайлаўну. У сьнежні 1937 году быў арыштаваны Аўрам, у студзені 1938 — Георгій, Цімафей і сястра Ліда. Пра іх далейшы лёс доўгія гады ў сям'і нічога ня ведалі. Толькі ў 1990 годзе сям'я даведалася праўду пра тое, што ўсе браты 16 лютага 1938 году былі асуджаныя на расстрэл камісіяй НКВД і пракурора СССР і 20 лютага 1938 года былі расстраляныя ва ўнутранай турме НКВД г. Калпашава.

Такую трагічную долю падзялілі ў Калпашаўскім яры да тысячы нашых землякоў.

Масавыя расстрэлы пачаліся ў Калпашаве ў другой палове трыццатых, калі ў мясцовым НКВД сталі фабрыкаваць бязглуздыя, фантастычныя справы «Польскай арганізацыі вайсковай», «паўстанскага цэнтру» і іншых. У часе масавых акцыяў «выяўленьня ворагаў народу» ў Нарымскі акруговы аддзел НКВД на баржах дастаўлялі «ворагаў народу» з Аляксандраўскага, Каргасоцкага, Парабельскага, Калпашаўскага раёнаў.

Што зь сябе ўяўляў будынак аддзелу НКВД? Ён знаходзіўся за 30-40 мэтраў ад берагу ракі Об, акружаны трохмэтровай агароджай пэрыметрам 150x150 мэтраў. Недалёка адміністрацыйнага корпусу НКВД знаходзіўся будынак турмы з шасьцю камэрамі. Тут жа, у будынку турмы, у адной з камэраў выконваліся прысуды «тройкі» УНКВД па Захсібіркраі, Асобай нарады, камісіі НКВД і пракурора СССР. Трупы расстраляных паслойна перасыпалі гашанай вапнай (каб лішні раз не закапваць да прыбыцьця чарговай партыі асуджаных) у ямах, выкапаных на двары. Ямы раўнялі зь зямлёй і нічым не пазначалі.

Толькі ў адзін дзень 8 сьнежня 1937 году такім чынам было зьнішчана больш за 200 чалавек. Назаву толькі некалькі ўстаноўленых прозьвішчаў нашых землякоў: Адамскі Браніслаў Генрыхавіч, Бараноўскі Аляксандар Фаміч, Белых Фёдар Яфімавіч, Варанецкі Сьцяпан Вікенцевіч, Галлоўскі Самуіл Авакумавіч, Грышын Іван Паўлавіч, Здановіч Іван Васілевіч, Іваноўскі Язэп Мікалаевіч, Кісель Іван Язэпавіч, Казак Іван Мартынавіч, Калмакова-Асухоўская Ганна Эдуардаўна, Кужэўскі Фёдар Францавіч, Левандоўскі Ўладзімер Мікітавіч, Татыржа Баніфат Адамавіч...

Большасьць ні ў чым не вінаватых грамадзянаў была расстраляная ў Калпашаве ў пэрыяд з 8 траўня 1937 да 4 траўня 1942 году. Паводле дадзеных, атрыманых з матэрыялаў і дакумэнтаў пракуратуры, управы ФСБ РФ Томскай вобласьці, вайсковага трыбуналу Сібірскай акругі, можна дапусьціць, што толькі тут зьнішчылі больш за 900 ураджэнцаў Беларусі.

Колькі ўсяго чалавек расстралялі ў Калпашаве ў самы пік рэпрэсіяў, выявіць ужо немагчыма. Можна меркаваць, што ў дадзеным пахаваньні ёсьць парэшткі 4-6 тысячаў нявінна забітых.

Пасьля вайны будынак акруговага аддзелу НКВД быў зьнесены, і на гэтым месцы ўтварылася пустка.

Мінуў час. Наступ ракі на горад прывёў да таго, што з 1960 году тэрыторыя былога НКВД стала абвальвацца ў Об. Пачалі выяўляцца брацкія магілы расстраляных. Улады занепакоіліся. Пад кіраўніцтвам і зь непасрэдным удзелам прадстаўнікоў спэцыяльнага падразьдзелу КГБ СССР праводзіліся так званыя «буравыя работы» на тэрыторыі, якая раней належала аддзелу НКВД. Першая стадыя хімічнага зьнішчэньня пахаваньня была праведзена ў 1968 годзе.

Тэхналёгія была такая. Бурылі сьвідравіны. Пры выхадзе касьцей бурэньне ўпарадкоўвалася. У сьвірдравіны ўстаўлялі жалезныя трубкі, засыпалі туды рэчыва белага колеру і залівалі вадою з машыннай цыстэрны. Потым кожную сьвідравіну засыпалі грунтам.

Пасьля заканчэньня працы «геолягі» дзень-два «прасавалі» тэрыторыю бульдозэрам, утрамбоўвалі верхні грунт. Рабіў усё гэта спэцыяльны падразьдзел КГБ СССР, прызначаны для зьнішчэньня сьлядоў масавых забойстваў. Аналягічную працу гэты падразьдзел праводзіў у Катыні і іншых месцах масавых расстрэлаў на тэрыторыі былога Савецкага Саюзу ажно да 1985 году.

Надзвычайны выпадак адбыўся вясной 1979 году. Вясна вызначалася вялікай паводкай, і ў выніку апоўзьняў пасыпаліся чалавечыя чарапы й косьці з агаленага масавага пахаваньня. Першаадкрывальнікамі былі дзеці. Яны падбіралі чарапы, гулялі зь імі, бегалі па горадзе з чарапамі на палках, прыносілі іх дадому.

Абвал 30 красавіка агаліў вялізную яму з муміфікаванымі трупамі. Многія зь іх захаваліся выключна добра. Калі чарапы й косьці ператвараліся ў мешаніну пры абвале берагу і адразу ж ішлі на дно, то лёгкія муміфікаваныя парэшткі ўсплылі, і рака несла іх на поўнач на вачах ўсяго гораду, таму што большая частка сёньняшняга Калпашава разьмешчана ніжэй па плыні: там і рачны вакзал, і забудаваны прыватнымі дамамі раён...

Асабліва непрыемная была ашаламляльная сымбалічнасьць таго, што адбывалася. ЯНЫ выходзілі літаральна з-пад зямлі — сотні трупаў зь дзіркай у патыліцы, і ня толькі шкілеты, косьці людзей, а ў вялізнай колькасьці муміфікаваныя целы, якія настолькі добра захаваліся, што некаторых з расстраляных амаль паўстагодзьдзя таму местачкоўцы павезьлі ў морг, прыняўшы за тапельцаў.

Улады спахапіліся не адразу. Усе рыхтаваліся да травеньскіх урачыстасьцяў, а ўжо самі чуткі выклікалі непрыемны асадак. І тады акругу абляцела выразная каманда: «Бандыты, ворагі народу, толькі — у раку. Няхай сабе плывуць». Багром, вяслом, палкай адпіхнуць на быстрыню — нясіся далей, да Нарыму...

Нікому і ў галаву не прыходзіла перапахаваць расстраляных. Кулявыя дзіркі ў чарапах сьведчылі пра тое, што з гэтымі людзьмі ўжо аднойчы абыйшліся надзвычай жорстка.

У Калпашаве распачалася вайна. Двухтыднёвая бітва жывых зь мёртвымі. Мэтадычна, нясьпешна, на будзённым фоне правінцыйнага мястэчка, дзень за днём, ноч за ноччу...

Да трэцяга траўня доступ да пахаваньня пільна не ахоўваўся. І многія местачкоўцы прыходзілі папросту зь цікаўнасьці. Але было і іншае — самае, магчыма, страшнае. Да разгарнутай магілы йшлі родзічы тых, хто бясьсьледна прапаў у засьценках Калпашаўскага НКВД, а іх ў трыццацітысячным райцэнтры тады яшчэ было нямала: дзеці й жонкі, браты й сёстры. Многім зь іх здавалася, што сярод складзеных штабэлямі трупаў яны пазнаюць сваіх блізкіх.

Калпашава перажывала цяжкія дні, Томск жа знаходзіўся ў напружаным разважаньні. Сыгнал трывогі даляцеў да Масквы...

Трэцяга траўня сіламі будаўнічага батальёну магіла была абнесена высокай агароджай з надпісам «САНІТАРНАЯ ЗОНА». Зьявілася ахова. Пахаваньне вырашылі змыць у раку. Тыдзень праводзіліся падрыхтоўчыя работы, а да 10 траўня ў Калпашава прыбылі двухтысячамоцныя буксіры. Іх паставілі кармой да берагу, намёртва замацаваўшы лябёдкай.

Капітан буксіра ОТ-375 В.Чарапанаў узгадваў: «... Адбойнай хваляй пачалі мыць бераг. Мылі гадзіны дзьве. Спачатку падалі косткі. Калі зьмесьціва ямы абвалілася, праявіліся цёмныя прастакутнікі. Трупы зь ямы сталі падаць у ваду. Мерзлы верхні слой зямлі абвальваўся большымі глыбамі пры размываньні ніжняга талага пласта грунту. Мылі з 11-га да 15-га кругласуткава. Было шмат ямаў, колькасьць назваць не магу. Трупы былі цэлыя, рознай велічыні. Бачыў на іх ружова-белую бялізну. Трупы плавалі, кагэбэшнікі фатаграфавалі. Нам забаранілі выходзіць на радыёсувязь. У гэты час на беразе бурылі сьвідравіны, шукалі нявыяўленыя пахаваньні. Цеплаход амаль увесь увайшоў у бераг. Смурод быў жахлівы, але мы людзі паднявольныя: рабілі, што загадаюць. Раней я не расказваў пра гэта: баяўся. Бо гэта ж КГБ!»

У гэты час на Обі, акрамя суднаў, што размывалі бераг, знаходзіліся яшчэ катэры й чаўны — для таго, каб перахопліваць трупы на вадзе. Тое, як працавалі катэры, магло бачыць усё мястэчка. Трупы, якія плылі па Обі, «добраахвотнікі» вылоўлівалі баграмі, чаплялі ім да поясу цэглу, мэталічныя балванкі — тапілі ў рацэ. Тых, якія ўпіраліся, ня йшлі на дно, імкнуліся ў апошнія ўцёкі да Ледавітага акіяну, — тых секлі на кавалкі вёсламі. Дзень за днём, ноч за ноччу. Некаторыя целы ўсё ж былі прапушчаны, іх бачылі потым у Прахоркіне і Нованікольскім, за сотні кілямэтраў ўніз па рэчышчы.

Горад Калпашава перажываў цяжкія, ні на што не падобныя дні. Гэта былі «антысавецкія» трупы. У рэальнасьці, як яе разумелі тады, гэтых трупаў не было, не павінна было быць. Памяць пра іх пасьпяхова выветрывалася са сьвядомасьці некалькіх пакаленьняў. Але ў Калпашаве нейкая неспасьціжная для ўладаў сіла супраціўлялася гэтаму, устала насуперак, быццам сама зямля, зьняважаная, засеяная неаплаканымі касьцьмі, аказалася больш чалавечная за людзей.

Людзтва ведала адкрытыя зьверствы, крывавыя войны, масавыя забойствы і страшныя катаваньні, але любым злачынствам ва ўсе часы спадарожнічалі нейкія асаблівыя гістарычныя абставіны і адгаворкі пра вышэйшую мэтазгоднасьць, якімі апраўдвалі свае дзеяньні палітыкі і каты. У Калпашаве гэтага не было. Тут свае забівалі сваіх, ужо забітых аднойчы, так бязьлітасна, як калісьці жывых. Зусім бессэнсоўна й цынічна.

І ўсё ж «Калпашаўская справа» атрымала ход... Дзіўная гэтая крымінальная справа, незвычайная. Сьледзтва было даручана пракурору Новасібірскай вобласьці. Гэта была першая спроба прымусовага дазнаньня ў справе аб злачынствах дзяржавы супраць народу і злачынным іх утойваньні.

Я ня маю мэты пералічваць паймення ўсіх калпашаўскіх катаў — няўдзячны гэты занятак. Няхай сумленьне будзе ім судзьдзёй... Але ёсьць людзі, якім ня ўсё адно, што адбылося ў тыя гады. Скажам, наш зямляк Васіль Ханевіч з Томску склаў мартыралёг на загінулых з аднагоадзінага сібірскага сяла Беласток, дзе жылі перасяленцы з Гарадзенскай, Віцебскай і Віленскай губэрняў, беларусы і палякі. Звозілі зь Беластоку людзей у Калпашава, а там іх чэкісты забівалі, выконваючы спушчаную згары разнарадку. Вось некалькі імёнаў тых, каго з нашых землякоў спачатку забівалі, а потым патапілі:

Артыш Восіп Восіпавіч, Артыш Баляслаў Восіпавіч, Артыш Іван Іванавіч, Артымовіч Адам Язэпавіч...

А можа быць, на якую-небудзь іншую літару?

Маркіш Пятро Фадзеевіч, Маркіш Мікалай Ігнатавіч, Мазюк Іпаліт Міхайлавіч, Мазюк Антон Міхайлавіч...

І далей можна працягваць. Усе гэтыя людзі былі расстраляныя ў Калпашаве ў адзін дзень — 14 траўня 1938 году. А ўсяго ў гэты дзень па адной справе зь беластоцкімі забілі 47 чалавек. Калі падобны сьпіс па невядомай вёсцы перад вачыма, мімаволі ўзьнікае думка: другая вайна, але без абяліскаў. Вялікая Айчынная трагедыя.

У студзені 1991 года «Калпашаўская справа» перакачавала з Новасібірску ў Маскву, прайшла пракуратуры РСФСР, Саюзу, Галоўную вайсковую, каб у выніку вярнуцца ў Новасібірск, але — у пракуратуру Сібірскай вайсковай акругі. Толькі пасьля гэтага Новасібірская ФСБ назвала першых 144 растраляных у Калпашаве!

У сакавіку 1993 году справа была закрыта з-за даўнасьці гадоў і «адсутнасьці складу злачынства ў дзеяньнях службовых асобаў».

Падвядзем жа й мы сваю рысу пад хлусьнёю мінулых гадоў. Справа была для маскоўскіх і томскіх уладаў звыклая і простая. Аднойчы забітыя зноў выйшлі наверх, і патрабаваўся новы прысуд, каб спыніць вылазку «клясавага праціўніка». Патрабавалася пацьверджаньне старога прысуду. Ніхто, акрамя некалькіх маўклівых людзей, ня ведае сёньня, у якім кабінэце і пад чыім старшынствам зьбіраўся новы склад Асобай нарады.

Ігар Кузьняцоў

Томск — Менск

Расея — зблізку

«Я ня веру, але я праваслаўны»

Працяг са старонкі 1.

Толькі адзін зь іх адкрыта пакаяўся ў зробленым — гэта літоўскі мітрапаліт Хрызастом, які назваў таксама сваю агентурную мянушку — «Рэстаўратар» — і параіў іншым зрабіць тое самае.

Царкоўная кар'ера патрыярха Алексія II, або Аляксея Рыдыгера, адзначана асабліва адданым служэньнем савецкай дзяржаве. За гэта ўладары ставіліся да сьвятога айца з асаблівай сымпатыяй. Ужо ў 1974 годзе, будучы кіраўніком канцылярыі Маскоўскай Патрыярхіі, ён увайшоў у гісторыю, выступіўшы з нагоды высылкі Аляксандра Салжаніцына з афіцыйнай заявай: «З гэтым подлым здраднікам савецкая ўлада абыйшлася яшчэ на рэдкасьць гуманна».

Затым да грамадзкасьці дайшлі сьведчаньні і пра тое, што, будучы Талінскім мітрапалітам, Алексій даносіў на сваіх калегаў, у тым ліку на тагачаснага патрыярха Пімена.

Тэоляг-праваабаронца Зоя Крахмалікава, якая дасьледавала гэтую гісторыю, сьцьвярджае, што Алексій II насіў агентурнае імя «Драздоў». Другі вядомы дасьледчык, Аляксандар Нежны, пацьвярджае гэта ў сваёй кнізе «Камісар Сатаны». Айцец Глеб Якунін, якому ў свой час прыйшлося правесьці гады ў ГУЛагу, а ў 1992 годзе ў якасьці сябра ўрадавай камісіі па галоснасьці давялося ўбачыць нямала цікавых дакумэнтаў, сказаў: «Магу паклясьціся і на крыжы, і на Біблії, што гэта праўда». Да гэтага ён дадаў сэнсацыйны факт: Алексій — адзіная духоўная асоба, якая атрымала ганаровую грамату «За асаблівыя заслугі ў апэратыўнай працы», і гэта — у 1988 годзе!

Натуральна, што для любой царквы асоба царкоўнага кіраўніка мае надзвычай важнае значэньне. А што зь сябе ўяўляе кіраўнік Маскоўскай Патрыярхіі, і без таго ясна. Усе вышэйшыя кіраўнікі гэтай царквы былі стукачамі, прытым на рэдкасьць актыўнымі. «Пачынаючы з кіраўніцтва, супрацоўнічаў з КГБ кожны другі сьвятар», — прызнаў сакратар Алексія II дыякан А.Кураеў. Толькі невялікая частка прынцыповых сьвятароў — такіх, як айцы Г.Качаткоў, А.Барысаў і Г.Эдэльштэйн, — лічылі ўсё гэта непрымальным, і кіраўніцтва царквы іх заўсёды перасьледавала. Г.Якуніна сьвяты Сынод увогуле пазбавіў сану.

Сёньня, калі накіроўчай сілай грамадзкай маралі ў Расеі стала праваслаўная царква, гэта дало не станоўчы, а адмоўны вынік. Бо царква гэтая жахлівым чынам ператвараецца ў гняздо нацыянальнага фанатызму.

Акрамя царквы, якая знаходзіцца ў падпарадкаваньні Маскоўскай Патрыярхіі, названая тэндэнцыя хутка разьвіваецца і ў другой галіне праваслаўнай царквы — у так званай свабоднай расейскай праваслаўнай царкве, якая аб'ядналася з «Памяцьцю». Адзіная праваслаўная галіна, што не злучылася з нацыянал-фанатызмам, — гэта тая, у якую ўваходзяць падпарадкаваныя непасрэдна сусьветнаму патрыярху Варфаламею незалежныя прыходы.

Праваслаўная царква разгарнула ў Расеі непрыхавана расісцкую кампанію, якую каардынуе галоўны ідэоляг патрыярхату, мітрапаліт Пецярбурскі і Ладаскі Іаан (сьвецкае імя Іван Снычаў). У цэнтры праваслаўнай царквы — у Загорскім манастыры — друкуюцца ўлёткі з адкрытым заклікам: «Памолімся за праваслаўнага цара, хай абароніць ён нас і дзяцей нашых ад габрэйскіх рытуальных забойстваў і абмяжуе царкву нашу ад сатанінскіх інтрыгаў жыдоўскіх антыхрыстаў!» Ва ўсіх манастырах і ў тысячах царкоўных шапікаў у неабмежаванай колькасьці прапануюцца скрайне расісцкія брашуры.

Мітрапаліт Іаан апублікаваў у газэце «Россия» антысэміцкі мэмарандум «Творцы катаклізмаў». У ім ён заклікае расейскі народ да этнічнай чысткі: «Мы павінны дабівацца адраджэньня Расеі, зноў прымяніўшы законы сходу князёў XVI ст.: "Прагонім цяпер усіх жыдоў зь іх манаткамі з Расеі і ніколі ня ўпусьцім іх назад"». Калі грамадзкасьць абурылася тым, што вышэйшы дзеяч царквы выступае з фашысцкай прапагандай, ён заявіў на гэта, што выступаў з такімі поглядамі не як прадстаўнік царквы. Гэта, маўляў, яго асабістае меркаваньне.

«Калі артыкул аб нашай царкве назваць «Фашысты ў сутанах», то такі загаловак будзе амаль цалкам праўдзівы», — піша ў сваім адкрытым лісьце епіскапату адзін зь нямногіх сьвятароў, што захавалі сумленьне, протаіерэй В.Патапаў. «У Расеі бушуе сапраўдная нацыяналістычная істэрыя», — так выказаўся айцец А.Барысаў сёлета ў траўні на нарадзе, дзе разглядалася сутнасьць антысэмітызму ў Расеі.

У пачатку гэтага году Маскоўскі Патрыярхат і Міністэрства абароны Расеі заключылі паміж сабою пагадненьне. Тым самым дзьве найрэакцыйныя ўстановы посткамуністычнай Расеі ўдарылі па руках. Усім зразумела, наколькі гэта небясьпечна: царква, якая фашызуе, пачне «адукоўваць» і без таго ўжо шавіністычна настроенае найбуйнейшае ў сьвеце войска.

Экстрэмісцкія колы праваслаўнай царквы здольныя завабіць на свой бок каго заўгодна. Да прыкладу, вядомага нацыста А.Баркашова і былога генэрала КГБ А.Сьцерлігава, стваральніка баявых дружынаў расейскай моладзі, якія носяць чорныя кашулі са свастыкай, і самых разнастайных расейскіх шавіністаў — пачынаючы ад Руцкога і сканчаючы Лімонавым, і нават камуністаў.

Са словаў галоўнага ідэоляга РПЦ В.Дзёміна, «сучасны камуніст — гэта зусім не камуніст, а партыёт Расеі, які заблукаў, унутрана праваслаўны, але сам пакуль гэтага не разумее».

Пры падтрымцы дзяржавы царква самавольна накладае абмежаваньне і на ўсё нецаркоўнае. Кіраўнік праваслаўнай царквы зусім сур'ёзна рэкамэндуе прэзыдэнту абвясьціць праваслаўе дзяржаўнай рэлігіяй. Куды хіляцца Алексій II і ягоная царква, мне стала зусім зразумела, калі ў тэлебачаньні паказалі пажылага масквіча, які сур'ёзным голасам заявіў на адной са сходак шавіністаў: «Я ня веру, але я праваслаўны».

А перад царквою нейкая бабка абвясьціла з палымяным поглядам, быццам нейкае адкрыцьцё: «Забі жыда, і бог адпусьціць табе сорак грахоў!»

Іна Рагачы

Міжнародны агляд

Зьмены на «заходнім фронце»

Няўдачы на Ўсходзе змусілі беларускае кіраўніцтва зірнуць у супрацьлеглы бок

Сёньня шляхі разьвіцьця посткамуністычных краінаў нашае часткі сьвету часьцяком вызначаюцца быццам бы нябёсным наканаваньнем, без увагі на ідэалягічныя памкненьні «руководящих кадров». Пры ўсіх сутаргавых патугах начальства ва ўсходнім кірунку, не засталася па-за эўрапейскім інтэграцыйным працэсам і Беларусь. Аўстрыйскі візыт сп. Чыгіра (разам з наведваньнем А.Лукашэнкам Парыжу, нядаўнімі перамовамі міністраў замежных справаў Польшчы, Украіны ды Беларусі) — гэтаму найлепшае пацьверджаньне.

Пасьля пераабраньня прэзыдэнта Б.Ельцына лёгка заўважыць пэўнае «растармажэньне» розных праграмаў Захаду ў дачыненьні да Расеі. З 1 ліпеня ў Эўразьвязе старшынствуе Ірляндыя. Міністар замежных справаў гэтае краіны Д.Спрынг уважае разьвіцьцё дачыненьняў EU з Расеяй за адну з прыярытэтных задачаў.

Для беларускага рэжыму ідэальны варыянт — гэта скарыстаць эўфарыю значнае часткі палітістэблішмэнту Захаду ад выніку прэзыдэнцкіх выбараў у Расеі. Гэта робіць магчымым падпісаньне Масквой шэрагу паважных дамоваў і ўступленьне Расеі ў шэраг уплывовых міжнародных аб'яднаньняў. Як вынік, у Беларусі зьяўляюцца шанцы сесьці на хвост «старэйшай сястры», каб хоць неяк праскочыць у тыя міжнародныя структуры, дзьверы якіх лёгка адчыняцца для белакаменнай.

Вядома, для гэтага Менску хоць бы чыста дэкляратыўна давядзецца пайсьці на шэраг зьнешніх падфарбовак свайго фасаду (найперш — зьмякчыць найбольш адыёзныя моманты свайго эканамічнага заканадаўства). Балазе першыя невялічкія зрухі ў гэтым кірунку ўжо прагледаюцца: адноўлена рэгістрацыя прадпрыемстваў зь недзяржаўнай формаю ўласнасьці ды падрыхтаваны ўказ аб дзяржаўнай падтрымцы малога прадпрымальніцтва.

Можна меркаваць, што працяг будзе: апошнім часам было так многа параскідана камянёў, што зьбіраць іх, дэманструючы абуджанае жаданьне рэфармаваць гаспадарку — рэч нескладаная. Пра ўнутраныя палітычныя праблемы турбавацца не даводзіцца — розным там міжнародным гарладзёрам кшталту Amnesty International заўжды можна будзе заткнуць рот наіўным пытаньнем: «Што ж вы наконт Чэчэніі Маскве амаль нічога ня кажаце?» Акрамя гэтага, у рэжыму зьяўляецца чарговая магчымасьць запудрыць мазгі масам, — толькі цяпер ужо ня ўсходнім, а заходнім вэктарам. Пагатоў і пэўная фінансавая дапамога звонку ў гэтым выпадку магчымая.

Эўрапейскі эканамічны форум у Зальцбургу адбыўся 7-9 ліпеня. У працы яго бралі ўдзел прэзыдэнты Аўстрыі, Альбаніі, Баўгарыі, Румыніі, Славакіі, Славеніі, Украіны, а таксама прэм'ер-міністры Беларусі, Вугоршчыны, Латвіі, Польшчы ды новае Югаславіі. Абмяркоўваліся праблемы Эўропы на парозе трэцяга тысячагодзьдзя: эканамічныя ды палітычныя прыярытэты разьвіцьця, пэрспэктывы эўраінтэграцыі, гандлёва-эканамічнае супрацоўніцтва й фінансавая стабілізацыя, забесьпячэньне рэгіянальнае бясьпекі.

На пленарных і тэматычных пасяджаньнях зальцбурскага саміту, апрача традыцыйнага для гэткіх форумаў абмеркаваньня пэрспэктываў паляпшэньня інвэстыцыйнага клімату ды пашырэньня рынку фінансавых паслугаў, дыскутаваліся гэткія істотныя для Менску (беручы пад увагу структуру нашае эканомікі) пытаньні, як праблемы актывізацыі эўрасупрацоўніцтва ў энэргетыцы, хіміі, сельскай гаспадарцы ды інфармацыйных тэхналёгіях. Прадметам стараннага аналізу стала прыватызацыя, у якой Беларусь асабліва яскрава адстае ад суседзяў.

Магчыма, менавіта нежаданьнем менскае дэлегацыі глыбока ўлазіць у абмеркаваньне прыватызацыі і тлумачыцца даволі актыўная дзейнасьць беларускіх прадстаўнікоў па-за пасяджаньнямі форуму.

М.Чыгір правёў перамовы з фэдэральным канцлерам Аўстрыі Ф.Враніцкім, на якіх дамовіліся пра аднаўленьне аўстрыйскай крэдытнай лініі. Адбылася сустрэча беларускага прэм'ера зь яго польскім калегам В.Цімашэвічам. Два прэм'еры мяркуюць правесьці чарговае рабочае спатканьне на пачатку верасьня, падчас адкрыцьця беларускай школы пад Беластокам ды польскай у Горадні.

Паказчыкам таго, што Беларусь імкнецца тэрмінова актывізаваць свае дачыненьні з Эўразьвязам, сталіся перамовы М.Чыгіра зь сябрам выканаўчага органу EU — Эўракамісіі (ЭК) Х.Ван дэ Брукам. Беларускі прэм'ер дамогся ад свайго суразмоўцы, каб ён запэўніў у тым, што ЭК наважана завяршыць да верасьня 1996 г. працэдуры ўвядзеньня ў дзеяньне часовага пагадненьня аб гандлі між РБ і ЭК.

Зь іншых кантактаў галавы беларускае дэлегацыі адзначым сустрэчу зь першым віцэ-прэзыдэнтам Эўрабанку рэканструкцыі й разьвіцьця (ЭБРР) Р.Фрыманам, які даў пэўныя надзеі на павелічэньне спансаваных ЭБРР праектаў на тэрыторыі нашае краіны ўжо да канца гэтага году.

Адбыліся таксама спатканьні з кіраўніцтвам вядомых аўстрыйскіх фірмаў «Фэст-Альпінэ», «Вэльц» і «Юрымэкс», што выявілі асьцярожны інтарэс да інвэставаньня ў беларускую эканоміку. Асаблівую прыцягальнасьць для РБ тут мае «кантэйнэравы» праект, зь якім менскія госьці азнаёміліся на ўзоры буйнога транспартна-кантэйнэрнага тэрміналу пад Зальцбургам. Сёньня распрацоўваецца ідэя будаўніцтва беларускага аналяга на захадзе нашае краіны.

Увогуле надзеі Менску на атрыманьне фінансавай дапамогі ад эўрасупольніцтва моцна паслабленыя ў сувязі з паступовым уціхамірваньнем канфліктаў у балканскім рэгіёне, дапамогай, якую Захад дае на станаўленьне палестынскае аўтаноміі. Усё гэта, разам з дапамогаю Альбаніі, Баўгарыі, Расеі ды Ўкраіне, з улікам хібаў нашага эканамічнага заканадаўства ды недэмакратычнасьці ўнутранага становішча, зьніжае пэрспэктывы Беларусі на мінімальны ліміт.

Таму аб'ектыўна Менску на руку цяперашняе не зусім поўнае ўзаемаразуменьне Расеі ды краінаў-сяброў EU (гаворка йдзе пра крамлёўска-эўрапейскія супярэчнасьці ў справе пашырэньня NATO, а таксама пра пагаршэньне адносінаў Масквы з Бонам з-за культурных каштоўнасьцяў, «перамешчаных» пад час апошняе вайны зь Нямеччыны). Па сутнасьці бээсэсэраўскі рэжым РБ па-ранейшаму жыве стэрэатыпамі рэспублікі-сатэліту імпэрыі, якая пасвараная з усім сьветам. Тут, як той казаў, чым горш, тым лепш...

Вадзім Александровіч

Калянадар

Беларускі Сюжэт

Я знайшоў гэтую кнігу летась у адной зь Менскіх бібліятэкаў —збор твораў Місімы. Мі-Сі-Ма — Зачараваны Сьмерцю Д'ябал. Ці ня кожны аповед пра гэтага японскага пісьменьніка пачынаецца з дня ягонае сьмерці.

Увосені 1970 году на адной з базаў японскіх Сілаў Самаабароны Місіма інсцэнаваў спробу вайсковага мяцяжу, а пасьля зрабіў сабе харакіры. Менавіта на дваццаць пятыя ўгодкі гэтай падзеі я даведаўся пра аўтара гэтай сьмерці. Сьмерць, ноч, кроў —вось тры канстанты, на якіх будавалася Місімава мадэль Прыгажосьці. Я хацеў прачытаць ягоны «Залаты Храм» —сусьветнавядомы раман пра хлопца-манаха, які спаліў сымбаль старажытнай сталіцы Японіі Залаты Храм. Але, калі я ўзяў у рукі кнігу, дык убачыў, што супэрвокладка знутры пакрытая нейкім тэкстам, накрэсьленым алоўкам. Вось ён:

«Заўчора я атрымаў запрашэньне прысутнічаць на адкрыцьці новага Менскага клюбу. Дзіўна, але ніхто ў горадзе нічога ня ведаў пра яго: будынак паўстаў у цэнтры літаральна за колькі тыдняў. Яшчэ больш я зьдзівіўся, калі прыйшоў да прызначанае гадзіны. Усе прысутныя былі мне добра знаёмыя. У запрашальніку да кожнага зьвярталіся адмыслова: дзесьці фігуравала школьная мянушка, дзесьці зварот, прыняты адно ў абмежаванай кампаніі... Нас уразіў інтэр'ер залі. Штосьці больш раскошнае і густоўнае цяжка было прыдумаць. Але гэта было ня самае галоўнае. Мы разумелі, што нас аб'ядноўвае нейкая агульнавядомая асоба. Раптам хтосьці выказаў думку, якая, бадай, валодала ўсімі: «Мне падаецца, што нас запрасіў сюды... А.» У гэты момант сьвятло ў залі згасла, сцэна высьветлілася, дзесьці загучаў раяль, і перад намі сапраўды паўстаў А.:

— Сябры, вы ня можаце ўявіць, як я рады бачыць вас тут усіх разам! Гэта самы шчасьлівы дзень у маім жыцьці! Дзесяць гадоў мяне не было ў Бацькаўшчыне. Натуральна, ці ня ўсе лічылі, што я загінуў... Сябры, тое, што вы бачыце вакол сябе, — гэта частка матэрыяльнага плёну майго жыцьця ў замежжы. Цяпер вы ведаеце, ад каго сыходзіла падтрымка вашых творчых праектаў. Нягледзячы на неспрыяльныя ўмовы грамадзка-палітычнай сытуацыі ў краіне, нягледзячы на арышты, пагромы, вы дзейнічалі — НАША справа жыла. Я магу лічыць сваё жыцьцё, свой лёс удалым. Але маё жыцьцёвае прызначэньне мне падаецца не да канца спраўджаным. У Беларушчыны ёсьць сродкі, ёсьць людзі, есьць ідэі. Адзінае, чаго бракуе — НАШАГА сюжэту. Зараз я зраблю ўчынак, які выправіць гэтую сытуацыю: ён увойдзе ў аналы беларускай гісторыі, літаратуры, журналістыкі... Вы паспрыяеце гэтаму. Вам ня трэба будзе ствараць міт — гэта будзе ці ня самае аб'ектыўнае, што ёсьць у НАШАЙ справе. Уласна, сюжэт разьвіваецца зараз, на вашых вачох. Застаецца паставіць кульмінацыйную кропку».

З гэтымі словамі А. зьняў з драпіроўкі ў глыбіні сцэны корд —кароткі меч, папулярны ў сярэднявечным беларускім войску, — і распароў сабе жывот.

На працягу ўсяго маналёгу, мы, узрадаваныя, што бачым старога сябру, не змаглі вымавіць ані слова...»

На гэтым рукапіс абарваўся, і можна было б скончыць аповед пра дзіўную знаходку, калі б не адна акалічнасьць. Нядаўна мая знаёмая дзяўчына, якая колькі месяцаў таму пачала працаваць бібліятэкаркай, распавяла мне пра нейкага дзівака, які ці не штодня прыходзіць да яе на працу і шукае зборнік твораў «нейкага» Місімы. Але кніжка ўвесь час на руках, і дзівак ніяк ня можа падгадаць момант, калі яе вяртаюць. Я прыйшоў у бібліятэку і пазнаёміўся з гэтым чалавекам. Ён дараспавеў мне гісторыю, напісаную на ўнутраным баку супэрвокладкі да зборніка Місімы:

— Пасьля сьмерці А. мы даведаліся, што апрача ўсяго іншага, ён унёс у свой запавет пункт аб заснаваным ім клюбе. Цяпер мы ўсе зьяўляліся ягонымі пажыцьцёвымі сябрамі. У гадавіну сьмерці А. мы усе разам зьбіраемся ля ягонай магілы, а пасьля рушым ў клюб, які, натуральна, называецца «А». Мы ўзгадваем А., дзякуем яму за падтрымку, за любоў і за тое, што ён яшчэ шчыльней зьяднаў нас... На гэтым тыдні клюб зьбярэцца ізноў. Але я туды не пайду. Мяне там не зразумелі, калі на мінулай сустрэчы я сказаў, што Беларусі не патрэбныя нашыя харакіры —Радзіме бракуе камікадзэ.

Я перадаў гэтаму чалавеку прыхаваную ў сябе супэрвокладку, і пажадаў усяго найлепшага.

Ці варта казаць, што чалавека звалі А.

Севярын Квяткоўскі

№ 19/96
5 — 11 жніўня

Новае слова на рынку беларускае прэсы — штотыдзень 8 палосаў патрэбнае інфармацыі

Інфарматар
Наша Ніва

ШТОТЫДНЁВЫ ІНФАРМАЦЫЙНЫ ДАДАТАК ДА ГАЗЭТЫ НАША НІВА

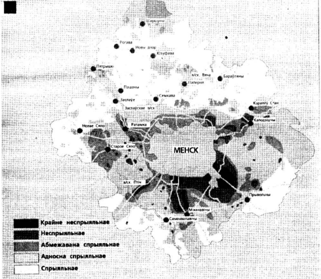
ІНФАРМАЦЫЙНАЕ ЗАБЕСЬПЯЧЭНЬНЕ BELARUSIAN PUBLIC RELATIONS ASSOCIATION

Мэдалі Алімпіяды пасьля трынаццаці дзён

	Залатыя	Срэбныя	Бронзавыя	Усяго		Залатыя	Срэбныя	Бронзавыя	Усяго
ЗША	32	31	16	79	Чэхія	1	2	3	6
Расея	21	16	8	45	Фінляндыя	1	2	0	3
Кітай	16	19	11	46	Нарвэгія	1	1	3	5
Францыя	14	6	14	34	Інданэзія	1	1	2	4
Нямеччына	12	13	21	46	Арменія	1	1	0	2
Італія	11	6	9	26	Славакія	1	0	1	2
Аўстралія	8	9	18	35	Югаславія	1	0	1	2
Украіна	7	2	8	17	Коста-Рыка	1	0	0	1
Паўднёвая Карэя	6	9	5	20	Эквадор	1	0	0	1
Польшча	6	5	3	14	Ганконг	1	0	0	1
Румынія	4	5	6	15	Сірыя	1	0	0	1
Вугоршчына	4	3	6	13	Баўгарыя	0	4	4	8
Грэцыя	4	3	0	7	Кенія	0	2	1	3
Швэйцарыя	4	1	0	5	Намібія	0	2	0	2
Куба	3	5	8	16	Славенія	0	2	0	2
Японія	3	5	3	11	Аўстрыя	0	1	1	2
Бразылія	3	2	6	11	Іран	0	1	1	2
Новая Зэляндыя	3	2	1	6	Малайзыя	0	1	1	2
Гішпанія	3	1	2	6	Аргентына	0	1	0	1
Данія	3	1	1	5	Харватыя	0	1	0	1
Ірляндыя	3	0	1	4	Тайвань	0	1	0	1
Турцыя	3	0	1	4	Узбэкістан	0	1	0	1
Канада	2	8	7	17	Замбія	0	1	0	1
Нідэрлянды	2	4	9	15	Нігерыя	0	0	2	2
Казахстан	2	3	1	6	Трынідад і Табага	0	0	2	2
Бэльгія	2	2	2	6	Грузія	0	0	1	1
КНДР	2	1	3	6	Ізраіль	0	0	1	1
ПАР	2	1	1	4	Марока	0	0	1	1
Эфіёпія	2	0	0	2	Мэксыка	0	0	1	1
Беларусь	1	5	8	14	Малдова	0	0	1	1
Вялікабрытанія	1	5	6	12	Манголія	0	0	1	1
Швэцыя	1	3	1	5	Мазамбік	0	0	1	1
Ямайка	1	3	0	4	Партугалія	0	0	1	1

Комплексная ацэнка забруджаньня навакольнага асяродзьдзя Менскага раёну

Паводле матэрыялаў Тэрытарыяльнай комплекснай схемы аховы навакольнага асяродзьдзя г. Менску, буклет

Комплексная ацэнка забруджаньня навакольнага асяродзьдзя г. Менска

Паводле матэрыялаў Тэрытарыяльнай комплекснай схемы аховы навакольнага асяродзьдзя г. Менску, буклет

БІРЖА ПРАЦЫ

Камэрцыйная фірма запрашае на працу **начальніка аддзелу забесьпячэньня, намесьніка начальніка вытворча-планавага адзьдзелу, намесьніка начальніка дамоўнага адзьдзелу, хіміка-тэхноляга па лаках і фарбах на тканіне.** Патрабаваньні: узрост да 48 гадоў, вышэйшая адукацыя, досьвед працы ў вытворчасьці. Тэлефон: 69-01-86 з 9.00 па 17.30.

Атрад ваенізаванай пажарнай службы Першамайскага раёну г.Менска запрашае на працу **кіроўцаў пажарных аўтамабіляў**. Патрабаваньні: катэгорыя "С", досьвед працы сама меней 3 гады, узрост да 27 гадоў. Тэлефоны: 66-28-49, 66-26-35, 66-27-91.

Фірма запрашае прафэсыйнага **бровара** з досьведам працы сама меней 5 гадоў. Тэлефон: (017) 276-83-93.

Запрашаем на сталую працу **бугальтара** з досьведам працы ў камэрцыйнай структуры сама мала 3 гады. Тэлефон: 250-76-90.

Запрашаем на пасаду **дырэктара** замежнага прадстаўніцтва. Патрабаваньні: вышэйшая адукацыя, арганізацыйныя здольнасьці, добрае веданьне нямецкай мовы, асабісты транспарт. Кароткую інфармацыю пра сябе дасылаць на адрас: г.Менск, вул.Батанічная, д.15, к.307.

Запрашаем на працу энэргічных маладых **людзей**, якія жадаюць працаваць гандлёвымі агентамі па продажу офісных канцылярскіх тавараў. Аплата зьдзельная. Тэлефон: 37-17-28.

Запрашаем на працу **галоўнага бугальтара** з досьведам працы ад 10 гадоў. Веданьне кампутара абавязковае. Тэлефоны: 236-72-41, 236-22-15.

Фірма на конкурснай аснове запрашае на працу **сакратара**. Патрабаваньні: веданьне кампутара, справаводзтва, узрост да 25 гадоў. Магчыма прадастаўленьне жытла. Тэлефон: 226-77-22.

Запрашаем на працу ў кампутарнай фірме **бугальтара**. Досьвед працы ў камэрцыйнай структуры, веданьне ПЭВМ абавязковыя. Тэлефон: 236-92-49.

Запрашаем на сталую ці часовую працу **мэнэджараў** па распаўсюджваньню праграмнага забесьпячэньня. Добры працэнт ад продажаў. Магчымая праца па сумяшчальніцтву. Запіс на сумоў'е па тэлефоне: 228-42-71 з 18.00 па 21.00.

Установа запрашае на працу **прафкансультанта, псыхоляга**. Тэлефон: 264-16-83.

Фірме патрабуецца **мэнэджэр**. Патрабаваньні: узрост 25-27 гадоў, вышэйшая адукацыя, веданьне нямецкай мовы, пажадана мець уласны транспарт. Тэлефон: 269-12-15.

Кавярня-бар "Арт-клюб P.S." запрашае на працу кваліфікаваных **кухараў**, **афіцыянтаў**, **бармэнаў** і іншых спэцыялістаў з арыгінальнымі ідэямі.

Менскі досьледна-выпрабавальны завод тэхналягічнага абсталяваньня запрашае на сталую працу **эканаміста, токара, токара-рэвальвэршчыка, шліфоўшчыка, апэратара станкоў з ЛПК, сьлесара-інструмэнтальшчыка, сьлесара-электрыка, грузчыка, кіроўца ўсіх катэгорыяў.** Нашая адрэса: г.Менск, вул.Варвашэні, 15. Тэлефон: 239-48-39.

Праца на даму: укладаньне, апрацоўка рэклямных цыркуляраў, з кожнадзённым атрыманьнем грошай ад 100 тыс. 2 кап., 1 з адваротнай адрэсай + купон б/о. 220073, Менск, паштовая скрыня 26, "РНД".

Патрабуюцца высокакваліфікаваныя **спэцыялісты** па падрыхтоўцы аўтамабіляў да афарбоўкі й **аўтамаляры**. Тэл. 242-89-36.

ААТ "С-Сэрвіс" запрашае на працу: **начальніка одзьдзела па рэалізацыі бугальтарскіх праграмаў, ліцэнзійных аўдытараў, спэцыялістаў па ўкараненьню й адаптацыі бугальтарскіх праграмаў** зь веданьнем ПЭВМ і бугальтарскага ўліку, **агэнтаў** па продажу бугальтарскіх праграмаў. Аплата зьдзельная. Нашая адрэса: г.Менск, вул.Батанічная, 15, к.307, 308. Тэлефоны: 47-12-65, 36-80-34.

Установа запрашае на працу **адміністратара**, **афіцыянтаў**, **кухараў**, **кіроўцу** з асабістым транспартам. Абавязковая ўмова: досьвед працы. Зьвяртацца на адрэсу: г.Менск, пр.Машэрава, 13. Даведкі па тэлефоне: 223-11-35.

Установе патрабуецца **дзяжурны інспэктар** (перавага будзе аддадзена былому супрацоўніку МУС). Патрабаваньні: вышэйшая адукацыя, рост ад 189 см. Заробак $150-180. Патрабуецца **ахоўнік-кіроўца** з асабістым аўтатранспартам. Заробак $200. Тэлефоны: 227-17-82, 227-18-75.

Прадстаўніцтва замежнай фірмы запрашае на працу **інжынэра-мэханіка** з добрым веданьнем ангельскай мовы. Узрост 38-45 гадоў. Тэл. 2355-422, 2353-202 з 16.00 па 18.00. Тэл. 2276-245 з 20.00 па 22.00.

БЯСПЛАТНЫЯ ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

Сталы мянчук, 40 гадоў, вышэйшая інж. адукацыя, досьвед разнастайнай працы. Шукаю працу. Анатоль Казлоў, г. Менск, вул. Якубоўскага 221-143, тэл. 257-26-57.

Малады чалавек (22 гады, вышэйшая адукацыя) шукае працу. Анішкевіч Сяргей, пр. Машэрава, 53-1-170, тэл. 223-23-52.

Ангельская, беларуская, польская мовы: пераклады любой-складанасьці, індывідуальныя ўрокі. Юры Гайдук, Менск, Надзеждзінская 711-10, тэл. 221-24-81.

Нямецкая мова: пераклады. Стрыгоцкая Н.В., Асаналіева, 9-417, тэл. 275-11-78.

Запрашаю да супрацоўніцтва прыватых асобаў з Расеі, якія займаюцца гандлем. Тэл. (8-0-1561) 4-35-12, Анджэй Сяменаў, Ліда, вул. Крупскай 9-1-41

Печы й каміны. Маеце справу з прафэсыйцамі. Сяргей сяменаў, тэл.224-29-74, 232-37-54

Прадаюцца кацяняты балійскай пароды нядорага. Тэл. 231-48-93 (Франак).

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ Ў РЭДАКЦЫЮ

Асіноўскі С.М. Там, дзе была неўрыда. — Менск: Полымя, 1996. — 253 с.: іл. 2000 ас. ISBN 985-07-0071-8.

Бергман А. Слова пра Браніслава Тарашкевіча: Гістарычны жыцьцяпіс / Прадмова А.Ліса; Пераклад з польскай Я.Касьцюка. —Менск: Мастацкая літаратура, 1996. — 192 с., партр., іл. 1100 ас. ISBN 5-340-00928-9.

Лазарук М.А., Ленсу А.Я. Слоўнік літаратуразнаўчых тэрмінаў. — Менск: Народная асьвета, 1996. — 176 с. 9800 ас. ISBN 985-03-0463-4.

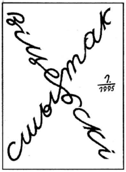
Някляеў У. Прошча: Вершы і паэмы. — Менск: Мастацкая літаратура, 1996. — 192 с., іл. 5000 ас. ISBN 985-02-0292-0.

Пруднікаў П. Пароша: Вершы. Паэма-аповесьць. — Менск: Мастацкая літаратура, 1996. — 142 с., іл. 1000 ас. ISBN 985-02-0263-7.

Чарняўскі М. і іншыя. Старажытныя шахцёры на Росі / М.Чарняўскі, В.Кудрашоў, В.Ліпніцкая; Пад рэдакцыяй У.Усаенкі. — Менск: Навука і тэхніка, 1996. — 144 с.: іл. 500 ас. ISBN 5-343-01354-6.

Чачот Ян. Выбраныя творы / Уклад., пер. з польскай, прадм. і камэнт. К.Цьвіркі. — Менск: МФ "Беларускі кнігазбор", 1996. —374 с. (4) л. іл. ISBN 985-6318-06-8.

Віцебскі дыскурс

"Віцебскі Сшытак" N1, 1995

Сучасная беларуская культурная прастора паступова набывае аб'ёмнасьць, насычаецца рэаліямі, зьявамі, падзеямі. Быццам пакой у тваёй хаце, што памалу напаўняецца мэбляю, рэчамі, кнігамі. Рознымі, — што патрапіцца за жыцьцё, — часам вытанчанымі рарытэтамі, часам сьціплымі але карыснымі, калі-нікалі нават недарэчнымі, нязграбнымі, але каштоўнымі, ці нечым кранальнымі... Так прастора набывае сваю "тапаграфію", а зь ёю — жыцьцё, непаўторнасьць, нават загадкавасьць. За апошняе дзесяцігодзьдзе, калі зрушыўся й абрынуўся савецкі рэжым, паліцы, скрыні й шуфлядкі майго пакою напоўніліся шматлікімі кнігамі й брашурамі, часопісамі, альманахамі, газэтамі й буклетамі пра Беларусь, за Беларусь і, што самае цікавае, з розных куткоў самое Беларусі... Кніжкі з Наваградку і Воршы, часопісы з Магілёва, Горадні, Полацку гавораць пра тое, што, нягледзячы ні на што, жыцьцё йдзе, аднаўляецца культурная інфраструктура, і паняцьці "цэнтар" і "пэрыфэрыя", калі й не зьнікаюць увогуле, дык паволі напаўняюцца нейкім іншым, ужо нашым сэнсам.

"Віцебскі сшытак" нумар адзін — яшчэ адзін набытак у беларускай культурнай "хаце", які таксама нагадвае і пра старую віцебскую "краязнаўча-часопісную" традыцыю. Гэта, дарэчы, заяўлена і ў першых радках рэдакцыйнага "Слова да чытача", дзе вядзецца аб аднаўленьні як асаблівай цікавасьці да культурна-гістарычнай спадчыны свайго рэгіёну, гэтак і пэўнага мясцовага, "краёвага" бачаньня нацыянальнай гісторыі, наагул сусьвету. "Мясцовага" ці "местачковага"? — адразу ж просіцца пытаньне, але сам, як сталічны жыхар, заўважу, што нідзе ня бачыў я столькі местачковасьці, як часам у нашых менчукоў.

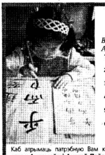
Гартаю крыху бляклаватыя старонкі, учытваюся ў дробны, ня вельмі ўдалы набор, разглядаю шэраватыя малюнкі... І стараюся вырашыць загадку "Сшытка", знайсьці ягоны сапраўдны сэнс, патаемную "формулу", што стварае адметнасьць — а яна безумоўна ёсьць — часопіса. Першыя ўражаньні — цікавыя артыкулы, шмат арыгінальных ілюстрацыяў. Прываблiваюць ужо самыя тэмы: "гісторыя зьнішчэньня Мікалаеўскага сабору", "род Агінскіх", "Віцебскі езуіцкі калегіюм", "з гісторыі музычнай бурсы" ды іншыя, ня менш цікавыя. Аўтары і свае, віцебскія, — Таццяна Бубенька, Людміла Хмяльніцкая, Людміла Вакар... і менскія — Надзея Высоцкая, Алесь Жлутка. Нават Алена Квітніцкая?!? Праўда, потым заўважаеш, што артыкул Квітніцкай передрукаваны з дваццацігадовае даўніны "Архитектурного наследства", а Жлуткі — са зборніка "Шляхам гадоў". Ці варта было аддаваць каштоўныя старонкі, хаця й першакляснаму, але ўжо ня новаму матэрыялу? Арыгінальныя ж артыкулы прыцягваюць перш за ўсё новаю інфармацыяй, нават калі гэта і сьціплае "паведамленьне", як скажам, "Партрэты Пузынаў з касьцёла ў Лучаі" Алы Букінай. Выдатнымі маглі б атрымацца публікацыі аўтэнтычных тэкстаў "Записок старика" і "Каштоўнага каменя ў дзюбе крумкача Гасеўскіх", калі першы быў бы хоць крыху даўжэйшым, а да другога было б дададзена хаця б кароткае тлумачэньне, што гэта ды адкуль узятае, бо чытач можа застацца ў няведаньні таго, што тут зусім ня тэкст самой п'есы, а так званы аргумэнт, які ўзяты з праграмкі, друкаванае ў Вільні ў тым жа 1737 годзе... Публікуючы цэлы блёк матэрыялаў пра Віцебскі езуіцкі калегіюм, варта было б і адным слоўцам згадаць, што "Гісторыя зьнішчэньня Мікалаеўскага сабору" — гэта пра тое самае, пра касьцёл віцебскіх езуітаў, і увесь шэраг артыкулаў, можа, набыў бы сапраўднае адзінства. Увогуле, дробных заўвагаў можна зрабіць нямала, але ці патрэбна яшчэ? Застаецца галоўнае — "Сшытак" усё роўна чытаецца, прыцягвае да сябе.

Апроч гістарычнай, быццам бы "галоўнай" часткі, у ім адкрываеш яшчэ адну, практычна цалкам незалежную, — "Допісы на палёх", што датычаць ужо сёньняшняга культурнага віцебскага жыцьця. Хаця гэтыя маргіналіі й пазначаны як "дадатак", менавіта яны падаліся мне найбольш жывою, адметнаю часткай "Сшытка". Я не такі аматар сучасных мастацкіх пошукаў, але з захапленьнем пазнаёміўся з гэтым, амаль незнаёмым мне Віцебскам, пачуў ягоны жывы голас.

І здаецца, зразумеў, нарэшце, "сакрэт" "Віцебскага сшытка". Ягонымі стваральнікамі валодала прага выказваньня — так зразумелая любому інтэлектуалу, якая мае гэтак няшмат магчымасьцяў для задавальненьня нават і ў Менску. Менавіта жаданьне выказацца, пачуць хаця б самому свой голас у адвечным "фармаце" (а выдадзены тэкст, гэта, вядома, ёсьць нешта зусім іншае, чым нават самая разумная, але проста гутарка) штурхала, здаецца мне, ініцыятараў часопіса. Гэтае жаданьне чыста асабістае, прыватнае, таму кожны артыкул — нібы прыватны дыскурс; з гэтага, напэўна, атрымліваецца і адчувальны недахоп адзінства: "Сшытак" болей альманах, чым часопіс, наогул не хапае тут моцнай рэдактарскай рукі. Але і ўвесь ён, сам факт ягонага існаваньня — гэта ўласнае выказваньне пэўнага кола віцебскіх інтэлектуалаў, ВІЦЕБСКІ ДЫСКУРС. І якраз гэта, а нават ня новая інфармацыя, як здалося мне спачатку, прываблівае ў часопісе, надае яму непаўторнасьць, стварае ягоную "разынку". Таму, чытаючы, болей хочацца не шукаць памылкі й пралікі, а прыслухацца да гэтае прамовы, пачуць беларускую Віцебшчыну не праз "славянскія базары" і "дыялёгі-хранатопы".

Але тут ёсьць і пэўная небясьпека. Дыскурс "для сябе", слова, кінутае на вецер, — гэта яшчэ не размова. Тэксты, якія могуць быць цікавыя іншым, павінны да іх дайсьці. Але я ведаю, што з тысячы трохсот асобнікаў і зараз большая частка гэтак і ляжыць у Віцебску нерухома. Цяпер рыхтуецца другі нумар. Хто павінен рупіцца, каб ягонае слова дайшло да людзей?

Вацлаў Арэшка

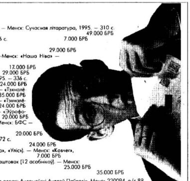
Кнігі для дзяцей

Выданьні Беларускага Гуманітарнага Адукацыйна-Культурнага Цэнтру

1. **Гарасьё Кірога. Казкі трапічнага лесу.** — Менск, 1993. 20.000 БРБ
2. **Марві Яла. Дзівосная ноч. Казачная аповесьць.** — Менск, 1994. 20.000 БРБ
3. **Шарль Пэро. Чарадзейныя казкі.** — Менск, 1993. 25.000 БРБ
4. **Графіня дэ Сэгюр. Зачараваная хатка. Казкі.** — Менск, 1992. 25.000 БРБ
5. **Лагодны цмок. Ангельскія літаратурныя казкі.** — Менск, 1993. 20.000 БРБ
6. **Мэры Сьцюарт. Людвік і зорны конь: Казачная аповесьць.** — Менск, 1996. 40.000 БРБ

Каб атрымаць патрэбную Вам кнігу, трэба пералічыць указаную суму грошай на адрас: **Андрыеўскі Андрэй Паўлавіч, Менск 220094, а/с 89.** Не забудзьцеся падаць свой адрас. Менчукам зручней затэлефанаваць у рэдакцыю: **239-78-49.**

Кніга — поштай

1. **Адам Глёбус. Толькі не гавары маёй маме...** Зборнік інтымнае прозы. — Менск: Сучасная літаратура, 1995. — 310 с. 49.000 БРБ
2. **Адам Глёбус. Скрыжаваньне.** — Менск: БАДППР — «Ковчег», 1993. — 46 с. 7.000 БРБ
3. **Юліяна Вітан-Дубейкаўская. Мае ўспаміны.** — Вільня, 1994. — 192 с. 29.000 БРБ
4. **Баляслаў Лесьмян. Пан Блішчынскі** / Пераклад з польскай. — Вільня-Менск: «Наша Ніва» — «Мастацкая Літаратура», 1994. — 93 с. 17.000 БРБ
5. **Вітаўт Кіпель. Беларусы ў ЗША.** — Менск, 1993. — 352 с. 29.000 БРБ
6. **Брэтон Ф., Пру С. Выбух камунікацыі.** — Менск: БФС — «Тэхналёгія», 1995. — 336 с. 24.000 БРБ
7. **Говард Майкал. Сучасная культурная антрапалёгія.** — Менск: БФС — «Тэхналёгія», 1996. — 486 с. 35.000 БРБ
8. **Лаўзі Дж. Гістарычныя ўводзіны ў філязофію навукі.** — Менск: БФС — «Тэхналёгія», 1995. — 328 с. 24.000 БРБ
9. **Энтані Сміт. Нацыяналізм у дваццатым стагодзьдзі.** — Менск: БФС — «Эўрофорум», 1995. — 272 с. 20.000 БРБ
10. **Джын Эйчысан. Гаваркія істоты: Уводзіны ў псыхалінгвістыку.** — Менск: БФС — «Кліч», 1995. — 312 с. 20.000 БРБ
11. **Браян М. Фэйган. Уводзіны ў археалёгію.** — Менск: БФС, 1996. — 272 с. 24.000 БРБ
12. **Беларускі рок-н-рол: Тэксты** («Бонда», «Крама», «Мроя», «Новое Небо», «Уліс»). — Менск: «Ковчег», 1994. — 64 с. 7.000 БРБ
13. **Беларускі вайсковы строй і зброя XII-XVIII ст.** Камплект каляровых паштовак (12 асобнікаў). — Менск: НВФ "Vaukalaka", 1996. 25.000 БРБ
14. **Беларускі гістарычны агляд.** 1996, т. 3, сшытак 1. 35.000 БРБ

Каб атрымаць патрэбную Вам кнігу, трэба пералічыць пазначаную суму грошай на адрас: Андрыеўскі Андрэй Паўлавіч, Менск 220094, а/с 89.
У Менску да Андрэя Андрыеўскага можна зьвярнуцца праз тэл. 239-78-49. Не забудзьцеся падаць свой адрас

НАВІНКА!

Беларускі Гістарычны Агляд. Том 3. Травень 1996

Адзінае ў Беларусі незалежнае прафэсійнае выданьне гісторыкаў гэты свой сшытак цалкам прысьвяціла Мікалаю Ўлашчыку. Акрамя гэтага, чарговы нумар БГА мае некалькі асаблівасьцяў: ён выдадзены "наркомаўкай"; якасьць друку стала амаль ідэальнай; часопіс стала магчыма набыць праз нашаніўскую сыстэму "Кніга — поштай". Для гэтага трэба 35.000 БРБ даслаць на адрас: Андрыеўскі Андрэй Паўлавіч, Менск 220094, п/с 89. Менчукам прасьцей затэлефанаваць у рэдакцыю: 239-78-49. Вы можаце замовіць таксама і папярэднія нумары БГА.

НОВЫ БЕЛАРУСКІ КНІЖНЫ ПРАЕКТ

Беларускі Гуманітарны Фонд "Наша Ніва" наладзіў распаўсюджаньне найноўшых беларускіх выданьняў у галіне гуманістыкі, а таксама мастацкае літаратуры. Наша мэта — зрабіць новую беларускую кнігу жывым фактарам сучаснае культуры.

Сыстэма "Новага беларускага кніжнага праекту" дзейнічае ў гарадах:

БЕРАСЬЦЕ

Кнігі Браяна М. Фэйгана "Ўводзіны ў археалёгію", Энтані Сьміта "Нацыяналізм у XX ст.", Ш.Дэбаша й Ж.-М.Пант'е "Ўводзіны ў палітыку" можна набыць у кнігарнях "СЬВІТАНАК" (бульвар Касманаўтаў, 120) і "АСЬВЕТА" (вул. Маскоўская, 57). У "Сьвітанку" таксама прадаецца камплект каляровых паштовак "Беларускі вайсковы строй і зброя XII-XVIII ст."

ГОМЕЛЬ

У памяшканьні Гомельскай абласной унівэрсальнай бібліятэкі (пл. Перамогі, 2) пры Аддзеле інфармацыйных тэхналёгіяў (тэл. 55-71-97) адкрыты кніжны аддзел. Гэта адзіная кропка ў 500-тысячным горадзе, дзе можна пабачыць такі асартымэнт сучасных беларускіх кніг — мастацкую літаратуру, дасьледаваньні ў галіне гуманістыкі, найноўшыя пераклады. Апроч кніжак тут таксама можна прыдбаць самыя апошнія запісы беларускае музыкі.

ГОРАДНЯ

Продаж кніжнай прадукцыі адбываецца ў шапіку "ВАСІЛЁК" (насупраць Унівэрсытэту).

МАЛАДЭЧНА

Кнігі можна набыць у шапіку **ТБМ (на чыгуначным вакзале).**

МЕНСК

Кніга Браяна М. Фэйгана "Ўводзіны ў археалёгію" прадаецца ў кнігарнях "Сьветач", "Акадэмкніга", "Кнігарня пісьменьніка", "Паліткніга". Кнігі Адама Глёбуса "Толькі не гавары маёй маме... Зборнік інтымнае прозы" й "Дамавікамэрон" прадаюцца ў крамах "Сьветач" і "Кнігарня пісьменьніка", у шапіку ў фае Нацыянальнай бібліятэкі.

Кніга — поштай

Рэдакцыя часопіса «Калосьсе» прапануе наступныя выданьні:

1. **Калосьсе, №1-1993.** — 60 с.	10.000 БРБ
2. **Калосьсе №2-3-1995.** — 144 с.	25.000 БРБ
3. **Вінцэсь Мудроў. Жанчыны ля басэйна.** — Менск: Мастацкая літаратура, 1992. — 160 с.	15.000 БРБ
4. **Юры Гумянюк. Твар Тутанхамона.** — Полацак: Полацкае ляда, 1994. — 52 с.	10.000 БРБ
5. **Алесь Аркуш. Разьтаньне з Танталам.** — Полацак: Полацкае ляда, 1994. — 54 с.	10.000 БРБ
6. **Ігар Сідарук. Саната Арганата.** — Полацак: Полацкае ляда, 1994. — 64 с.	10.000 БРБ
7. **Лявон Вольскі. Калідор.** — Полацак: Полацкае ляда, 1993. — 38 с.	10.000 БРБ

Каб атрымаць патрэбную Вам кнігу, пералічыце названую суму грошай на адрас:
Алесь Козік, 211440 Наваполацак-11, п/с 36. Не забудзьце падаць свой адрас.

КАСЭТЫ — поштай

1. **НОВАЕ НЕБА. Сон у трамваі:** Сон у трамваі; Выбар; А ты забудзь маё імя; Жахлівая прыгожосьць; Дом; Калыханка; Таму што; Той, хто стаіць у мяне за плячыма.
2. **НОВАЕ НЕБА. Go home (1995):** Прэзыдэнт, ідзі дамоў; Дакраніся да вады; Падае сьнег; Крот-2; Электарат; Цемра; Выгнаны сын; Канцэрт у Westclub 7 сакавіка 1995 г. (жывы гук)
3. **НОВАЕ НЕБА. Дзеці чорнага гораду (1991):** Чарга па хлеб; Сірата; Вочы ваўчыныя; Замова; Не, гэта ня сьмерць; Дзеці чорнага гораду; Вакно; Ёсьць; Караблік; Ты прыходзіш; Шостае падарожжа; Звон.
4. **КРАМА. Камэндант (1995):** Камэндант; Малдаванка; Навошта я цябе кахаю; Мама; Паходная; Стой тут; We are going down; Польскі бізнэс; Там, дзе нас ня будзе.
5. **КРАМА. Хворы на Rock-n-Roll:** Бяжы, хлопец; Здраднік; Хворы на рок-н-рол; Выпі са мной да дна; Чыкага найтс; Каханьне а шостай гадзіне; Стэфаніда; Мне мой сябра сказаў; Новая кроў; Будзь разам з номі.
6. **КРАМА. Гэй, там, налівай! (1994):** Канада; Ім ня трэба мой блюз; Сабака; Гэй, там, налівай; Што ты шукаў; Чакай; Карчма; Доўгія ногі; Яе хлопец; Я вярнуся сюды; Слуцкая брама.
7. **N.R.M. LaLaLa (1995):** Белыя лебедзі; Нацыя; Дарога; Мітусьня; Не хадзіце ў цёмны лес (Зомбі); Бацька; Трактар; Дзе тое слова; Дайце; Бывай; Лалалала; Халі-галі.
8. **ULIS. Life (1996):** Як плынь ракі; У вагні; Паходная; Па-над дахамі; Залаты ланцуг; Аднойчы; Почвара; Усё было недарэчы; Альбо бывай; Па калідоры; Астотні цягнік; Усё альбо нічога; Цмок, каралева.
9. **УЛІС. Чужаніца (1991):** Краіна ў кратах; Пляц Францыска; Гестапа; Іржавыя дні; Акторка; Чужаніца; Калі імпэрыя зьнікне; Пакуль сьпяваю.
10. **УЛІС. Краіна доўгай белай хмары (1990):** Другое падарожжа; Памажы; Першае дрэва; Кругі на вадзе; Радыё свабода; Краіна доўгай белай хмары; Ерусалім; Добры напой; Брама жыцьця.
11. **БОНДА. Найлепшыя песьні:** Не сьпяшайся; Ліст дадому; Слуцкая брама; Кожны з нас; Падарожжа; Блюз; Вынаходнікі; Стэфка; Соль жыцьця; Раз-пораз...
12. **МЯСЦОВЫ ЧАС. Наша ўскраіна (1991):** Вецер; Шлях дамоў; Далёкі сьвет; Ноч; Ускраіна; Я жыў; Час прысьпеў; Ноч у Караліне.
13. **ПАЛАЦ. Палац (1996):** Як пайду я ў новую канюшню; Коваль; Русалкі; Манечка; Merry Christmas (LIVE); Ой долам, долам (LIVE); Ой рана, рана; Хрыстос нарадзіўся; Калядка; Каліначка; Страла.
14. **Песьні беларускіх бардаў (1992):** Кася Камоцкая, Вольжына Цярэшчанка, Алесь Камоцкі; Сяржук Сокалаў-Воюш «Песьні касінэраў».
15. **РЭНЭСАНС** (беларускі джаз).
16. **БЕЛАРУСКІЯ НАРОДНЫЯ КАЗКІ:** Коцік Петрык і мышка; Пра што кукуе зязюля; Пых; Сынок з кулачок; Коцік, пеўнік і лісіца; Пшанічны каласок; Дзедава рукавічына; Пра падчарку; Пра старога ката; Як баба гуся прадавала; Сіняя сьвіта.
17. **БЕЛАРУСКАЯ МУЗЫЧНАЯ ЛІТАРАТУРА (1-3)**

Фонахрэстаматыя, т. 1: Беларускія канты; Песнапеньні пра Ефрасіньню Полацкую; Музыка невядомага аўтара XVIII ст. на вершы Сымона Полацкага; Помнік музычнай культуры Белорусі XVI-XVII ст. «Полацкі сшытак»; Мацей Радзівіл. Дывэртысмэнт у трох частках; Еган Давід Голянд (лібрэта М.Радзівіла). Опэра «Агатка, або прыезд Пана» (1784 г.); «Нясьвіская мэса» 1730 г. (фрагмэнт); Тадэвуш Касьцюшка (1745-1817). Палянэз; Восіп Казлоўскі (1757-1831); Міхал Клеафас Агінскі (1765-1833). Палянэз Фа мінор, Палянэз Ля мінор «Разьвітаньне з Радзімай»; Міхал Казімер Агінскі (1730-1800). Са сшытку рамансаў «Да Касі»; Эрнэст Ванжура. Уэртура да балетнай пантамімы «Арлекін-нявольнік».

Фонахрэстаматыя, т. 2: Л.Шлег (словы народныя). Лубок; Д.Смольскі. Канцэртына для сола скрыпкі і аркестра; Э.Казачкоў. Уэртура для духавога аркестра; Рафаіл Вардоцкі. «Апалён-заканадаўца», лібрэта М.Цяцерскага.

Фонахрэстаматыя, т. 3: А.Бандарэнка, словы. Мітрапаліта Кіеўскага Ларывона. Пахвала Вялікаму князю Ўладзімеру Сьвятаславічу; А.Мдзівані (словы народныя). Гусьлькі; А.Багатыроў. Маладыя гады; В.Войцік. Сюіта ў старадаўнім стылі для цымбалаў; М.Чуркін. Калыханка для скрыпкі і фартэпіяна; Л.Мурашка. Саната для фартэпіяна.

18. **МРОЯ.** Лепшыя песьні з праграмаў 1987-90 г.: Ён яшчэ вернецца; Зямля; Зондэркаманда; Вайна; Пераможцы; Аўстралійская полька; Я —рок-музыкант; Марш гопніка; Чорна-белы сон; Рок са мною; Як я ягады зьбіраў (Брого); Краіна крывавых дажджоў; Гуляй, душа.
19. **БЕЛАРУСКАЯ ГІТАРНАЯ МУЗЫКА.** Галіна Гарэлава "Мірскі замак"; Валеры Жывалеўскі, элегія "Памяці Сяргея Палуяна"; Валеры Жывалеўскі "Сыкстынская мадонна"; Яўген Паплаўскі, навэла "Людзі сьвятла Месяца"; Алесь Літвіноўскі "Intavolatura".

Для атрыманьня адной касэты неабходна даслаць 22.000 руб. на адрас: 220094 Менск, а/с 89, Андрыеўскаму Андрэю Паўлавічу. Не забудзьцеся падаць Ваш адрас.

У Менску да Андрэя Андрыеўскага можна зьвярнуцца праз тэл. 239-78-49. Не забудзьцеся падаць свой адрас.

Друкарня
ў кожнай кватэры

Адна з найхарактэрнейшых адзнак паліцэйскае дыктатуры або акупацыйнага рэжыму – татальная цэнзура, жорсткі кантроль за ўсімі сродкамі масавай інфармацыі. Таму, каб пры любых абставінах мы маглі атрымліваць і распаўсюджваць праўдзівую інфармацыю, што нам гарантавана Ўсеагульнай дэкляраціяй правоў чалавека і Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусі, і прапануецца апісаньне найпрасцейшай самаробнай друкарні.

Выраб памнажальніка тыпу капіявальнай рамкі (капірамкі) і карыстаньне ім даступныя для кожнай сям'і. Пры абслугоўваньні двума чалавекамі на ім за гадзіну можна атрымаць каля 300 адбіткаў. Да таго ж, капірамка зручная для захоўваньня й пераносу.

Прыстасаваньне складаецца з самой рамкі, матрыцы з тэкстам, кавалка сынтэтычнай тканіны, насычанай фарбай флянэлі-"падушкі" і валіка. Рамка ўнутры бакавінак павінна мець памер 200 на 275 мм. Яна майструецца з драўляных брускоў таўшчынёй 20 мм, шырынёй 30-40 мм на тарцах і 50-60 мм на баках рамкі. Брускі змацоўваюцца пазамі, клеем і шрубкамі. Важна пры гэтым, каб ніжняя паверхня рамкі, якая будзе прылягаць да паперы, была плоская й роўная. Таксама неабходна на тарцовых брусках зрабіць скос да сярэдзіны рамкі, каб зручней было працаваць валікам. Валік павінен быць крыху вузейшы за ўнутраную шырыню рамкі, мець дыямэтар 40 мм або крыху менш і гладкую паверхню. Для гэтага прыдатны фатаграфічны валік або выціскалка бялізны з пральнай машыны.

Матрыцы робяцца з васкаванай паперы (васкоўкі). Ліст васкоўкі з падкладзенай тоўстай паперай або кардонам закладваецца ў друкавальную машынку бяз стужкі, і выдрукоўваецца патрэбны тэкст. На месцы ўдару літар рассоўваецца або абсыпаецца мяккая маса васкоўкі – так утвараецца матрыца, праз якую можа пранікаць фарба. Васкоўку можа замяняць полістэролавая фальга (кандэнсатары), алюміневая гаспадарчая фальга, поліэтыленавыя мяшэчкі і інш. На лістах гэтых замяняльнікаў з падкладзенай наждачнай паперай на друкавальнай машынцы бяз стужкі моцна выбіваецца тэкст. Сьлед літар застаецца ў выглядзе мноства мікраадтулін, прабітых крышталікамі наждачкі.

Матрыца з тэкстам прымацоўваецца да ніжняй паверхні рамкі, пры гэтым краі яе загінаюцца на зьнешнія паверхні бакавінак і замацоўваюцца на іх (найлепш кнопкамі). Каб ухіліць пашкоджаньне матрыцы й палепшыць друк, на яе кладзецца сынтэтычная тканіна – нэйлён, штучны шоўк і інш. Паверх сынтэтыкі зьмяшчаецца кавалак флянэлі або тонкага сукна, насычаны фарбай – ён будзе за "штэмпэльную падушку". Сынтэтыка й флянэль загінаюцца па ўнутраных паверхнях бакавінак і замацоўваюцца на іх верхніх плашчынях.

Найважнейшае ў друкарскай справе – падбор фарбаў. Найлепш мець спэцыяльную фарбу для ратататара. Аднак можна выкарыстоўваць і фарбы друкарскія, у тым ліку й афсэтныя, аднак да іх трэба дамешваць 20% покасту або льнянога алею. Для самастойнага вырабу фарбаў неабходны чорны пігмэнт – паста для алейных фарбаў у тубках або анілінавая чэрнь у парашку. Для паляпшэньня фарбавальных якасьцяў варта дадаць да іх чысты вазэлін (10 – 20%) ды льняны покаст. Можна таксама зьмяшаць пігмэнт зь любой чорнай алейнай фарбай. Замест пігмэнту ўжываюць сажу, атрыманую пры спальваньні ў абмежаваным доступе паветра машыннага алею, нафты, ацытэлену, нафталіну й г.д. Атрыманая сажа міксуецца загнутым стрыжнем у электрамлынку. Надаецца для капірамкі таксама штэмпэльны атрамант або туш. Туш загушчаецца распушчаным у вадзе мылам, мыльным парашком або пастай. Мыльная паста (як і мука) можа служыць для загушчэньня й ратарнай фарбы.

Друкаваньне адбываецца наступным чынам. На чысты аркуш паперы, пакладзены на роўнай паверхні, накладаецца падрыхтаваная да працы капірамка. Затым валікам пракатваецца флянэль, раўнамерна насычаная фарбай. Пад яго ціскам фарба праз сынтэтычную тканіну паступае на матрыцу, праз якую й адбіваецца тэкст на паперу. Затым рамка ўздымаецца й адбітак замяняецца на новы чысты ліст паперы.

Капірамку можна ўдасканальваць. Для сьпешнага атрыманьня невялікага накладу ўвогуле можна абысьціся й без яе. Для гэтага на любую роўную паверхню кладзецца флянэль з фарбай і наверх яе – матрыца, і ўсё гэта прымацоўваецца да паверхні стужкай-ліпучкай. На матрыцу кладзецца папера й пракачваецца валікам. Такім чынам можна рабіць нават плякаты.

Агульныя парады

Праз такія хатнія друкарні ва ўмовах рэжыму, які будзе абапірацца ня толькі на танкі, але й на самую неверагодную хлусьню, найперш павінна распаўсюджвацца: 1) праўдзівая інфармацыя аб становішчы ў краіне; 2) камэнтары й прагноз разьвіцьця сытуацыі; 3) зьвесткі пра рэпрэсіі супраць беларускіх патрыётаў і дэмакратаў, удзельнікаў рабочага руху; 4) выкрыцьцё здраднікаў і калябарантаў.

У друкарнях працуйце невялікімі, добра закансьпіраванымі групамі, назапашвайце загадзя паперу й фарбу, калі няма здольнасьцяў публіцыста – памнажайце й распаўсюджвайце ўжо гатовыя тэксты, трымайце свой занятак у найвялікшай таямніцы, спальвайце сапсаваныя адбіткі й старыя матрыцы, ня брудзьце рукі фарбай і не пакідайце на паперы адбіткі пальцаў (ужывайце гумавыя пальчаткі, напальчнікі). Друкаваньне й распаўсюджваньне павінны быць падзелены паміж сабой арганізацыйна. На выпадак магчымага правалу загадзя падрыхтуйце тлумачэньні: "знайшоў", "нехта падкінуў" і г.д., пры нявыкрутцы спасылайцеся на Канстытуцыю. Для набіраньня тэксту старайцеся ўжываць новыя друкавальныя машынкі (з адбіткаў літар могуць выявіць машынку), часта мяняйце спосабы й месцы распаўсюджваньня надрукаванага.

І апошняе – не чакайце, пакуль грымне гром, а зрабіце капірамку загадзя. Хай яна лепш не спатрэбіцца, але "беражонага й Бог беражэ".

Апісаньне капірамкі зроблена з досьведу сацыял-дэмакратаў Беларусі й польскай "Салідарнасьці" часоў ваеннага становішча.

За родную школу
ІНСТРУКЦЫЯ
як дамагацца навучаньня на беларускай мове

Беларусь знаходзіцца на шляху пабудовы цывілізаванай эўрапейскай дзяржавы. Гэта азначае ня толькі цывілізаваныя эканамічныя адносіны, але і адпаведны ўзровень культуры і адукацыі.

Стандарты жыцьця ўсіх эўрапейскіх краінаў зьмяшчаюць у сабе, акрамя іншага, абавязак строга прытрымлівацца традыцыйных каштоўнасьцяў: ведаць гісторыю свайго народу, засвойваць найлепшыя здабыткі культуры, шанаваць і ведаць сваю мову. У Эўропе няма ніводнай разьвітай і заможнай краіны, якая б ігнаравала гэтыя каштоўнасьці.

Усе краіны, якія пайшлі па шляху незалежнасьці ў 20-м стагоддзі, пачыналі пабудову сваіх дзяржаваў з адраджэньня мовы. Чэхі, большасьць з якіх размаўлялі па-нямецку, аднавілі сваю мову зь сярэднявечнай літаратуры; нарвэжцы, што размаўмялі па-дацку, фактычна наноў стварылі сваю мову з таго, што захавалася ў вёсках; тое ж можна сказаць пра ізраільцян, якія адрадзілі сваю мову, дзякуючы старажытным тэкстам Біблii.

Навошта ім было гэта патрэбна? Рэч ў тым, што мова дала магчымасьць аб'яднаць людзей у народ дзеля развіцця краіны. Найбольш адметны пыклад Чэхіі. Яшчэ пяць гадоў назад гэтая краіна і Беларусь былі амаль на аднолькавым узроўні развіцця. Цяпер Чэхія разьвіваецца найбольш інтэнсіўна з усіх краінаў Эўропы, дабрабыт насельніцтва імкліва расьце. Калі народ аб'яднаны, то ён ведае свае мэты, ведае шлях да іх і мае ўпартасьць у іх дасягненьні. Беларусь жа за гэты час усё глыбей апускаецца ў балота. Нас не аб'ядноўвае ні гісторыя, бо мы яе ня ведаем, ні мова, бо мы ёй не карыстаемся.

Між тым іншых шляхоў скансалідаваць народ, як на аснове саеёй мовы і гісторыі, не існуе. Нашы дзеці ўсё роўна будуць жыць і будаваць сваю краіну на агульначалавечых прынцыпах.

Бацькам трэба памятаць пра гэта і скіраваць выхаваньне і адукацыю дзяцей на адпаведны шлях, аддаўшы іх вучыцца па-беларуску. Беларуская школа ня ломіць душы дзіцяці, узбагачае розум новымі паняцьцямі і гэтым дапамагае яго разьвіцьцю. Яна вучыць ня толькі роднай мове, але навучае іншым мовам. Вучні беларускіх школ свабодна валодаюць як беларускай, так і расейскай мовай. Вучні расейсіх школ па-беларуску размаўляць ня могуць.

Нашы дзеці будуць жыць у зусім іншай, нармальнай краіне. Нават калі ў Беларусі застануцца дзьве дзяржаўныя мовы, то гэта значыць, што кожны дзяржаўны службовец: работнік дзяржаўнага кіраваньня, юрыст, работнік адукацыі, транспарту, мэдыцыны і г. д. павінен валодаць свабодна дзьвюма мовамі.

Гэту магчымасьць дае толькі беларуская школа!

Вы хочаце, каб ваша дзіця вучылася ў школе па-беларуску!

Карысна пры гэтым ведаць, якія законы гэта гарантуюць. Канстытуцыя Рэспублікі Беларусі, арт 50:

"Зьнявага нацыянальнай годнасьці караецца згодна з законам. Кожны мае права карыстацца роднай мовай, выбіраць мову зносін. Дзяржава гарантуе ў адпаведнасці з законам свабоду выбару мовы выхаваньня і навучаньня."

Закон "Аб адукацыі", арт. 6. Мова навучаньня:

"Беларуская мова зьяўляецца асноўнай мовай выхаваньня і навучаньня ў дзіцячых дашкольных і навучальных установах"

Закон "Аб мовах", арт. 22. Права на выхаванне і атрыманне адукацыі на нацыянальнай мове:

"Рэспубліка Беларусь гарантуе кожнаму жыхару рэспублікі неад'емнае права на выхаванне і атрыманне адукацыі на беларускай або расейскай мове. Гэта права забясьпечваецца сыстэмай дашкольных установаў, агульнаадукацыйных школ."

Ніякія іншыя інструкцыі, палажэнні і іншыя падзаконныя акты ня могуць перашкодзіць рэалізацыі вашых правоў, калі яны супярэчаць вышэй пералічаным законам і Канстытуцыі.

Нашы парады дапамогуць вам:

Што рабіць, калі ў школе адмаўляюцца прыняць заяву на навучаньне дзіцяці на беларускай мове?

Запішыце прозьвішча, імя, пасаду настаўніка, які вядзе прыём дакумэнтаў, а таксама прозьвішча і імя дырэктара школы. Зноў карэктна папрасіце прыняць заяву і зарэгістраваць яе ў спэцыяльным журнале.

Калі вам зноў адмовяць, папрасіце напісаць прычыну адмовы вашай заяве і засьведчыць гэта подпісам. Калі гэтага настаўнік ня выканае, папрасіце, каб гэта зрабілі завуч або дырэктар школы.

Калі, нягледзячы на ўсе намаганьні, вам адмаўляюць у праве вучыць дзяцей па-беларуску, пісьмова зьвяртайцеся да загадчыка аддзелу адукацыі гораду, або раёну. Будзе вельмі карысна, калі копіі сваёй скаргі вы дашлеце на адрас Камісіі па культуры, адукацыі і захаваньні гістарычнай спадчыны Вярхоўнага Савету Рэспублікі Беларусі, адпаведнай дэпутацкай камісіі мясцовага савету і на адрас Таварыства беларускай мовы.

Калі вы ня ведаеце, як пісьмова аформіць сваю скаргу, зьвяртайцеся ў Таварыства беларускай мовы (менскі тэлефон 233-25-11), або ў аддзяленьне ТБМ свайго раёна.

Што рабіць, калі беларускамоўная кляса, дзе вучыцца ваша дзіця, пераводзяць на расейскую мову навучаньня?

Тэрмінова, як толькі вам стала вядома пра гэта, складзіце заяву на імя дырэктара школы.

Знайдзіце сярод бацькоў вашае клясы тых, хто падпіша разам з вамі гэты ліст.

Заяву зарэгіструйце у школьнай канцылярыі, копіі адашліце на адрасы раённага, гарадзкога аддзелу адукацыі, на адрас Камісіі па культуры, адукацыі і захаванні гістарычнай спадчыны Вярхоўнага Савету Рэспублікі Беларусі, на адрас Таварыства беларускай мовы.

Патрабуйце пісьмовага адказу на вашу скаргу. Не лішнім будзе, калі вы зьвернецеся па дапамогу да дэпутатаў і зь лістом у газэту "Наша слова".

Калі вы бачыце, што час мінае і вашу клясу усё ж намерваюцца перавесьці на расейскую мову навучаньня, або не дапусьціць, каб дзіця вучылася ў школе па-беларуску, пікетуйце органы адукацыі, ці школу. Калі ня ведаеце, як гэта робіцца, то можаце зьвярнуцца па дапамогу да прадстаўнікоў дэма кратычных партый, або грамадзскіх арганізацый. Добра, калі пра пікет ведаюць прадстаўнікі прэсы.

Апошняя інстанцыя - праз суд дамагчыся задавальненьня вашых патрабаванняў. На вашым баку Канстытуцыя і законы.

Але, як паказвае практыка мінулага году, вашы патрабавантні задавальняюцца ўжо на першым этапе, калі вы ў пісьмовай форме выяўляеце сваю цьвёрдую пазыцыю вучыць дзіця па-беларуску.

Што рабіць, калі адміністрацыя школы гаворыць, што няма беларускіх падручнікаў або няма настаўнікаў, якія могуць выкладаць па-беларуску?

Адміністрацыя вам хлусіць, бо падручнікаў на беларускай мове выпушчана больш чым дастаткова па ўсіх прадметах. Неставаць можа толькі падручнікаў на расейскай мове для расейскіх клясаў. Ва ўсіх школах настаўнікі прайшлі перападрыхтоўку пры інстытутах павышэння кваліфікацыі і на курсах, яны маюць адпаведную кваліфікацыю і дакументы, якія сведчаць гэта.

Што рабіць, калі адміністрацыя школы кажа, што не можа адчыніць беларускую клясу, бо мала заяваў на навучаньне па-беларуску?

Дырэкцыя павінна забясьпечыць ваша канстытуцыйнае права і вучыць па-беларуску нават адно ваша дзіця. Як гэта будзе арганізавана - гэта праблема органаў адукацыі, а ня ваша. Таму будзце цьвёрдымі і настойвайце на сваім. Як паказвае практыка навучаньня ў малалікіх беларускіх клясах (6-15 вучняў) г. Менску, якасьць ведаў дзяцей там выключна высокая.

Што рабіць, калі вы хочаце актыўна ўдзельнічаць у працы дзеля захаваньня і разьвіцьця беларускага школьніцтва?

Такіх, як вы, многа, але вам трэба згуртавацца ў горадзе ці раёне для сумесных дзеяньняў і дапамогі. Пастарайцеся знайсьці адзін аднаго шляхам аб'яваў у газэтах, расклейкі ўлётак і іншымі спосабамі. Указвайце пры гэтым тэлефон для сувязі. Арганізоўвайце суполкі Таварыства беларускай школы.

Вы павінны засьведчыць на ўсіх магчымых узроўнях, што ёсьць бацькі, якія будуць, нягледзячы ні на што, вучыць дзяцей па-беларуску. З гэтай мэтай даведайцеся, якое становішча беларускай мовы ў школах, якая пазыцыя ў дырэктараў школ. Калі ў вас ёсьць падставы для сумненьняў, або факты аб намерах ліквідаваць беларускую клясу ці аб спробах не дапускаць беларускамоўнага навучаньня, то ідзіце да загадчыка раённага аддзелу адукацыі. Не паляніцеся выкласьці свае сумненьні і факты на паперы, а таксама сфармуляваць свае законныя патрабаваньні і зарэгістраваць ваш ліст ў РАА. Вынікам вашых дзеяньняў павінны быць гарантыі з боку прадстаўнікоў улады, што ў дадзенай клясе, у дадзенай школе правы бацькоў і дзяцей ня будуць парушацца. У ліку вашых патрабаваньняў да органаў адукацыі павінны быць таксама:

Строга захоўваць, а там, дзе ён быў парушаны, аднавіць, статус беларускіх школ і дзіцячых садкоў, які ім быў нададзены на працягу 1989-1994 г., і згодна "Дзяржаўнай праграме разьвіцьця моваў", зацьверджанай пастановай Савету Міністраў у 1990 г.

Свабоду выбару мовы навучаньня ажыцьцяўляць выбарам школы зь беларускай або расейскай мовай навучаньня, а не шляхам адкрыцьця ў беларускіх школах расейскіх клясаў з пазьнейшай поўнай ліквідацыяй беларускіх. Пры гэтым павінна быць рэальная, а не мітычная магчымасьць вучыць дзяцей па-беларуску, што магчыма, калі кожная другая школа і дзіцячы садок застануцца беларускімі.

Настаўнікі ўсіх прадметаў, якія выкладаюць у беларускіх клясах, павінны валодаць беларускай мовай. Калі гэта патрэбна, то загадзя неабходна забясьпечыць іх вучобу.

Падтрыманьня моўнага рэжыму беларускіх школ.

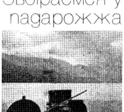
Асаблівую ўвагу звярнуць на асобныя беларускія класы ў расейскамоўным асяродзьдзі, шляхам наданьня ім прэстыжнасьці, інакш існуе небясьпека ператварэньня гэтых клясаў у непрэстыжныя і забытыя "рэзэрвацыі".

Падтрымаць тых настаўнікаў, дырэктараў школ, адміністрацыю, якія імкнуцца захаваць і пашырыць беларускамоўнае навучаньне ў сваіх школах і клясах.

Таксама абавязкова паведамце нам аб тым, што у вас адбываецца, што вы асабіста робіце і які вынік вашых дзеяньняў.

По парады і дапамогу звяртайцеся па тэлефоне, пішыце на адрас: **220034, Мінск, вул. Румянцава 13, Таварыства беларускай мовы. Тэлефон 233-25-11.**

Зьбіраемся ў падарожжа

Ад рэклямных абвестак пра разнастайныя туры літаральна разьбягаюцца вочы. Як з гэтай разнастайнасьці выбраць тое, што патрэбна, і паводле якіх прыкмет, яшчэ да афармленьня дакумэнтаў пераканацца ў добрасумленнасьці турфірмаў?

Аналіз рэклямных абветак паказвае, што толькі ў Менску дзейнічае безьліч турысцкіх фірмаў. Пра іх можна даведацца з аб'яднаных рэклямных дадзеных, якія зьяўляюцца ў турысцкіх газэтах. Азнаёміцца з турысцкім рынкам і вылучыць з тузін фірмаў, якія Вам патрэбныя, паводле гэтых даведнікаў вельмі проста.

Таму як дзейнасьць турфірмаў ахоплівае ўвесь сьвет, то найперш трэба вызначыцца з той краінай, якую Вы хацелі б наведаць, ці выбраць від адпачынку ў сваёй краіне. Рэклямная абвестка, як правіла, інфармуе аб працягласьці паездкі і аб яе кошце, уключаючы транспартныя выдаткі. У розных фірмаў расцэнкі на тыя самыя паслугі розныя. Хоць у Беларусі паступова адбываецца насычэньне рынку арганізатарамі турысцкай вытворчасьці, багата з гэтых фірмаў, на жаль, — "аднадзёнкі" і ў рынкавых умовах наўрад ці выжывуць. Турыстычныя фірмы, калі яны зьбіраюцца ўмацавацца на рынку, непазьбежна павінны пашыраць спэктар паслугаў і падымаць узровень абслугоўваньня, змагацца за кожнага кліента. Таму, выбраўшы пяцьдзесяць турфірмаў, для больш дасканалага параўнаньня наведайце кожную зь іх.

Не сьпяшайцеся казаць, што Вы зьбіраецеся накіравацца ў паездку праз менавіта гэту фірму — Вы яшчэ робіце выбар. Сьпярша высьветліце поўны пералік паслугаў у паездцы, прагледзіце рэклямна-інфармацыйную вытворчасьць фірмы, калі яна, канешне, ёсьць. Раней ці пазьней, як гэта прынята ва ўсіх цывілізаваных краінах, кожная з турфірмаў павінна зрабіць прывабныя каталёгі з падрабязным апісаньнем прапанаваных кірункаў, а таксама зь пералікам паслугаў, якія будуць прадастаўленыя турыстам.

У большасьці цывілізаваных краінаў існуе паняцьце —"добрасумленнасьць фірмы". Што гэта такое ў нашым варыянце, нам яшчэ трэба будзе даведацца. А пакуль у нашага турыста выйсьце адно: уважліва выслухаць вусныя тлумачэньні службоўцаў фірмы, зьвярнуць увагу, як прафэсійна й ветліва падаецца матэрыял, наколькі зычліва й уважліва да Вас ставяцца.

Майце на ўвазе, што абавязковым элемэнтам міжнароднага турызму зьяўляецца перасячэньне дзяржаўнай мяжы сваёй краіны й краіны замежнай дзяржавы, адпаведна й выкананьне прадугледжаных пашпартных, візавых, мэдыка-санітарных, мытных, валютных і іншых фармальнасьцяў, якія, у сваю чаргу, з-за розьніцы ў падыходах да заканадаўства ў гэтых краінах могуць не супадаць адна з адной. Таму дакладнае веданьне ўсіх нарматыўна-прававых актаў пра турызм, турыстычных фармальнасьцяў і нормаў паводзінаў — гэта тая абавязковая інфармацыя, якую павінна мець турыстычная ўстанова і ейныя кліенты. Калі Вас такой інфармацыяй з-за нейкіх прычынаў не забясьпечылі, то можна меркаваць, што дадзеная фірма наўрад ці адносіцца да ліку добрасумленных.

Як павінны быць слушна афармлены дакумэнты на паездку, што абавязкова павінна быць указанае ў турыстычнай пуцёўцы?

Вы прынялі рашэньне й згодныя выплаціць грошы за прапанаваны від адпачынку: гэта значыць паміж турфірмай і Вамі зроблена пагадненьне на куплю-продаж турыстычнай пуцёўкі. Кожнае такое пагадненьне ёсьць у юрыдычным сэнсе дамовай, якая прадугледжвае ўзаемныя правы й абавязкі, толькі пры выкананьні шэрагу ўмоваў: у ёй абавязкова павінны быць пункты аб прадукце, кошце й тэрмінах. У лепшым варыянце дамовы таксама павінны быць добра паказаныя юрыдычныя наступствы дадзенай угоды, якія датычацца ўзаемных правоў і абавязкаў турыстычнага прадпрыемства кліента.

Такой формай дамовы паміж замоўцам-турыстам і турыстычным прадпрыемствам (альбо дзьвюма турфірмамі ці іншымі ўстановамі сфэры турызму) ёсьць турыстычны ваўчар. У аптымальным варыянце ў ім павінны быць указаныя:

назва турфірмы, якая яго выпусьціла;

дзяржаўны нумар ліцэнзіі турфірмы на права ажыцьцяўленьня міжнароднай турыстычнай дзейнасьці;

адрас турфірмы й астатнія ейныя максымальна поўныя рэквізыты;

нумар ваўчара й дата ягонага выпуску;

каму адрасаваны ваўчар (гатэлю, іншай турфірме й г.д.);

прозьвішча кліента ці кліентаў;

колькасьць кліентаў;

падрабязны пералік паслугаў, якія неабходна прадаставіць кліенту ў канкрэтныя тэрміны;

пячаткі й подпісы;

тэлефоны й адрасы партнэраў турфірмы, якія маюць прамое дачыненьне да абслугоўваньня дадзенага кліента.

Ваўчар выпісваецца ў двух асобніках пад капірку: адзін выдаецца кліенту, другі застаецца ў турфірме.

Дамова ж турыстычнай фірмы зь яе замежным партнэрам (выканаўцам турыстычных паслугаў) павінна цалкам улічваць, што прававы рэжым дадзенага кантракту складаецца з сукупнасьці нормаў права як сваёй краіны, так і замежнай дзяржавы, і міжнародных пагадненьняў паміж гэтымі дзьвюма краінамі.

Калі паездка не атрымалася зь віны турфірмы, ці можа кліент зьвярнуцца ў суд па кампэнсацыю матэрыяльнай і маральнай шкоды?

Паняцьце маральнай шкоды для нашага спажыўца даволі новае. Сутнаснае значэньне пры ягоным вяртаньні мае вызначэньне яе памеру. Адпаведна з заканадаўствам, памер маральнай шкоды вызначаецца судом. Выпрацаваць загадзя крытэрыі для якаснай ацэнкі маральнай шкоды, напрыклад, для сфэры турызму, як і любой іншай, немагчыма, бо памер вяртаньня павінен кампэнсаваць спажыўцу душэўныя й фізычныя пакуты, а яны ёсьць паняцьцямі асабовымі, залежаць ад поглядаў, прынцыпаў, сыстэмы жыцьцёвых каштоўнасьцяў, настрою ці нават ад хутказьменнага атачэньня спажыўца.

Можна акрэсьліць толькі фактары, якія ўплываюць на памер вяртаньня маральнай шкоды:

характар маральнае шкоды;

стаўленьне да сытуацыі наносьніка шкоды й ягоная гатоўнасьць задаволіць патрабаваньні турыста;

паводзіны самога турыста;

матэрыяльнае становішча турыста й адказьніка.

Натуральна, што велічыню маральнае шкоды нельга атаясамліваць з памерам матэрыяльнае страты і тых фінасавых патрабаваньняў, якія выцякаюць з кошту туру, сумы няўстойкі й г.д., бо велічыня фізычных ці душэўна-маральных пакутаў не залежыць ад кошту гэтых паказчыкаў ці мэркантыльных уяўленьняў. І калі турфірма апякуецца пра сваё добрае імя й зьбіраецца надалей працаваць на рынку, то ёй лягчэй і таньней адразу вярнуць турысту (на ягонае патрабаваньне) сапраўды панесеныя зь віны турфірмы (ці яе прамых партнэраў) матэрыяльныя выдаткі, чым потым праз суд выплаціць яму суму зь безьліччу нулёў і за маральныя страты у дадатак да матэрыяльных.

5.08 – 11.08

Панядзелак, 5 жніўня

Беларускае тэлебачаньне

17.05 На добры лад.
17.20 "Дзявяты маршрут". Д/ф.
17.50 Музычны антракт.
18.00 Фінансавы час.
18.25 Эканамікст.
18.35 MTV.
18.50 Навіны.
19.00 "Крок".
19.30 Беларусь – Турцыя: Новыя аспэкты палітычнага дыялёгу.
20.10 Беларускі дом.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 Спартовы тэлекур'ер.
22.00 Музычны антракт.
22.10 "Востраў Серафімы". М/ф.
23.25 Тэлевізійны АРТ-клюб.
24.00 Навіны.

ОРТ

17.00, 0.05 Навіны.
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 "Залатыя" моманты Алімпіяды.
19.45 Дабранач, дзеці!
20.00 Час.
20.40 Цырымонія закрыцьця XXVI летніх Алімпійскіх гульняў.

Канал "Расея"

16.00, 19.00, 22.00, 23.15 Весткі.
16.20 Асоба з вокладкі.
16.35 Залежыць ад цябе.
16.50 "Чэленджэрс".
17.20 Шпацыры для апэтыту.
17.30 L-клюб.
18.15 Момант ісьціны.
19.35 "Санта-Барбара".
20.30 Надвор'е на заўтра.
20.35 Цырымонія закрыцьця XXVI летніх Алімпійскіх гульняў.
23.05 Навіны ад ТБ Мэдыя.
23.30 З хуткасьцю гуку.

СПБ

11.55, 12.55, 13.55, 14.55, 16.55, 18.55, 21.55 Інфарм ТБ.
12.05 "Першае каханьне".
13.10 Тэрмін адказу - сёньня.
13.40 Парады садаводам.
14.05 Дэтэктыў. "Шпег".
15.05 Мультфільм.
15.15 С.Радыёнаў.
"Крымінальны талент". Тэлеспэкт. Ч. 1.
16.40 Тэлеслужба бясьпекі.
17.05 "Філязофія паводле Філа".
17.30 "Цікавае спланёнё". Мультсэрыял.
17.35 Стыль жыцьця.
17.40 "Іван IV Жахлівы, Фёдар Колычаў – мітрапаліт Кірыла". Д/ф.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне".
20.05 Сьпявае І.Багачова.
20.40 Тэлеслужба бясьпекі.
20.50 Спартовы агляд.
21.00 "Шпег".
22.10 "Апошнія халады". М/ф.

IV канал, НТВ

6.00 Анонс тыдня.
6.05 Найлепшыя цыркі сьвету.
7.05 "Прыгоды ўдалага ваякі Швэйка". М/ф.
8.05 М/ф "Росаўра а дзясятай".
9.45 Д/ф "Загадкі Біблії".
10.10 "Цягнік па-за раскладам". М/ф.
11.30, 21.35 Алімпійская гадзіна з Расейскага дому.
12.30 Вынікі.
13.30 "Бацькі і дзеці". М/ф. С. 1.
14.45 Мультфільмы.
15.10 Лекцыі Фэміды.
15.40 Аляксандар Блок як сімвал гібелі. Ч. 1.
16.00 Музычныя навіны.
16.15 Муззон.
16.45 Навіны.
17.00 Д/ф "Дзікая прырода: барацьба за жыцьцё".
17.30 Жаночыя гісторыі. "Каханьне і нянавісьць".
18.00, 21.00, 23.00 Сёньня.
18.35 Д/ф "Прага да нябёсаў: гісторыя авіяцыі".
18.55 М/ф "Як вам гэта спадабаецца?".
22.30 Часінка.
23.20 Група "ДДТ". Ч. 2.

Аўторак, 6 жніўня

Беларускае тэлебачаньне

7.30 Ранішні express.
7.50 Эканамікст.
8.00 Навіны.
8.15 Аўта-парк.
8.30 Абібок.
9.00 Сусьвет.
9.45 "Усё пра ўсё".
10.10 Мультфільмы.
10.50 "Рэкс - верны сябар паліцыянта".
11.45 "Гэта мы не праходзілі..."
12.00 Тураб'ектыў.
12.20 Акалада.
15.00 Навіны.
15.15 "Фліпэр".
15.40 Мультфільмы.
16.20 "Мяшчэрская старонка". Д/ф.
16.45 Творцы.
17.20 Занятки Н.Наважылавай.
17.50 Музычны антракт.
18.00 "Начны Эрмітаж". Кінанарыс.
18.15 Бывайце здаровыя.
18.25 Эканамікст.
18.35 MTV.
18.50 Навіны.
19.00 Вэртыкаль.
19.30 Футбол. Кубак UEFA. "Дынама" (Менск) - "Бэшыкташ" (Турцыя).
21.20 Панарама.
22.05 Кроніка жніва-96.
22.20 М/ф "Апошняя субота".
23.35 Музычны салон Э. Язерская. "Джо Дасэн - апошні рамантык французскай песьні".
0.05 Навіны.

ОРТ

8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 22.30 Навіны
8.15 "Новая ахвяра".
9.05 Клюб падарожнікаў
9.50 "Поні бегае па кругу". Мультфільм.
10.00 Сьмехапанарама.
10.30 "Адгадай мэлёдыю".
11.10 "Мы і рынак"
11.55 "Сакрэтны фарватэр". С. 1.
13.00 "Аранжавае горлачка". Мультфільм.
13.25 Каханьне зь першага погляду
14.20 "Рыцар Адважнае Сэрца".
14.40 Квар'етэ "Вясёлая квампанія"
14.50 Мультытропія
15.10 Чароўны сьвет, альбо Сінэма
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 ...Да 16 і ня толькі
16.30 "Вакол сьвету".
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік
18.35 "Адгадай мэлёдыю".
19.00 Тэма.
19.45 Дабранач, дзеці!
20.00 Час.
20.40 М/ф "Масква, любоў мая".
22.30 Навіны
22.40 "Па дарозе ў Галівуд".

Канал "Расея"

6.30 Ранішні экспрэс.
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00, 23.20 Весткі.
7.20 "Чароўны школьны аўтобус".
7.50 Час справавых людзей.
8.00 L-клюб.
8.45 Кліп-антракт.
8.50 "Спявак Расеі аддалёнай". Д/ф.
9.00 "Санта-Барбара".
9.55 Тавары - поштай.
16.20 Асоба з вокладкі.
16.35 Залежыць ад цябе.
16.50 "Чэленджэрс".
17.15 Тэлечасопіс "Здароўе".
17.30 Свая гульня.
17.55 Надзвычайны канал.
18.25 "Нічога, апрача...".
18.40 "Цёмная" для І.Рыбкіна.
19.35 "Санта-Барбара".
20.30 "Мястэчка".
21.00 Надвор'е на заўтра.
21.05 "Капітал, альбо Як зрабіць грошы ў Польшчы". М/ф.
22.40 Подыюм.
23.10 Навіны ад ТБ Мэдыя.
23.35 Музыка ўсіх пакаленьняў.
23.50 Начное жыцьцё гарадоў сьвету.

СПБ

11.55, 12.55, 13.55, 14.55, 16.55, 18.55, 21.55 Інфарм ТБ.
12.05 "Першае каханьне".
13.10 Тэрмін адказу - сёньня.
13.40 Парады садаводам.
14.05 "Шпег".
15.05 Мультфільм.
15.25 "Крымінальны талент". Ч. 2.
16.40 Тэлеслужба бясьпекі.
17.05 "Філязофія паводле Філа".
17.25 "Цікавае спланёнё".
17.35 Стыль жыцьця.
17.40 Паказвае ЛОТ.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне".
20.10 "Таямнічая кніга зьмен". Д/ф.
20.40 Тэлеслужба бясьпекі.
20.55 Спартовы агляд.
21.05 "Шпег".
22.15 "Груз-300". М/ф.

IV канал, НТВ

6.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёньня.
6.15 "Незвычайныя прыгоды Скубі-Ду". Мультфільм.
6.40 "Прыгоды ўдалага ваякі Швэйка". М/ф.
7.40 М/ф "Дом сакрэтаў".
9.10 Д/ф "Загадкі Біблії".
9.35 М/ф "Як вам гэта спадабаецца".
11.25 Алімпійская гадзіна з Расейскага дому.
12.20 М/ф "Заўтра, 3 красавіка..."
13.30 "Бацькі і дзеці" С 2
14.40 Мультфільм.
15.00 Тэатар Барыса Эйфмана.
15.40 Аляксандар Блок як сымбаль гібелі. Ч. 2.
16.00 Музычныя навіны.
16.15 "Муззон".
16.45 Навіны.
17.00 Д/ф "Дзікая прырода: барацьба за жыцьцё".
17.30 Жаночыя гісторыі. "Каханьне і нянавісьць".
18.35 Д/ф "Прага да нябёсаў: гісторыя авіяцыі".
19.00 М/ф "Хлопцы з каталіцкага каледжа".
20.45 Доктар Вугал.
21.35 Час сэрыялу. "Каханьне блакітнае і ружовае".
22.30 Часінка.
23.20 Вялікі рынг.
23.50 Мэляманія.

Серада, 7 жніўня

Беларускае тэлебачаньне

7.30 Ранішні express.
7.50 Эканамікст.
8.00 Навіны.
8.15 "Востры кут".
8.45 "Прыйдзіце, паклонімся". В/ф.
9.45 "Саўраска". М/ф.
10.50 "Падарожжа з аркестрам. Штрыхі да партрэта дырыжора П. Когана" Ф/к
11.55 Відзьба - нявідзьма.
15.00 Навіны.
15.15 "Фліпэр".
15.40 "А жыцьцё кароткае такое..." Д/ф.
16.05 "Стародаўні расейскі раманс і вальс". Ф/к.
17.05 "Пад знакам "Ч"".
17.25 Крэда.
17.45 Музычны антракт.
17.55 Госьці ў дом.
18.25 Эканамікст.
18.35 MTV.
18.50 Навіны.
19.05 "Рэкс - верны сябар паліцыянта".
20.00 "Хто гэта?"
20.05 Супэргол.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Музычны антракт.
22.05 "Марта-цнота". М/ф. С. 1.
23.15 Каралеўскае паляваньне.
24.00 Навіны.

ОРТ

8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 23.05 Навіны
8.15 "Новая ахвяра".
9.05 Тэма.
9.50 У сьвеце жывёлаў.
10.30 "Адгадай мэлёдыю".
11.10 "Кантакт"
11.55 "Сакрэтны фарватэр". С. 2.
13.00 "Песенька радасьці". Мультфільм.
13.25 Каханьне зь першага погляду
14.20 "Рыцар Адважнае Сэрца".
14.45 Кактус і К°
14.55 До-Мі-Соль
15.10 Покліч джунгляў
15.40 "Элен і хлопцы".
16.05 Тэт-а-тэт.
16.35 "Вакол сьвету".
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік.
18.35 "Адгадай мэлёдыю".
19.00 "Парыскія таямніцы Э.Разанава".
19.45 Дабранач, дзеці!
20.00 Час
20.40 Фільм "Начная Маргарыта".
23.15 Футбол. Ліга чэмпіёнаў. "Глазга Рэйнджэрс" (Шатляндыя) - "Аланія" (Уладзікаўказ).

Канал "Расея"

6.30 Ранішні экспрэс.
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00, 23.30 Весткі.
7.20 "Чароўны школьны аўтобус".
7.45 Дж. Гершвін. "Рапсодыя ў стылі блюз".
8.05 Свая гульня.
8.35 На асобна ўзятай Нашгародчыне.
9.00 "Я ня страціў ранейшае сьвятло..." А.Блок. Д/ф.
16.20 Асоба з вокладкі.
16.35 Залежыць ад цябе.
16.55 Футбол. Чэмпіянат Расеі.
19.35 "Санта-Барбара".
20.30 Сам сабе рэжысэр.
21.00 Надвор'е на заўтра.
21.05 "У горадзе Сочы цёмныя ночы". М/ф.
23.20 Навіны ад ТБ Мэдыя.
23.45 Музыка ўсіх пакаленьняў.

СПБ

11.55, 12.55, 13.55, 16.55, 18.55, 22.05 Інфарм ТБ.
12.05 "Першае каханьне".
13.10 Тэрмін адказу - сёньня.
13.40 Парады садаводам.
14.05 "Шпег".
15.00 Мультфільм.
15.20 "Груз-300". М/ф.
16.40, 20.40 Тэлеслужба бясьпекі.
17.05 "Філязофія паводле Філа".
17.25 "Цікавае спланёнё".
17.35 Стыль жыцьця.
17.40 Паказвае ЛОТ.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне".
20.10 Толькі без панікі.
20.55 Спартовы агляд.
21.05 "Шпег".
22.25 "Інспектар ДАІ". М/ф.

IV канал, НТВ

6.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёньня.
6.15 Мультфільм "Незвычайныя прыгоды Скубі-Ду".
6.40 "Прыгоды ўдалага ваякі Швэйка". М/ф.
7.40 М/ф "Акт адплаты".
9.05 Д/ф "Загадкі Біблії".
9.30 М/ф "Хлопцы з каталіцкага каледжу".
11.10 Час сэрыялу. "Каханьне блакітнае і ружовае".
12.00 М/ф "Дабрыдзень, гэта я".
14.40 Мультфільм.
14.50 Сказы Поўначы.
15.40 Аляксандар Блок як сымбаль гібелі. Ч. 3.
16.00 Музычныя навіны.
16.15 "Муззон".
16.45 Навіны.
17.00 Д/ф "Дзікая прырода: барацьба за жыцьцё".
17.30 Жаночыя гісторыі. "Каханьне і нянавісьць".
18.35 Д/ф "Прага да нябёсаў: гісторыя авіяцыі".
19.00 М/ф "Апошняя граната".
20.35 Доктар Вугал.
21.35 Час сэрыялу. "Каханьне блакітнае і ружовае".
22.30 Часінка.
23.20 Такое спартовае жыцьцё.
23.50 Кавярня Абломаў.

Чацвер, 8 жніўня

Беларускае тэлебачаньне

7.30 Ранішні express.
7.50 Эканамікст.
8.00 Навіны.
8.15 "Сяляне".
8.45 "Падзеі культурнага жыцьця".
9.05 "Пітэр Пэн". М/ф. С. 1.
10.15 Каралеўскае паляваньне.
10.55 "Рэкс - верны сябар паліцэйскага".
11.50 "У гасьцях у канцлера Коля". В/ф.
15.00 Навіны.
15.15 "Фліпэр".
15.40 Мультфільмы.
16.35 "Сола для трубы". Д/ф.
17.20 Занятки Н.Наважылавай.
17.50 Музычны антракт.
18.05 Галасы мінуўшчыны.
18.25 Эканамікст.
18.35 MTV.
18.50 Навіны.
19.05 "Рэкс - верны сябар паліцэйскага".
20.05 "Крок".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Кроніка жніва-96.
22.10 "Марта-цнота". С. 2.
23.20 "Крок".
23.50 "Канцэртны сэзон".
0.20 Навіны.

ОРТ

8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 23.05 Навіны.
8.15 "Новая ахвяра".
9.05 "Парыскія таямніцы Э.Разанава".
9.45 Футбол. Ліга чэмпіёнаў.
10.40 Смак
11.10 "Пад дахам сьвету"
11.55 "Сакрэтны фарватэр". С. 3.
13.05 "Гарэзка". Мультфільм.
13.25 Каханьне зь першага погляду
14.20 "Рыцар Адважнае Сэрца".
14.40 Лега-го!
15.05 Тын-тонік
15.35 "Элен і хлопцы".
16.00 Рок-занятак
16.30 "Вакол сьвету".
17.20 "Новая ахвяра".
18.10 Час пік
18.35 Лёта-Мільён
19.00 "Мая сям'я".
19.45 Дабранач, дзеці!
20.00 Час
20.40 М/ф "Каралева бэнаакалёнкі".
22.15 "Агляд".

Міністэрства сувязі і інфарматыкі Рэспублікі Беларусі
АБАНЭМЭНТ на газэту **63125**

НАША НІВА

Колькасьць камплектаў

На 1996 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куды ________________
(паштовы індэкс) (адрэса)

Каму ________________
(прозьвішча, ініцыялы)

ДАСТАЎНАЯ КАРТКА на газэту **63125**

ПВ | месца | Літар

НАША НІВА

Кошт	падпіскі ____ руб.	Колькасьць камплектаў
	пераадрас. ____ руб.	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куды ________________
(паштовы індэкс) (адрэса)

Каму ________________
(прозьвішча, ініцыялы)

5.08 – 11.08

Канал "Расея"

6.30 Ранішні экспрэс.
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00, 22.50 Весткі.
7.20 "Чароўны школьны аўтобус".
7.50 Час справавых людзей.
8.00 Прасьцей за простае.
8.30 Сам сабе рэжысэр.
9.00 "Санта-Барбара". М/ф.
16.20 Асоба з вокладкі.
16.35 Залежыць ад цябе.
16.50 "Чэленджэрс".
17.15 Ваш партнэр.
17.30 Клюб губэрнатараў.
17.55 Нічога, апрача...
18.10 "Цёмная" для К.Баравога.
18.25 Раз у тыдзень.
19.35 "Санта-Барбара".
20.30 Маскі-шоў.
21.00 Надвор'е на заўтра.
21.05 "Пагоня". М/ф.
22.40 Навінкі ад ТБ Мэдыя.
23.05 Музыка ўсіх пакаленьняў.
23.15 Адамаў яблык.

СПБ

11.55, 12.55, 13.55, 16.55, 18.55, 22.05 Інфарм ТБ.
12.05 "Першае каханьне".
13.10 Тэрмін адказу - сёньня.
13.40 Парады садаводам.
14.05 "Шпег".
15.05 "Інспектар ДАІ". М/ф.
16.20 Мультфільм.
16.40, 20.40 Тэлеслужба бясьпекі.
17.05 "Філязофія паводле Фіпа".
17.25 "Цікавы сланяняня".
17.35 Стыль жыцьця.
17.40 Паказвае ЛОТ.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне".
20.10 "Тэлекампакт".
20.55 Спартовы агляд.
21.05 "Шпег".
22.25 "Трое ў лодцы, ня лічачы сабакі". М/ф. С. 1

IV канал, НТВ

6.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёньня.
6.15 Мультфільм "Незвычайныя прыгоды Скубі-Ду".
6.40 "Прыгоды ўдалага ваякі Швэйка". М/ф.
7.35 М/ф "Разьдзіраючы цішыню".
9.10 Д/ф "Загадкі Біблії".
9.30 М/ф "Апошняя граната".
11.00 Час сэрыялу. "Каханьне блакітнае і ружовае".
11.50 М/ф "Гу-га".
14.40 Мультфільм.
15.00 Цішыня N 9.
15.30 Срэбнае стагодзьдзе.
16.00 Музычныя навіны.
16.15 "Муззон".
16.45 Навіны.
17.00 Д/ф "Дзікая прырода: барацьба за жыцьцё".
17.30 Жаночыя гісторыі. "Каханьне і нянавісьць".
18.35 Д/ф "Прага да нябёсаў: гісторыя авіяцыі".
19.00 М/ф "Вялікая гульня".
21.35 Час сэрыялу. "Каханьне блакітнае і ружовае".
22.30 Часінка.
23.20 М/ф "Праводзь мяне дамоў".

Пятніца, 9 жніўня

Беларускае тэлебачаньне

7.30 Ранішні кактэйль.
7.50 Эканамікст.
8.00 Навіны.
8.15 "Аксамітавы сэзон".
8.45 "У пошуках Санкт-Пецярбургу". Д/ф.
9.15 "Пітэр Пэн". С. 2.
10.25 Люстра.
10.45 "Рэкс - верны сябар паліцыянта".
11.40 "Чаплініяна". Фільм-балет.
15.00 Навіны.
15.15 "Фліпэр".
15.40 Мультфільм.
16.10 "Мазаіка сьвята".
16.40 Шанец.
17.10 "Крок".
17.20 "Кантрасты".
17.50 Музычны антракт.
18.00 "Я выбіраю каханьне". Д/ф.
18.25 Эканамікст.
18.35 MTV.
18.50 Навіны.
19.00 Футбол. Кубак кубкаў. МВКЦ (Мазыр) - "Рэйк'явік" (Ісьляндыя).
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.55 Музычны антракт.
22.05 М/ф "Міміно".
23.40 "12, альбо На ноч глезячы".
24.00 Навіны.
0.15 Акалада.

ОРТ

8.00, 14.00, 17.00, 0.25 Навіны
8.15 "Новая ахвяра".
9.10 "Мая сям'я".
9.49 "Сонечны зайчык". Мультфільм.
9.55 "Грай, гармонік любы!"
10.30 Урачыстая цырымонія ўступленьня на пасаду прэзыдэнта Расейскай Фэдэрацыі Б.Ельцына.
12.10 "Сакрэтны фарватэр". С. 4.
13.25 Каханьне зь першага погляду.
14.20 "Рыцар Адважнае Сэрца".
14.40 Фільм-казка. "Андрыеш".
15.40 "Сындбад-марахоД". Мультфільм.
16.05 "Элен і хлопцы".
16.35 "Вакол сьвету".
17.20 "Новая ахвяра".
18.15 Рэпартаж аб урачыстай цырымоніі ўступленьня на пасаду прэзыдэнта Расейскай Федэрацыі Б.Ельцына.
18.45 Поле цудаў.
19.45 Дабранач, дзеці!
20.00 Час
20.45 Фільм "Зорка чароўнага шчасьця". С. 1.
22.20 Погляд
23.05 "Зорка чароўнага шчасьця". С. 2.

Канал "Расея"

6.30 Ранішні экспрэс.
7.00, 10.00, 16.00, 20.00, 22.00, 23.45 Весткі.
7.20 "Чароўны школьны аўтобус".
7.50 Час справавых людзей.
8.00 Прасьцей за простае.
8.30 "Чаму сланы?" Мультфільм.
8.45 Гандлёвы дом "Ле Монці".
9.00 "Санта-Барбара".
9.55 Тавары - поштай.
10.20 В/ф.
10.30 Урачыстая цырымонія ўступленьня на пасаду прэзыдэнта Расейскай Фэдэрацыі Б. Ельцына.
11.30 "Калі адкрываецца неба". Д/ф.
16.20 Асоба з вокладкі.
16.35 Залежыць ад цябе.
16.50 "Чэленджэрс".
17.15 Мой кроха і я.
17.30 Эх, да рогі!
17.55 Вэртыкаль.
18.25 Клюб "АС"
19.35 Урачыстая цырымонія ўступленьня на пасаду прэзыдэнта Расейскай Фэдэрацыі Б. Ельцына.
20.00 "Санта-Барбара".
20.55 Надвор'е на заўтра.
21.00 Аншлаг і К°.
22.05 Фільм "Правінцыйны бэнэфіс".
23.35 Навінкі ад ТБ Мэдыя.
24.00 Музычны Алімп.

СПБ

10.30 Урачыстая цырымонія ўступленьня на пасаду прэзыдэнта Расейскай Фэдэрацыі Б. Ельцына.
11.30 А.Глазуноў. "Каранацыйная кантата".
11.55, 12.55, 13.55, 16.55, 18.55, 22.05 Інфарм ТБ.
12.05 "Першае каханьне".
13.10 Тэрмін адказу - сёньня.
13.40 Парады садаводам.
14.05 "Шпег".
15.05 "Віват, Расея!"
16.40, 20.40 Тэлеслужба бясьпекі.
17.05 "Філязофія паводле Фіпа".
17.25 "Цікавае сланянё".
17.35 Стыль жыцьця.
17.40 Паказвае ЛОТ.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.15 Спорт.
19.20 "Першае каханьне".
20.10 "Без назвы".
20.55 Спартовы агляд.
21.05 "Шпег".
22.20 "Трое ў лодцы, ня лічачы сабакі". С. 2

IV канал, НТВ

6.00, 18.00, 21.00, 23.00 Сёньня.
6.15 Мультфільм "Незвычайныя прыгоды Скубі-Ду".
6.40 "Прыгоды ўдалага ваякі Швэйка". М/ф.
7.40 М/ф "Сьмяротныя лекі".
9.15 Д/ф "Загадкі Біблії".
9.40 М/ф "Вялікая гульня".
11.25 Час сэрыялу. "Каханьне блакітнае і ружовае".
12.15 М/ф "Эймас".
14.55 Адкрываючы Шубэрта...
15.30 Мультфільм.
16.00 Музычныя навіны.
16.15 "Муззон".
16.45 Навіны.
17.00 Д/ф "Дзікая прырода: барацьба за жыцьцё".
17.30 Футбольны клюб.
18.35 Д/ф "Прага да нябёсаў: гісторыя авіяцыі".
19.00 М/ф "На рагу, ля Патрыяршых...".
21.35 Час сэрыялу. "Каханьне блакітнае і ружовае".
22.30 Часінка.
23.20 М/ф "Палюбоўнікі Айсэдоры".

Субота, 10 жніўня

Беларускае тэлебачаньне

8.00 Навіны.
8.15 "Сугучча".
8.35 Існасьць.
9.05 Здароўе.
9.35 Занаткі Н.Наважылавай.
10.05 Конны спорт. Міжнародныя спаборніцтвы.
10.50 Усё пра ўсё.
11.15 "Ералаш".
11.35 "Ілгуньня". Спэктакаль.
12.40 Сьвет прыгоды і захапленьняў.
13.20 "Ілгуньня". Ч. 2.
14.25 Каляж.
14.55 Эўрапейская дваццатка MTV.
15.40 Шматгалосьсе.
16.15 Бар'еры.
16.55 Чацьвертае вымярэньне.
17.35 "Унукам і праўнукам захавайце..."
18.15 Галерэя.
18.45 М/ф "У чортава лягво".
20.05 Слоік комiксаў.
20.40 Калыханка.
21.00 Навіны.
21.45 "Клан пячорнага мядзьведзя". М/ф.
23.25 Безьліч.
0.25 Цёмны пакой.

ОРТ

7.05 "Ералаш".
7.25 Фільм "Удар! Яшчэ удар!"
9.00, 14.00 Навіны
9.10 Слова пастыра.
9.30 Не пазяхай!
10.00 Ранішняя пошта
10.35 Смак
10.55 "Дзіўны град Маскоў".
11.25 "Ранішняя песенька". Мультфільм.
11.40 "Васа". М/ф.
14.20 "Казачка пра інсэкту". Мультфільм.
14.35 У.эфіры - Прэзыдэнцкі аркестар.
15.05 Бамонд.
15.25 Вакно ў Эўропу.
15.55 Футбол. Чэмпіянат Расеі.
17.50 У сьвеце жывёлаў.
18.30 "Залатая сэрыя". "Шпег". С. 1.
19.45 Дабранач, дзеці!
20.00 Час
20.40 "Шпег". С. 2.
22.00 Фэстываль у Монтэ-Карла.
22.50 Брэйн рынг.
23.40 Фільм "Дарогі на поўдзень".

Канал "Расея"

7.00, 13.00, 19.00, 22.00, 23.45 Весткі.
7.20 "Мак і Матлі".
7.45 "Элі і Джулс".
8.10, 8.55, 12.20 Кліп-антракт.
8.15 Навінкі ад ТБ Мэдыя.
8.30 Твае магчымасьці, чалавек!
9.00 "Брадвэй" нашага юнацтва". Д/ф.
9.30 Паводле вашых лістоў.
10.00 Весткі аб адзінаццатай.
10.15 Кніжная лаўка.
10.30 Добрае раніцы.
11.25 Лекара выклікалі?
11.50 Прасьцей за простае.
12.25 Галасы старога дому.
13.20 "Эй, ухнем!".
13.35 Дэ факта.
14.05 "Квіні". М/ф. С. 1.
14.55 Тэатар маёй памяці.
15.20 Пілігрым.
16.00 Асоба з вокладкі.
16.15 "Труфальдына з Бэргама". М/ф.
18.25 "Прэзыдэнт Расеі". В/ф.
19.35 Суботні вечар з Э. Радзінскім.
20.55 Надвор'е на заўтра.
21.00 Цалкам сакрэтна.
22.05 Зроблена ў Галівудзе. "А як жа Боб?".
24.00 Праграма "А".

СПБ

9.15 Стыль жыцьця.
9.20 Вялікія жарсьці.
9.35 "ЛЛД". Тэлеспэктакль.
10.05 "Гонар маю".
10.25 Неспазнанае.
10.55, 12.55, 14.55, 18.55 Інфарм ТБ.
11.10 Ток-шоў "Наўзгад".
11.40 Па ўсёй Расеі.
11.55 Мы і банк.
12.15 Яшчэ адна Расея.
12.40 Старое танга.
13.10 "Дабрыдзень, Вольга, Хэпо, Вольга!" Ф/к.
14.10 "Скарбы Пецярбургу".
14.25 Парадоксы гісторыі.
15.05 "1100 год Вугоршчыне". Д/ф.
15.40 Мультфільм.
16.00 Здабытак - каханьне.
16.30 Музычны дадатак да "Зэбры".
16.55 Спартовы агляд.
17.05 Мультфільм.
17.25 "Караблекрушэньне". М/ф.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.20 "О, Мэльпамэна!" Тэлеспэктакль.
20.55 Сьвецкая кроніка.
21.10 Блеф-клюб.
21.50 "Парад парадаў".
22.20 "Свой хлопец". М/ф.

IV канал, НТВ

6.00, 18.00, 21.00 Сёньня.
6.15 Мультфільм "Незвычайныя прыгоды Скубі-Ду".
6.40 "Прыгоды ўдалага ваякі Швэйка". М/ф.
7.40 М/ф "Том Соер".
9.20 Д/ф "Загадкі Біблії".
9.40 М/ф "На рагу, ля Патрыяршых...".
11.30 Час сэрыялу. "Каханьне блакітнае і ружовае".
12.20 М/ф "Пэпа".
14.00 Чэмпіянат сьвету "Формула-1". Гран-пры Вугоршчыны. Кваліфікацыя.
15.05 Па старонках "Шарман-шоў".
15.35 Крок з кола.
15.55 Мультфільм.
16.05 Навіны кіно.
16.25 Вольга Кучкіна. Час "Ч".
17.00 "Дыназаўрык на імя Дынк".
17.30 Дог-шоў.
18.30 М/ф "Жанчына з кветкамі і шампанскім".
20.00 Надоечы.
20.45 Лялькі.
21.35 М/ф "Чалавек-слон".
23.40 Трэцяе вока.
0.25 Начны канал. "Плэйбой".

Нядзеля, 11 жніўня

Беларускае тэлебачаньне

8.00 "Мір пакідаю Вам". Д/ф.
8.30 "Конан".
8.55 Найлепшыя хіты MTV.
9.25 Пераможца.
9.45 Усё нармальна, мама!
10.15 Вяршыня сьвету.
10.35 "Усе мы родам зь дзяцінства".
11.35 Арсэнал.
12.05 Тураб'ектыў.
12.25 "Віншуем вас".
13.10 Мост.
13.40 Аўта-парк.
13.35 Сяяне.
14.25 "Дзікі поўдзень".
14.55 "Залатыя ключы".
15.40 Асілак.
16.40 На вашыя просьбы.
17.45 Абібок.
18.15 "Царскае паляваньне". С. 2.
19.20 Кампутарны палігон.
19.40 Калыханка.
20.00 Рэзананс.
20.50 Спартовы тэлекур'ер.
20.55 Навіны-ТБ.
21.10 Ток-шоў "Карамболь".
21.45 "Містэр Мамачка". М/ф.
23.20 Аксамітавы сэзон.

ОРТ

7.00 Тыраж "Спартлято"
7.10 Мультфільм.
7.50 Фільм "Сто радасцяў, альбо Кніга вялікіх адкрыцьцяў"
9.00, 14.00, 22.30 Навіны
9.15 "Недарожныя зацемкі"
9.30 Пакуль усе дома
10.10 Ранішняя зорка.
11.00 Служу Расеі!
11.30 Грай, гармонік любы!
12.00 У горадзе N.
12.25 Пад знакам "Пі"
13.00 Сьмехапанарама.
13.30 "Таямніцы пірацкіх скарбаў".
14.20 "Зоркі опэры".
15.10 Клюб падарожнікаў.
15.55 Яксьці раз
16.10 Мультфэрвэрк.
17.05 Шчасьлівы выпадак
18.00 Песьня-96.
19.00 Час
19.40 КВН-96.
21.45 Футбольны агляд
22.30 Каханьне зь першага погляду.

Канал "Расея"

7.00 Д/ф.
7.20 Добрае раніцы, Эўропа!
7.45 "Мак і Матлі".
8.10 "Элі і Джулс".
8.35 Вуснамі дзіця.
9.05 Футбол безь межаў.
9.30 Прысяга.
10.00 Весткі аб адзінаццатай.
10.15 Расейскае лята.
11.00 Гарачая дзясятка.
11.55 Прасьцей за простае.
12.25, 18.50 Кліп-антракт.
12.30 Кніжная лаўка.
13.00, 19.00, 23.15 Весткі.
13.20 "Эй, ухнем!".
13.35 Чалавек на Зямлі.
14.05 "Квіні". С. 2.
14.55 Расейскае караоке.
15.15 Дыялёгі аб жывёлах.
15.45 Імпэрыя гульняў.
16.40 Рапартэр.
17.00 Чароўны сьвет Дыснэя.
17.55 XX стагодзьдзе ў кадры і па-за кадрам. "Новая хваля".
19.30 Надвор'е на заўтра.
19.35 "Кін-дза-дза". М/ф.
21.50 "Абзац".
22.45 У Ксюшы.
23.30 Рэк-тайм.
23.45 "Пацалунак апоўначы". М/ф.

СПБ

10.20 Стыль жыцьця.
10.35 Увесь гэты цырк.
10.55, 12.55, 14.55, 16.55, 18.55, 20.55 Інфарм ТБ.
11.10 Асабістая справа.
11.40 Яшчэ адна Расея.
12.40 Мультфільм.
13.10 "Сьвет будучага". М/ф.
15.10 Тэатар Пэтыпа.
15.50 Мультфільм.
16.00 "Як дыназаўрыку знайсьці сяброў".
16.15 Кідайка.
17.05 Спартовы агляд.
17.35 Мультфільм.
17.50 Дом кіно.
18.40 Вялікі фэстываль.
19.25 "Ювэлірная справа". М/ф.
21.00 Канцэрт.
21.55 Міжнародны агляд.
22.25 "Летнія палюбоўнікі". М/ф.

IV канал, НТВ

6.00 Надоечы.
6.40 Лялькі.
6.50 Мультфільм.
7.15 "Прыгоды ўдалага ваякі Швэйка". М/ф.
8.15 М/ф "Сямёра сьмелых".
9.45 Д/ф "Загадкі Біблії".
10.10 М/ф "Жанчына з кветкамі і шампанскім".
11.25 М/ф "Чалавек-слон".
13.25 М/ф "Жыцьцё і дзіўныя прыгоды Рабінзона Круза".
14.55 Чэмпіянат "Формула-1".
17.00 Мультсэрыял "Горац".
17.30 "Сто да аднаго".
18.00 Сёньня.
18.30 М/ф "На чужым сьвяце".
20.00 Вынікі.
21.10 М/ф "Страшныя ўспаміны Евы Райкер".
23.40 Аўтагонкі "Індыкар"

Старонка вершаванага радка

ЯЗЭП ВІСАРЫЁНАЎ

"ОТЦУ ПРАВДЫ С ЛЮБОВЬЮ!"

Добры дзень, таварыш пракурат!
Зноў табе, прамоўца красамоўны,
На народнай мове акурат
Выкажу я думкі памяркоўна.
Зараз я — сьвядомы беларус!
Мне цяпер, — па-праўдзе, — нават
сьмешна,
(Слухай і матай сабе на вус!)
Што на мове кажаш ты замежнай.
Ты ж ня невук! Хлопец хоць куды!
Скончыў дзьве вышэйшыя ўстановы.
Дык чаму ж (ня ўцямлю я) тады
Нашае цураесься ты мовы?!
Не, таварыш! Ты — не патрыёт!
Мова наша,— не "язык мужицкий".
Ганьбіш мову, — зганьбіш і народ!
Перайнакшы імпэт бальшавіцкі!
Ты "оратор" ані даць, ні ўзяць!
Відавочна, што ня лыкам шыты.
Дый чаму б табе не балбатаць,—
Ты ж як бык дагледжаны ды сыты!
Але ж — словы, братка, не ражно,
А хутчэй ражон яны рабрысты.
Ад тваіх выказваньняў ажно
Пасінелі нашы камуністы.
Не чапай партыйцаў, паліглёт!
Хто табе, аблуднаму, машэрыў?!
Мо таму й забілі, што ў народ,—
Родны наш,— ён сэрцам вельмі верыў!
Назіраю за табой штодня.
(Тэлевізар — зручнасьць і выгода.)
Кажаш добра, ды ў мазгах кутня,
Нават слухаць брыдка й неахвотна.
Нагльсь слухаў выхвалы твае
Лютаму фашыстаўскаму гаду.
Ці патрэбных ведаў не стае,
Ці мо сапраўды яму ты рады?!
Гэта ж трэба,— Гітлера згадаў!
А Зянон усьлед згадаў Джахара.
Ці ж таго народ ад вас чакаў?!
Ну, браткі! Адных лапцеў вы пара!
Здрыгануўся Захад, дый Усход
Скалыхнуўся моцным абурэньнем!
Вось дык выйшлі, хлопцы, вы ў народ,—
Што й ня ёсьць, — з уласным
вызначэньнем!
Я — стары савецкі партакрат,
Мо крыху што я не разумею,
Але ж Гітлер — відавочна кат!
Пэўным месцам меў яго я й мею!
А Дудаеў? Можа ж і герой,
Як і наш Кастуська Каліноўскі.
"Собственной не мыслишь головой!", —
Прэтэндэнт жа на пасад маскоўскі!
Цьфу, як гідка! Яўны кар'ерызм!
"Самаўладзьдзе ў нас, а не суладзьдзе, —
Як казаў стары мой, — "сракалізм"
Сраматой ня раз яшчэ нагадзя!"
Ёсьць прамоўца, — ёсьць і слухачы!
Красамовіць (дам табе параду!)
Не мяшкі на карку валачы,
Не ў саўгасе навучаць брыгаду!
Ці ж краіна наша саўгас?!
Гэта там было — "абы ўсё ціха!".
Тыцнуў трактарысту "между глаз"
І ў савет вярхоўны ўцёк ад ліха!
А адгэтуль (слухай што кажу!)
Не ўцячэш! Ня хопіць пэўна спрыту!
Хіба толькі раптам за мяжу,
На якой калісь адрыў слупы ты?!
"Осчастливить" меўся ты народ
Пад крывавым бальшавіцкім сьцягам.
Толькі ж выйшла ўсё наадварот, —
Беларусь амаль зрабіў ГУЛАГам!!!
"Пабядзіў" (рыхтуйце ж маўзалей!)
Ворагаў усіх сваіх адразу!
"Стало лучше жить и веселей!", —
Памятаеш сталінскую фразу?!
Меў ён вельмі моцную руку, —
Ёй і зараз шмат яшчэ хто рады.
"Вось вам за "мудзішчава луку"!", —
Каго ў ссылку, а каго за краты!
Інтрыгант?!! Ды не ж! Ты — інтэгрант!
Сьвяц інтэграцыйных забабонаў!
Хто ж тады, пытаюся, гарант
Непарушных нормаў і законаў?
Ты ж кату пад хвост запхнуў закон!
Дак запхні-ка ў вушы зараз вату!
Дзед казаў мой гэтаму ў наконт:
"Я па ўладу, сынку, клаў прыладу!".
Чуй жа што кажу я, баламут!
Ёсьць учынкі — дык адказнасьць прыйдзе!
Невінных пакараў ты люд!
Кроў людзкая з рук табе не сыйдзе!!!
Разважаў за пляшкай неяк раз
Мой знаёмы — Шоцік Абуладзэ:
"Пафігураваўся б ён у нас. —
Тама ёму б далі адарвацца!".
Беларусь — вядома ж не Каўказ!
Кроў цішэй пульсуе ў нашых жылах,
Але ж ёсьць і ў нас каму ў адказ
На твой гвалт замовіць дужай сілай!!!
Мы ўсе — "дзеці бацькавай хлусьні"!
Бацька ж майстра беззаганна хлусіць.
У інтэграцыйнай мітусьні
Не захочаш хлусіць, — дык прымусяць!
Вунь і дэпутаты ўсе амаль
Далі згоду "бацькавай дамове".
Не банкет цяпер ён, — пэўна ж баль, —
У савеце справіць вам, панове!
Што было, панове, — не сплыло!
Хутка ўжо народ наш зразумее,
Як яго ўцягнулі у сіло,
Ды як патуралі ліхадзею!
28 красавіка 1996 г.

КУЛІК МІКАЛАЙ ІВАНАВІЧ

ОТВЕТ ЕМУ-ЛЮБИМОМУ

Рабочий:
Александр Рыгорыч, привет!
Ты пришли нам бензин для ракет
Мы хотим производство поднять
Будем в космос завод запускать
Колхозник:
Дарагой президент, твой партрэт
Мы павесили ў хлеў, там, где свет
Як каровам ты глянеш ў глаза
Так надои растут у два раза
Интеллигент:
Господин Президент, я боюсь,
Вы продали мою Беларусь
Я бы очень хотел вас спросить
Где мне долю свою получить?
Пенсионер:
Саша, внучек, послушай меня
Всё, что пишут в газетах — фигня
Ты мне только верни пулемёт
Мы на НАТО пайдём у паход
Жэншчына:
Александр, дорогой, не зевай
И пореже в Москву уезжай
В это время, молва говорит
Титенков с твоей жонкою спит
Синюга:
Мы, Рыгорыч, вчера на пивной
Очень долго гордились тобой
Как ты водку в Кремле хлобыснул
Так от зависти Ельцин икнул
Стукач:
Я спешу донести в сей момент
Что в больнице у нас — диссидент
Баба Нюра из сорок второй
Таракана назвала Лукой
Все вместе:
Стал для нас ты как батька родной
За тобой, как за крепкой стеной
Ты теперь от Курил до Балкан
Самый главный Славянский Пахан.

СЯРГЕЙ ПАТАРАНСКІ

ГЕРАНІМ БОСХ ПАТРАБУЕ

Геранім Босх патрабуе свабоды,
дзе вальнадумства задушаны подых,
дзе чалавек ператвораны ў зьвера,
і спэкулююць чэсьцю і верай.

Геранім Босх патрабуе любові,
любові да чалавека любога,
цярпеньня да дурняў, і міласьці тым,
што іншых вышэйшыя духам сваім.

Геранім Босх патрабуе праўды,
дзе хеўра бандытаў прадажных ля ўлады,
дзе мысьлі праходзяць цэнзурнае сіта,
і алькаголем сумленьне заліта.

Геранім Босх патрабуе павагі
да сябе, дзе мастацтва адвагі
вымагае, і мера свабоды
вымяраецца мераю праўды і потам.

***

Храм ператвораны ў бардэль,
гандлююць душамі гасподні служкі,
купіў іх сэрцы сатана і на панэль
ён вывеў іхнае сьляпое раўнадушша.

Пляваць, што нацыі ня жыць,
на сорам і на гонар свой пляваць, а
галоўнае: кішэнь набіць
і ўладам даражэй прадацца.

Нашто праблем ісусавых цяжар,
калі лягчэй на ўсё заплюшчыць вочы.
Для вас імя гасподне — гэта шарм.
Вы — маска, пад якой драпежны лоўчы.

ІРЫНА КАНДРАЧЭНКА

ТАНЕЦ

Гукі Усходу лунаюць над намі,
Маё каханьне...
Галасы Усходу абгортваюць душы,
Нашы душы.
Ты далёка, я, ведаю, чуеш,
Песьню чуеш,
Песьню дзівоснай краіны сонца,
Каханьня краіны.
Рукі смуглявыя ў кветках,
Кветках сузор'яў,
Над галавою ўзьняты і месяц трымаюць,
Як кубак трымаюць.
І віно ў ім калыша атрутай,
Сэрцу атрутай.
І ўжо рукі няясными сталі,
Ня нашымі сталі.
Гэты танец для нас, гэта наша скруха,
Мой каханы.
Гэта шчасьця майго і надзеі праця,
Сустрэчы надзеі.
І я клічу зноў той духмяны сьлеў.
Хай не сьціхае!
Хай ён лёсу майму і твайму дапаможа,
Дапаможа каханьню.
31.10.95.

ЗЬМІЦЕР ВІШНЁЎ

СКРАЗНЫЯ ДАЛІНЫ

Я нашчасны Я гаротны такі пасінелы
Мае рукі дрыжаць Маё сэрца гудзе і рыпіць
Вакол друкавальныя машынкі Афрыканскія
перпікі
І пачарнелае вока Ісака Пустыныча Хапае
Рысоўнае шкло У каменных французскіх
замках
Расколваецца мур арганізму Ідыятызму
Патрыятызму Якога хочацца аматарам піва
Я шпындаюся са зьвязкам ліхтароў і селядзец
жвакаю
Мая суглобая рака разьлілася і зваліласа
На маю галаву Пуд зелянiны па кошце адзін
даляр
Вакол слупы рабы Адбіваюць барабанны
дробат
Кірзакаватыя корсты Ляжаць на лузе
кульбасы
Я няшчасны і асуджаны Плаваць па рацэ
Афрыканскія войскі Мабыць трэба туды
Прынцып парушаецца аднойчы Стоп
Таму дайце ў мой гонар апошні салют

\+++
Глыбокія зморшчыны кладуцца на паркет
Пранізьлівы вецер
Лес бяжыць на мяне
ён тыркаецца ў мае ноздры льдзіны
ператвараюцца
у белыя
гадзіньнікі
Тэніды футурузныя
Ёсьць сонечная ляха на Беларусі. На ёй
санцуюцца мэлёны,
кавуны і розная дробязь. Там стаяць
рознакропавыя
парасончыкі і шызыя футурысты, якія
крычаць песенькі,
вершыкі і показкі. У тых мясьцінах пляжыць
і сапфірыць мора.
Бадзяецца авяльгавасіні фрэгат. Кожны
аўторак ліпеня
перасупнага году на карабельніку грукацяць
гарматы. Тады
вялізныя аранжавыя ядры кружляюць і
пляскаюць у ваду.
Спадары кіты прачынаюцца і пачынаюць
выплюхваць велічэзныя
вясёлкавыя вадалівы. Небасхіл закупальваецца
кроплямі
лімонісу й ператвараецца ў сібірскага
задаволенага катавуса.
Адбываецца цудоўнае якатанчыньне.
Махаон
  мая ўсходняя жанчына
сядзіць сярод кніг
у паравозным замку
і штодзённа
галосіць паэмамі З.Ю.В.
Шпілі і трубы замка
абкладзены
калінавымі зоркамі і
брусьнічнымі плянэтамі
На сьценах вісіць
некальки
пяцікутавых плякатаў з
вайсковымі і кулінарнымі заклікамі.
  жанчына
носіць сукенку з марскіх шчарупкаў
чаравікі з курыных лапкаў і
жоўтыя гарбузовыя бранзалеты
Яе вочы падобныя на
краскі шыпшыньніка
валасы сапраўдныя крылы каршуна курацапа

ВІКТАР ШОСТАК

БЕЛАРУСЬ МАЯ

Рагаты месяц зоркі жне,
У хмаркі шэрыя хавае.
Размову ціхую вядзе
З туманам ліпа маладая.
Чаруе рэчкі сінява,
Дурманны пах сырой травы.
Над чмэсьці жуласна сава
Рагоча у лясной цішы.
Здаецца, што з рачных віроў
Ўсплыве русалак карагод.
З старых замшэлых курганоў
Дзяды зьбіраюцца ў паход.
Зьвіняць кальчугі і мячы,
Дрыжыць зямля ад конскіх ног.
На бітву клічуць трубачы
На скрыжаваньні трох дарог.
Мне бачна дзікая арда,
Крыжы на сьцягах і грудзях,
Крывёй залітая зямля
І жах у ворага вачах.
Радзіма, Беларусь мая!
Табой праліты рэкі сьлёз.
О, колькі зьведала зямля
Сьмярцей, пажараў і пагроз.
Але змагалася, жыла
Сьмяротным ворагам на страх.
Зьвінела у лугах каса
Ў тваіх мазолістых руках

ГАННА ДВАРЭЦКАЯ

МАЯ МАЛІТВА

Даруй жа мне, Божа, што я ўжо такая:
Сьляпая да болю, да праўды — глухая,
Што рукі бяруць, не стварыўшы нічога,
А думкі бываюць далёка ад Бога
І словы ільюцца той мутнай ракою,
Якая нікому ня дала б спакою.
Ня кінь мяне ў цемру хвароб, адзіноты!
Малюся — зьлітуйся! Судзьдзя мне адно ты!
Ратуй ад гардыні, дарэмных блуканьняў,
Ад лёгкага хлеба, ад здрады каханьню.
Дай, Божачка, вусны з трываньнем магілы,
Якія б ня кінулі стогі у прастору.
Дай ястрабаў моцныя стромкія крылы,
Што несьлі мяне толькі ўвысь, толькі ўгору.
Дай ясныя вочы — крыніцы сумленьня,
Каб угледзець і воўчую поўсьць пад
адзеньнем.
Няхай не спазнаю ні здрад, ні хістаньня,
А пошук каханьня падорыць Каханьне
Дай цела Вэнэры і розум Сакрата,
Каб не прыніzіцца нават прад катам.
І так я малюся штодзённа, штоночы.
Ды толькі Ісусе і слухаць ня хоча —
Ўсё так жа маўкліва з ікон пазірае.
А я ўсё шукаю, блукаю, гукаю.
І Сэрца адна толькі думка трывожыць
"Даруй жа мне, Божа!
Дык дай жа мне Божа!"
92-3.11.93

СЬЛЯДЫ
ПРЫПАВЕСЬЦЬ

Чалавеку прысьніўся сон,
Што душа яго адляцела
І, ня кінуўшы нават стогн,
Разьвіталася з тленным целам.
А на небе сустрэў Бог душу —
Відаць, яе палічыў ён бязгрэшнай:
"Будзеш жыць у раі, так рашу.
А здаволісься — дык уваскрэсьнеш".
І пакрочылі поплеч да рая
Па пяску ўздоўж стромкай ракі,
Што з жыцьцём кожны з нас параўнае,
Бо ў ёй мутныя воды цяклі.
Незаўважна ў добрай размове
Падыходзяць да раю яны.
А за імі як дзьве разоры
Беглі сьледам мінуўшыя дні.
Паглядзела душа на сьляды —
Час з жыцьцём разьвітацца настаў;
Побач зь сьледам яе, як заўжды,
Усявышні свой сьлед пакідаў.
"Але што гэта, любы мой Бог?!!
Калі сьлед быў крывавы ля дна,
Ты мне здрадзіў і не дапамог —
Я ж у цемры блукала адна!.."
"Дарагое дзіця, Я з табой.
Ты дарэмна крыўдуесься так —
Сьлед глыбокі, крывавы быў мой —
Гэта нёс я цябе на руках..."
1995

АНДРУСЬ ХРАПАВІЦКІ

ПОШУКІ СЬЦЁБУ

Электронны сьвет абапал мяне:
Дырэкторыі і інтэрвалы,
На дысплэі кампутару бачу сябе.
На экране зьдзяйсьняюцца мары!
Я кідаю ўсё і іду на гаўбец
Удыхнуць паветра з азонам.
Надакучыла ўсё, я амаль што навец.
Віртуальнасьць ня мае плёну.
Я выходжу на двор — там віруе жыцьцё:
Людзі крочаць па шэрым бруку,
У завулках карэйцы збываюць рызьзё,
Аддаюць капялюш на парукі.
Я згубіў сам сябе між высокіх дамоў.
Гэты сьвет ня больш чым хвароба.
Я йду спаміж людзкіх быльнягоў,
Я йду ў пошуках сьцёбу.
Дзе мой Бог? Дзе я сам? Ды навошта жыву?
Я губляюся ў моры пытаньняў.
Сваім пошукам я прабіваю сьцяну
У сусьвет чароўны пазнаньня.

ІГАР СІДАРУК

ХТО ПОМНІЦЬ...

Хто з падойнікам поўным аб разьлітае кроплі
шкадуе,
і хто сумнае вока каровы бачыць у малочнае
кроплі?
Хто дае веры прадказаньням прарокаў,
і хто варажбітцы ейны лёс прадкажа?
Хто міласьціны ля рэстарацыі просіць,
і хто падасьць жабраку асятрыны?
Хто помніць жанчыну і пасьля цалаваньня,
і хто імя пакінутае ня помніць?
Хто, атрымаўшы ўдар па шчацэ, падстаўляе
другую,
і хто без сумневу на Біблії прысягае?
Хто заплача за дзіця несуцешнай,
і хто занудзіцца ад дзіцячага сьмеху?
Хто страляецца, гледзячы ў неба,
і хто навучыць самагубству птушку?
18 чэрвеня 1996 г.

ІЛЬЛЯ СІН

Паэт, якога ніхто не чытае
Я сяджу ў фатэлі і рашчу валасы
Час хіпі прайшоў...
А ў патонкавай шэрай смузе
Празь зялёную шыбу
Праходзіць
Паэт Якога Ніхто Не Чытае
Мой любімы Паэт
Я хацеў зь ім сустрэцца на вулачках Вільні
Я спаткацца хацеў зь ім у Магілёўскім
касьцёле
Я ўбачыць ня мог яго ў менскай брыдоце
Я сяджу ў фатэлі і рашчу валасы...
1992

Я знаходжуся тут бо
мой агеньчык даўно патухнуў
тут я мушу вырошчваць мух дый
гарыць шчэ мая цыгарэта
гэта сьвет
гэта золак Сусьвету

ЗЬМІЦЕР МАНКЕВІЧ

Хто сказаў, што няма ў нас радзімы?
Што Расіі яе запрадалі?
Не, ня будуць нашчадкі ліцьвінаў
У Паўднёва-Заходнім жыць краі.
Хай мы зараз ня маем у сьвеце
Вагі той, што калісьці трымалі.
Хай ня мы, але нашыя дзеці
Прэч адгоняць расейскія хвалі.
Белай Русьсю заўжды будзем звацца,
Але гонар ліцьвінскі ня страцім.
Толькі б здолець нам і не зламацца
Пад расейскай напругай вар'яцкай.
Толькі б нашую родную зямлю
Не тантаў бот чужога салдата,
Толькі б нам не загінуць у цемры
Пад пятою "старэйшага брата".
Я ўсё ж веру, што час той настане,
І ўзапраўды мы будзем свабодны,
І ніхто нас тады не падмане,
Бынцам ён правадыр наш народны.
Мы нікому сябе не дазволім
Пад прыгнёт іншаземны паставіць,
Бо мы й так нацярпеліся болю,
Але ж душы ня зьела нянавісьць,
І ня страцім мы чалавечнасьць.
І я веру, што шчасьця гадзіньнік
Не гады нам адліча, а вечнасьць.
... Хто сказаў, што няма ў нас Радзімы?
чэрвень — ліпень 1996 г.

Н.КАПА

J.J.

А я, я згару ад кахання —
Ад полымя і ад сьцюжы,
Няхай з майго шэрага попелу
Вырастуць белыя ружы.
Ня буду прычынай няшчасьцяў,
Нібы крадзяжу ці разбою,
Ніхто мне ня скажа ў напасці:
Паквапілася на чужое.
А я б цябе цалавала,
А я абдымала б, дужа,
А так ля цябе няхай ільсьняцца
Хоць белыя, белыя ружы.

СЫМОН ВЕРНИК

ВЧЕРА ЕЩЁ БЫЛА ТЫ В БЕЛОМ!

Заложники душа и тело.
На шеи веских два креста.
Вчера ещё была ты в белом,
А ныне — в красном неспроста!
Твои одежды цвета вишен,
Но плачешь ты: "Они в крови!"
Язык невинный твой пристыжен,
Как не моли, как не реви.
Как не храни невинность свято,—
Везде преследует вина:
"Случайно, — дескать, — ты зачата
И незаконно рождена."
Твой облик милый, как обличье,
В глазах невежд и всех чужих.
Опять клеймят твоё величье,—
Утешить чтобы похоть их.
И под венец тебя без спроса,
Как прокажённую, ведут
И дарят розгу вместо розы,
В лицо целуют и плюют.
Твердят всё, молвят бесконечно
Об умудрённости твоей,
И засыпаешь ты беспечно
Под звон бокалов, как цепей.
Чужие пальцы жмут упрямо
Не кисть руки, а шеи нить,
И не к столу влекут, а в яму
Тебя пытаются свалить.
Терзают грубо и поспешно
Святую плоть в пылу утех.
Грешна душа и тело грешно,
Лишь, как Господь, безгрешен грех.
Благословенное страданье!
Благом ублаженный позор!
С двумя крестами вновь в молчанье
Ступаешь с плахи на костёр.
Одень-же прежние одежды,
Они из света и огня!
Воскреснут лучшие надежды
С приходом завтрашнего дня!
2-е красавіка 1996 г.

ІГАР ЛІСТАПАД

\+++
Літва мая, гаротны край,
Твае крыжы у душы паўсюды.
Мне, асабіста прабачай,
Што твой народ Табе стаў Юдай.
Зь сівых даўнін, да нашых дзён
Свой гонар ты для нас хавала
Але дарэмна. Нам праклён!
Хаця нам і праклёну мала.
Хай білі нас і маскалі,
Але сябе забілі самі.
Няўжо ня звацца нам людзьмі?
Ня быць за волю змагарамі.
Ганьбы ўсіх прагнучых Тваёй
Мая Зямля трывай навалу,
Што подла, у сябе самой,
А не са звонку напаткала.
Пачвары-сымбалі ўзьняліся,
Сумленьня праглынуўшы рэшткі.
Ня веру! Мо яны здаліся?
Ці з намі здарылася нешта?
Тым, не расквітне лёсу бэз,
Калгасам згвалціў хто Пагоню.
І разьвітальны палянэз
Паліўся ціскам з сэрца у скроні.
Айчына! Крыўдна! Я ж твой сын!
Дзе іншыя падзеліся дзеці?
Яны ж былі. І я — адзін.
Адзін ліцьвін у чужым мне сьвеце.

АЛ. ТРАФІМ.

Пад блакітным купалам неба,
Не ўзмахнуўшы ні разу крылом,
Лётаў бусел самотны, бо ведаў,
Не пабачыць ўжо больш родны дом.
Адзін стрэл, і няма болей сэнсу
Кожны год вяртацца сюды.
Толькі міг, і разьбітаму сэрцу
Не забыць гэтай страшнай бяды.
Назаўсёды згубіў сваё шчасьце,
Бо каханьне адно на ўвесь век...
Як шалёны, разявіўшы пашчу,
Губіць край свой вар'ят-чалавек.
19.03.96

КІНО. МЕНСК

АЎРОРА

Прытыцкага, 23, тэл. 533-360, 533-361

Двайны ўдар 5-9 – 16.30; 10-11 – 16.30 (ільготны)
Спакуса 5-11 – 19.99, 20.30
Для дзяцей:
Белы праклён 5-7 – 14.30
Лепшы зь лепшых 8-11 – 14.30

БЕРАСЬЦЕ

пр. газэты "Праўда", 25, тэл. 728-660, 716-888

Шукаецца герой 5, 7, 11 – 14.20 (ільготны), 17.50, 19.30; 6, 8 – 17.50, 19.30; 9-10 – 15.20, 17.00
Амаральныя гісторыі 5-8, 11 – 16.00, 21.10; 9-10 – 18.40
Інфармацыйна-забаўляльная праграма 9-10 – 20.30

ВІЛЬНЯ

Калінoўскага, 55, тэл. 655-262

Пятая малпа (Бэн Кінгсьлі, знаёмы па фільму "Гандзі", цяпер у добрым фільме пра прыгоды ў джунглях) 5 – 10.30 (ільготны), 17.25; 6-10 – 17.25; 6-10 – 17.25; 11 – 17.25 (ільготны)
Сэрфінг-2 ("Каліфарнійскія самагоншчыкі") 5-11 – 15.00, 20.20
Спакуса-2 5-11 – 16.10, 19.05, 21.30
Кіна-дыска-шоў для падлеткаў 11 – 15.00
Інфармацыйна-забаўляльная праграма "Ўсьмешка" 6, 10-11 – 21.00
Танцавальны вечар "Для тых, каму за 30" 9 – 20.30

ЗЬМЕНА

Дайгабродзкая, 4, тэл. 353-903

А.Н.А. ("Асабліва Надзейны Агент", баявік) 5-11 – 14.00, 18.00
Жанчыны-піраны ў джунглях Авакада 5-11 – 16.00, 20.00
Для дзяцей:
Мараплаваньне Солнышкіна (зборнік мультфільмаў) 7 – 10.00; 10-11 – 12.00

КАМСАМОЛЕЦ

Жылуновіча, 39, тэл. 454-194

Блюз апоўначы 5-11 – 12.00, 15.00, 20.40
Выдатны паліцыянт 5-11 – 17.00, 19.00, 20.30
Вялікая прагулка (2 сэрыі) 5-11 – 16.00
Заля індыйскага фільму:
Я зьвяршу правасудзьдзе (2 сэрыі) 5-11 – 13.30, 18.20
Для дзяцей:
Вар'яты на стадыёне 5-7 – 10.30
Маўглі 8-11 – 11.00
На залатым ганку сядзелі... (Стэрэафільм) 5-11 – 12.00

Джэк-паскакун 5-11 – 13.00, 17.00, 21.00
Скажы мне "так" 5-11 – 15.00, 19.00
Зацятыя махляры 5-11 – 16.00, 18.00, 20.00

КАСТРЫЧНІК

пр. Ф.Скарыны, 73, тэл. 329-325, 329-429

Сьлед чырвонай памады 5-9 – 17.00, 21.00; 10-11 – 17.00 (ільготны), 21.00
Місіс Даўтфайр 5-11 – 18.00
Макс-шоў (тэл.232-00-38) 5-11 – 22.00

МАСКВА

пр. Машэрава, 13, тэл. 231-448, 231-533

Адзін дома 5-11 – 16.00, 17.50
Маўчаньне шынкі 5-11 – 19.40, 21.00

ПАРТЫЗАН

Аднойчы ўкушаны 5-7, 9-11 – 16.00, 19.30; 8 – 16.00 (ільготны), 19.30
Паварот лёсу 5-11 – 17.40, 21.10

ПІЯНЭР

Энгельса, 20, тэл. 278-945

Малыш-каратэ 5-11 – 13.40, 15.30
Паліцыянт і паненка 5-11 – 17.30, 19.20
Для дзяцей:
Гэты нягоднік Сідараў 5-6 – 10.30
Сем стыхіяў 5-6 – 12.00
Горад майстроў 7-8 – 10.30
Пятнаццацігадовы капітан 7-8 – 12.00
Кацяня з імём Гаў і іншыя мультфільмы 9-11 – 10.30
Гісторыя пра прынцэсу-пастушку й ейнага вернага каня Фаляда 11 – 12.00

РАДЗІМА

Лізы Чайкінай, 16, тэл. 426-779

Раньняя сталасьць, ці Хлопчык Лявэляс 5 – 15.00 (ільготны), 18.40; 7 – 18.00; 8-11 – 15.00, 18.40
Зьліцьцё двух месяцаў 5, 7-8 – 17.00, 20.20; 9-11 – 17.00
Музычна-забаўляльная відэапраграма 7-8 – з 18.00 па 22.30
Музычна-забаўляльная праграма 9-11 – з 19.00 па 23.00
Відэазаля:
Школьная нядзеля (для дзяцей) 7-11 – 16.00
Асобіна (фантастыка) 7-11 – 18.00
Па-за конкурсам 7-11 – 20.00
Для дзяцей:
Чынгачгук – Вялікі Зьмей 7 – 10.30; 10-11 – 13.00

РАКЕТА

Рабочы зав., 3, тэл. 260-620

Зьвер 5-7, 10-11 – 17.00, 20.40
Банкір 5-7, 10-11 – 19.00

Кінг-Конг жывы 10-11 – 15.00

САЛЮТ

пр. Ракасоўскага, 150а, тэл. 474-167

Гарачыя галовы 5-9 – 16.00, 19.30; 10-11 – 15.40, 10.00
Ван-Дам – кікбаксэр (баявік) 5-9 – 17.40, 21.00; 10-11 – 14.00, 17.20, 20.40
Начны танцавальны рух 9-10 – з 21.00 па 6.00

СУЧАСЬНІК

Харкаўская, 70а, тэл. 515-563

Зона будучага 5-11 – 18.00
Жаночыя жарсьці 5-11 – 16.30, 19.30, 21.00
Для дзяцей:
Рыцар-адзіночка 10 – 14.30
І яшчэ адна ноч Шахеразады 11 – 14.30

СЬЦЯГ

Вялікаморская, 3, тэл. 211-009

Няма куды больш бегчы 5-6, 9 – 16.20; 10-11 – 12.20, 16.20
Сьпіс каханак 5-6, 9 – 18.00, 19.20; 10-11 – 14.00, 18.00, 19.20
Для дзяцей:
Сапраўднае чароўнае 10 – 11.10
Трэці прынц 11 – 10.50

УДАРНІК

Жукоўскага, 156, тэл. 259-630

Чужы 5-11 – 15.00
Чужыя-2 5-11 – 16.50
Камэдыя старога рэжыму 5-11 – 19.00
Для дзяцей:
Прыгоды ваверчаняці Мікі 10 – 13.50
Даверлівы дракон і іншыя мультфільмы 11 – 13.50

ЦЭНТРАЛЬНЫ

пр. Ф.Скарыны, 13, тэл. 208-297

Высокі бляндын у чорным бацінку 5-11 – 13.25, 16.30, 19.35
Замужам за мафіяй 5-11 – 11.45, 14.50, 17.55, 21.00

ЭЛЕКТРОН

Казінца, 117, тэл. 789-563

Максымальнае паскарэньне 5-11 – 13.40, 17.10
Трое мужчынаў і немаўля ў калысцы 5-9 – 12.00, 15.30; 10-11 – 15.30
Аднойчы ў Амэрыцы (3 сэрыі) 5-11 – 19.00
Для дзяцей:
Школьны прывід 6 – 10.30
Вундэркінд 8 – 10.30
Як праводзяць вакацыі Болек і Лёлек 10-11 – 12.00

Відэасалён
Сьпіна да сьпіны (Рэжысэр Р.Найзэрд, у галоўных ролях – Майкал Рукэр і Рыа Ішабашы. Баявік. ЗША. Былы паліцыянт выпадкова становіцца закладнікам, а потым і напарнікам японскага наёмнага забойцы, які прыехаў у Лас-Анжэлас для разборкі зь мясцовай мафіяй). 5-11 – 11.00, 13.00, 15.00, 17.00, 19.00

Беларуская рэдакцыя радыё Свабода

А 17 гадзіне паводле менскага часу слухайце Свабоду на хвалях 19, 31 і 49 мэтраў на частотах 6105, 9705, 15130 кілягерцаў.

Передача пачынаецца а 20 гадзіне на хвалях 31, 41 і 49 мэтраў на частотах 6115, 9595 і 9670 кілягерцаў.

А 22 гадзіне ў эфіры абноўлены выпуск праграмы на хвалях 31, 41 і 49 мэтраў на частотах 5955, 7105 і 9705 кілягерцаў.

Праграма паўтараецца а 7 гадзіне наступнае раніцы на хвалях 31 і 41 мэтра на частотах 7145, 7190 і 9705 кілягерцаў.

АДРАСЫ ВІДЭАЗАЛЯЎ

"ГАЛЯКТЫКА" пр. газэты "Известия", 18, тэл. 714-512;
"ПАЛЯНЭЗ" вул. Бачылы, 16, тэл. 441-342;
"ПОЎНАЧ" вул. Герасіменкі, 26, тэл. 433-813.

НАЙНОЎШЫЯ НАБЫТКІ МЕНСКАГА ВІДЭАРЫНКУ НА 21 ЛІПЕНЯ – 3 ЖНІЎНЯ:

КАЎКАСКІ ПАЛОНЬНІК
Расея 1996 95 хв. Маст/кам. ацэнка: 3.5/4.5. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Сяргей Бадроў, прад'юсар Барыс Гіпер, у р. Алег Меншыкаў, Сяргей Бадроў-Малодшы, Аляксей Жаркоў. Новы супэрбаявік! Самы рэкламаваны ў тэлевізіі!

САЮЗ-17
Расея 1996 90 хв. Супэрмэгастрашоў і найлепшыя відэакліпы.

КРОЎ І ПОНЧЫКІ (BLOOD AND DONUTS)
Канада 1996 90 хв. Маст/кам.ацэнка 3.0/4.0. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Холі Дэйл, у р. Дэвід Кронэбэрг, Гордан Карлы. Супэрхіт, зборы больш за 10 млн. $! Жахі+містыка+камэдыя.

ЛЯЛЕЧНЫ ДОМІК З ЭМІТВІЛЮ (AMITYVILLE DOLLHOUSE)
ЗША 1996 92 хв. Маст/кам. ацэнка 3.0/4.0. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Стыў Уайт, у р. Робін Томас, Стар Андрэеў. Жахі+містыка.

ВЫКУП (RANSOM)
ЗША 1996 121 хв. Маст/кам. ацэнка 4.0/4.5. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Рон Ховард ("Апалён 13"), у р. Мэл Гібсан, Рэнэ Русо. Супэрбаявік+трылер.

БЯСКОНЦАЯ ГІСТОРЫЯ (THE NEVERENDING STORY)
47 хв. Новыя мультфільмы.

ЗАДАВАЛЬНЕНЬНЕ АД ЗАБОЙСТВА (EL PLACER DE MATAR)
Гішпанія 1988 90 хв. Маст/кам. ацэнка 4.0/4.0. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Фэлікс Ратаетса, у р. Антоніё Бандэрас, Вікторыя Абрыль. Супэрбаявік+трылер пра наёмных забойцаў.

ПЕРШАЯ СТУПЕНЬ (FIRST DEGREE)
ЗША 1995 92 хв. Маст/кам. ацэнка 3.5/4.0. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж.Джэф Вулнанд, у р. Роб Лоў, Лэсьлі Хоўп. Паліцэйскі баявік+дэтэктыў.

СТРАШЫДЛЫ (THE FRIGHTENERS)
ЗША 1996 110 хв. Маст/кам. ацэнка 4.0/4.5. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Пітар Джэксан, прад'юсар Робэрт Зэмэкіс, у р. Майкл Дж. Фокс, Джэфры Комбс, Джон Остын. Новая супэрфантастычная містыка.

КАСПЭР (CASPER)
65 хв. Новыя мультфільмы.

ЗАПРАШЭННЕ Ў ПЕКЛА (INVITATION TO HELL)
ЗША 1984 95 хв. Маст/кам. ацэнка 3.5/3.5. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Уэйс Крэйвэн ("Вампір у Брукліне", "Людзі пад лесьвіцай", "Электрашок", "Жахі на вуліцы Вязаў"), у р. Робэрт Урых, Джаана Кэсыды. Супэрфантастыка+жахі.

САМАЕ СЬВЕЖАЕ ЗЬ ВІДЭАХІТОЎ
VIDEO +

Адрэсы пунктаў пракату відэакасэтаў: пр. Ракасоўскага, 11а; вул. Пляханава, 42; пр. Партызанскі, 117; вул. Багдановіча, 147; вул. В.Харужай, 18.

ДОМ ПРАКЛЯТЫХ (HOUSE OF THE DAMNED)
ЗША 1996 85 хв. Маст/кам. ацэнка 3.5/3.5. Узр. абм.: ад 13 гадоў. Рэж. Скот Левай ("Піраны", "Чужынец ўнутры"), прад'юсар Роджэр Корман, у р. Аляксандра Пол, Грэг Эвіган. Фантастыка+містыка

ШАЛЁНЫ (WILD SEARCH)
Ганконг 1995 95 хв. Маст/кам. ацэнка 3.0/4.5. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Рынга Лэм, у р. Чоў Юн Фэт ("Хутка зваранья", "Наёмны забойца", "Гулец ад бога", "Сьветлая будучыня"), Чэры Чанг. Супэрбаявік.

МАФІЯ – ЎНУТРАНЫЯ РАЗБОРКІ (TRIADS – THE INSIDE STORY)
Ганконг 1995 90 хв. Маст/кам. ацэнка 3.0/4.5. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Тэйлар Вонг, у р. Чоў Юн Фэт, Чарлі Чэн, Рой Чэўнг. Супэрбаявік.

ТАТУЁЎКА МАРАКА (A SAYLOR'S TATTOO)
ЗША 1996 84 хв. Маст/кам. ацэнка 3.0/4.5. Узр. абм.: ад 16 гадоў. У р. Аляксандра Пол ("Дэтанатар"), Грэйс Джонс ("Конан-разбуральнік"), Марцін Кэмп. Супэрфантастычны баявік у стылі "Кібарга" і "Джоні Мнэмоніка"!

НЕГУМАНОІД / ІНШАРОДНЫ АРГАНІЗМ (INHUMANOID)
ЗША 1996 88 хв. Маст/кам. ацэнка 3.0/4.0. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Вікторыя Хаспрат, прад'юсар — Роджэр Корман, у р. Рычард Грыека, Лар Харыс. Новы касьмічна-фантастычныя бявік і жахі ў стылі "Чужых"!

ПРЫГОДЫ (THE QUEST)
ЗША 1996 90 хв. Маст/кам. ацэнка 3.5/4.5. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Жан-Клёд Ван Дам, у р. Жан-Клёд Ван Дам, Роджэр Мур. Супэрбаявік, зборы большыя за 25 млн.$! Упершыню "лязэрны" варыянт!

ДЖЭЙМС І ГІГАНЦКІ ПЭРСЫК (JAMES AND THE GIANT PEACH)
ЗША 1996 79 хв. Маст/кам. ацэнка 4.0/4.0. Узр. абм.: можна ўсім. Рэж. Генры Сэлік, прад'юсар Цім Бэртан. Мультфільм студыі Уолта Дыснэя, зборы большыя за 30 млн.$! Упершыню ў добрай якасьці!

ЧОРТАВЫ ЛЯЛЬКІ
Расея-Беларусь 90 хв. Маст/кам. ацэнка 3.0/4.0. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Юры Рыбчонак, у р. Леанід Кураўлёў, Вольга Копасава, Ірына Краюхіна, Стэфанія Станюта. Баявік+камэдыя.

СЭЗОН ЦУДАЎ
Расея 1985 85 хв. Маст/кам. ацэнка 3.5/3.5 Узр. абм.: ад 13 гадоў. Дырэктар Аляксандар Конанаў, у р. Ала Пугачова, Міхаіл Баярскі, Барыс Майсееў. Музычная камэдыя.

ПЕРШАБЫТНЫ СТРАХ (PRIMAL FEAR)
ЗША 1996 128 хв. Маст/кам. ацэнка 4.0/4.0. Узр. абм.: ад 16 гадоў. Рэж. Грэгары Хобліт, у р. Рычард Гір, Лора Ліні, Джон Махоні, Стывэн Баўэр. Супэртрылер, зборы большыя за 60 млн.$! Упершыню ў добрай якасьці!

RAINBOW: FINAL CUT
55 хв. Музыка.

БЕЛАРУСКАЯ РЭДАКЦЫЯ ПОЛЬСКАГА РАДЫЁ

14.30 (панядзелак), 18.30 (нядзеля) Беларускі літаратурны рух у Польшчы — гутарка Алеся Барскага.
16.30 (панядзелак), 14.30 (аўторак) Агляд тыднёвіка "НІВА".
18.30 (панядзелак), 16.30 (нядзеля) Разважаньні пра мову — што думаюць слухачы наконт месца беларускае мовы ў сьвеце і ейнае будучыні.
19.00 (панядзелак), 17.00 (нядзеля) Канцэрт віншаваньняў, дзе кожны слухач зможа перадаць пажаданьні сваім блізкім і знаёмым, каханай і каханаму — усім.
18.30 (аўторак), 14.30 (серада) Эканамічны блёк — бізнэс, банкі, Варшаўская Акцыянэрная Біржа, курсы валютаў, эканамічнае супрацоўніцтва Польшчы і Беларусі.
16.30 (аўторак), 18.30 (пятніца) Хроніка спорту, усякая ўсячына.
16.30 (серада), 14.30 (чацьвер) Культурныя актуальнасьці — тэатральныя прэм'еры, выставы, сустрэчы з польскімі і беларускімі мастакамі, кіно, кнігі.
18.30 (серада) "Пад знакамі Арла і Пагоні" — гістарычная гутарка.
18.30 (чацьвер) Гісторыя беларускае мовы.
18.30 (чацьвер), 14.30 (пятніца) Навукова-тэхнічная перадача — досьледы знакамітых навукоўцаў, тэхнічныя "разыначкі", недаступнае. **16.30 (пятніца), 14.30 (субота)** Госьць тыдня. **18.30 (субота), 14.30 (нядзеля)** Гутаркі Сакрата Яновіча "Ад Бібліі да беларускае літаратуры". **16.30, 19.00 (субота)** Рэдакцыйная пошта — адказы на лісты нашых слухачоў. **14.30 (нядзеля)** Рэлігійныя гутаркі айца Ўладзімера Месюка. Усё гэта пераплецена цікавою музыкай: як клясычнаю, гэтак і лёгкаю.
19.00 (серада) Агляд Czasopisu і Przeglądu Prawosławnego (кожныя тройцы тыдзень месяца)
Трансьлююцца: *у 14.30 на кароткіх хвалях 41,18 м і 50,04 м (адпаведныя частоты 7285 і 5995 кГц), а 16.30 на кароткіх хвалях 41,27 м і 49,22 м (а.ч. 7270, 6095 кГц), а 18.30 на кароткіх хвалях 49,22 м (а.ч. 6095 кГц).*

ЯКІ ВЫ ПАРТНЭР У ШЛЮБЕ?

"Сур'ёзны" тэст толькі для мужчынаў. На кожнае пытаньне падбярыце найбольш адпаведны для Вас варыянт адказу ("а", "б" ці "в").

I. Якое вашае меркаваньне пра шлюб: а) лепш спытайце маю жонку; б) шлюбная сувязь для мяне, як ланцугі; в) толькі ў шлюбе можна стаць шчасьлівым?

II. Як Вы ставіцеся да заручынаў: а) заручыны – справа неблагая, але занадта старамодная; б) гэта самы лепшы пэрыяд у каханьні; в) мне здаецца глупствам нападжваць заручыны?

III. Што Вы думаеце пра вернасьць у шлюбе: а) хіба сёньня гэта трэба? б) у шлюбе неабходны ўзаемны давер; в) шлюб бязь вернасьці губляе ўсялякі сэнс?

IV. Ці рашыліся б Вы на развод: а) ні ў якім разе; б) лепш развод, чым пекла; в) я не ў стане адказаць на гэтае пытаньне?

V. Што Вы думаеце пра каханьне: а) безь яго жыцьцё было б пустое; б) калісьці меў ілюзіі наконт каханьня, але зараз... в) усё яшчэ не адчуў гэтага пачуцьця?

VI. Які ваш пункт гледжаньня на фінансавыя праблемы ў сям'і: а) каса павінна быць агульная, незалежна ад таго, хто колькі атрымлівае; б) фінансамі павінна рупіцца жонка; в) муж павінен весьці ўлік грошай?

VII. Вам прыемна, калі жонка сустракае Вас пацалункам: а) што за пытаньне?! б) залежыць ад абставінаў; в) можна абысьціся й бяз гэтага?

VIII. Як Вы любіце праводзіць адпачынак: а) адзін; б) заўсёды разам зь сям'ёю; в) частка адпачынку – разам зь сям'ёю, а частка – на адзіноце?

IX. Колькі дзяцей Вы жадалі б мець? а) трое, чацьвёра; б) хлопчыка й дзяўчынку; в) мне дастаткова й аднаго?

X. Што Вы думаеце пра цешчу: а) паважаю яе й прыслухоўваюся да ейных парадаў; б) цешча – незамяняльная дапаможніца ў сям'і; в) занадта шмат гаворыць.

Варыянт адказу	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
а	1	9	3	7	8	8	6	5	3	4
б	3	8	4	5	7	6	7	3	1	2
в	2	7	5	2	6	4	8	2	2	3

Падлічыце балы.

34, 39, 47, 54 балы. Вы ўладкавалі сваё жыцьцё так, як палічылі патрэбным, паводле ўласнага густу, і ня ўлічваеце інтарэсаў сваёй жонкі.

40, 48, 52, 57, 58 балаў. Вы – добры патрнэр, у Вас шчасьлівы шлюб, але несумненна, пэўная заслуга ў гэтым належыць вашай жонцы.

35, 38, 45, 50, 56 балаў. "Укладайце" больш рацыянальнасьці ў свае ўчынкі.

37, 42, 51, 53, 59 балаў. Вы дробязны, і Ваш шлюб пакутуе на тое, што Вы не заўсёды ўзгадняеце свае ўчынкі з жонкай.

36. 41, 46, 49 балаў. А ці не занадта Вы грубы? Паспрабуйце зьмяніцца, і Вашае жыцьцё стане больш прыемнае.

У ПАПЯРЭДНІХ НУМАРАХ (№1 – 18):

ЧЫТАЙЦЕ Ў НАСТУПНЫХ НУМАРАХ:

БІЛЬЯРД

ЗАНЯТАК 4

(Працяг. Пачатак у N 16)

Нягледзячы на разнастайнасьць манэраў і паводзін, яшчэ ў дарэвалюцыйны час усе ўдары было прынята ўмоўна падзяляць на два віды: прыгожыя й камэрцыйныя.

Гульцы, якія гуляюць роўным, умераным і, як правіла, дакладным ударам падстаўленыя ў лузы шары, пэўна, ня любяць рызыкаваць, з-за зьнешняга выхавальства ня грэбуюць кожнай падстаўкай і толькі выпадкова самі робяць падстаўку, паважна называліся "прамыслоўцамі", а іхнія ўдары – камэрцыйнымі. І хаця тут відаць рацыянальная, разважлівая й найбольш выніковая манэра гульні, усё ж яна сухая й занадта машынная. У ёй няма рызыкоўных сьмелых дзеяньняў, артыстызму й прыгажосьці.

Прыгожыя ўдары, гэта значыць згуляньне разам зь вернымі падстаўкамі й цяжкіх шароў, нясуць у сабе пэўную долю рызыкі. Але затое кожны сьмела й упэўнена згуляны складаны шар выклікае пэўнае эстэтычнае задавальненьне і ў самога гульца, і ў гледачоў. Такіх гульцоў называюць артыстамі.

І ўсё-ткі найбольш цікавай і прывабнай ёсьць манэра гульні, якая спалучае ў сабе элементы прыгажосьці й рызыку.

Дакладны й прыгожы ўдар выпрацоўваецца цяжка: патрэбныя месяцы й нават гады, каб толькі вывучыць і засвоіць асноўныя дзеяньні кіем. Пры гэтым варта ведаць, што кожны ўдар фактычна ўключае ў сябе два ўдары: удар кіем па бітку і ўдар біткам па прыцэльных шарах.

УДАРЫ КІЕМ ПА БІТКУ

Від удараў па бітку вызначаецца кропкай на ім, у якую неабходна нанесьці ўдар. І хаця на шары маецца мноства кропак для ўдару, практычна дастаткова вывучыць удары па дзевяцёх кропках, разьмешчаных на баку бітку, якія зьвернуты да гульца (мал.6).

Удар у кожную кропку мае пэўную назву.

1. Кляпштос – удар у цэнтар бітку. Гэта адзін з асноўных першапачатковых удараў, які дазваляе "пакласьці" шар дакладна. Пры ўдары строга па цэнтры шару ў плоскасьці, паралельнай паверхні більярду, бітак атрымае толькі паступальны рух наперад, і, сутыкнуўшыся з "чужым" шаром, спыніцца на месцы. Гуляльны шар адскочыць у пажаданым накірунку. Вельмі прыгожы ўдар, кляпштос выконваецца на блізкай адлегласьці ад прыцэльнага шару і яго вельмі цяжка выканаць на дальняй адлегласьці.

Але найбольш цяжка выканаць кляпштос у тым выпадку, калі бітак спыніўся, шчыльна прысіснуўшыся да борта, з боку якога павінен гуляць партнэр. У дадзеным выпадку ўдар наносіцца крыху незвычайна: тоўсты канец кія падымаецца ўверх такім чынам, каб наклейкай дакранууца кропкі, найбольш блізкай да цэнтру шару.

Удар у цэнтар бітку – аснова ўсёй більярднай тэхнікі, а таму безь ягонага засваеньня нельга пераходзіць да больш складаных удараў.

Астатнія восем ударау носяць агульную назву "эфэ", альбо "кручаны" удар, ад якога шар пры паступальным руху пачынае круціцца. Да іх адносяцца:

2. "Накат" – удар у верхнюю кропку строга над цэнтрам бітку. Часта бывае неабходна, каб "свой" шар пасьля ўдару пайшоў наперад.

Працяг у наступным нумары

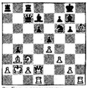
ШАХМАТЫ

1п. Белыя перамагаюць.

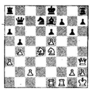
4п. Ці могуць белыя гуляць cd+?

2п. Белыя перамагаюць.

5п. Ход белых. Знайдзіце наймацнейшы працяг.

3п. Белыя перамагаюць.

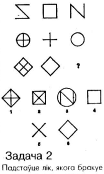
6п. Чорныя пачынаюць і перамагаюць.

Адказы ў наступным нумары

ЗАБАЎКІ

Задача 1

Устаўце фігуру, якой нестае

Задача 2

Падстаўце лік, якога бракуе

437	**(410)**	**642**
541	**(?)**	**783**

Задача 3

BAROMETER адносіцца да **GASOMETER**, як **PUGILISM** адносіцца да **?**

LIGHTNING
PROTECTIONISM
CRUISING
BIMETALLISM

Адказы ў наступным нумары

АДКАЗЫ НА ПАПЯРЭДНІЯ ЗАДАНЬНІ

Шахматы

Тлумачэньні:
Кароль — **Кр**;
Гетман (Фэрзь) — **Г**;
Вежа (Тура) — **Вж**;
Вышнік (Слон) — **В**;
Конь — **К**.

1п. 1... Гd4!! Г:h1+ 2. Крd2 Г:а1 3. Гf6! Чорныя здаліся.

2п. 1. В:g7!! Г:с3+ 2. Крb1 Г:d2 3. В:f6! Г:d1+ 4. Вж:d1 Крf8 5. Вжh1 Вh3 6. Вж:h3 Кре8 7. Вжh8+ Крd7 8. Вжh7 Вжf8 9. Вg7. Чорныя здаліся.

3п. 1. Вж:f7! Гd5 2. Вж:е7! Кр:е7 3. Гh4+ Крf7 4. Кd6+ Крg7 5. Ге7+ Крh6 6. Вже3. Чорныя здаліся.

4п. 8... К:d7 9. В:d8 ghГ – і чорныя перамаглі.

5п. 6... b5! 7. Г:b5 Кс2+ 8. Крd1 Вd7! 9. dc Вg4++ 10. Кр:с2 Гd1+ 11. Крс3 Г:с1+ 12. Крb3 Вd1+ 13. Крb4 а5+ 14. Крс5 е5+ 15. Крd5 Вжd8+ і белыя здаліся.

6п. 1... Гb2!! Белыя здаліся.

Забаўкі

1. 1 **2.** 3 **3.** CONSCIOUSLY

Сьцягі над байдаркамі

З самага пачатку адноўленае «Нашае Нівы» арганічнай часткай жыцьця рэдакцыі сталі вандроўкі. Пошук новых уражаньняў, новай фактуры, новай натуры для здымкаў. А абавязковыя летнія падарожжы на байдарках — гэта, апроч іншага, і адпачынак. Ужо потым, па вяртаньні, мы даведаліся пра падзеі, якія адбыліся ў Менску з 23 да 28 ліпеня. У гэтым актыўным пульсе жыцьця нашае краіны бачыцца нейкая звышнармальнасьць — у ліпені ўсё ж мусіў бы наступіць «мёртвы сэзон»...

Рака

Гэтым разам шлях праходзіў па Ашмянцы, якая трапляе ў Вяльлю. Ашмянка — характэрны прыклад нашых паўночных рэк Балтыцкага басэйну. Гэта значыць, што кіль вашае байдаркі тут часта будзе драпаваць каменныя парогі, а два разы ў гадзіну пры ўсёй вашай пільнасьці байдарка мае шанец сесьці на пясчаную водмель альбо, што значна горш, на камень. У гэтыя хвіліны вы занятыя толькі праблемай выратаваньня свайго маленькага судна і ўсё іншае падаецца не такім значным. У гэтай вандроўцы я, нарэшце, на нейкі час забыўся пра свой родны горад.

Варта сказаць пра мэтафізыку надвор'я. Толькі ў дзень нашага выезду спыніліся дажджы й зьявілася сонца. Напэўна, калі б мы ня выехалі, дажджы б так і не спыніліся. Для нас, прынамсі.

Вочы паэта

Прыпынак у Жупранах (Ашмянскага раёну) стаў падзеяй для экіпажу Філязафічнай байдаркі — Ігара Бабкова й Валянціна Акудовіча. Наша экспэдыцыя выправілася на жупранскія могілкі, дзе пахаваны Францішак Багушэвіч.

Для культуралягічнага дыскурсу імя гэтага паэта вельмі важнае — як «аўтара» знаку Беларусь. Пераход ад непаўсталай канцэпцыі рознасьцяў да арыентацыі на монаэтнічную й монакультурную нацыю быў радыкальнай вяхою ў разьвіцьці беларускае цывілізацыі й абавязковым сюжэтам Сярэдняй Эўропы. Найбольшыя посьпехі тут Багушэвіч меў таму, што перавёў гэтыя погляды ў фармат вершаў,

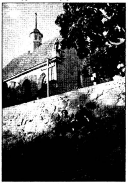

якія шырока чыталіся сялянскім народам. Ігар Бабкоў у 1993 г. акрэсьліў пошукі беларускімі інтэлектуаламі ўласнай ідэнтычнасьці як бяздомнасьць. У сваім эсэ «Багушэвіч і бяздомнасьць» («НН», №17'1993) ён сьцьвердзіў, што «беларуская гісторыя XIX ст. — гэта гісторыя бяздомнасьці. Усе стваральныя памкненьні, усе спробы выбудаваць пэўны кшталт жыцьця й культуры сканчаюцца нічым. Здаецца, само жыцьцё пішацца на абрыўках судовых вырокаў ды няўцямна-афіцыёзных цыркуляраў каляніяльнае адміністрацыі».

Для Ігара Бабкова й Валянціна Акудовіча настаў час сустрэчы з культурным героем. На клясычным бюсьце Багушэвіча (аўтарства Заіра Азгура) вачніцы паэта былі зацягнутыя павуціньнем. І два сучасныя беларускія культуролягі ўзьлезьлі на помнік, каб зьняць з вачэй бяздомнага інтэлектуала XIX ст. пыльную заслону.

Солы

Адно з самых моцных архітэктурных уражаньняў усіх нашых ван-

дровак — касьцёл у мястэчку Солы Смаргонскага раёну. Сяргей Дубавец прызнаўся, што падобныя адчуваньні ў яго выклікаў яшчэ толькі адзін помнік — касьцёл у Дрысьвятах, пабудаваны паводле праекту Лявона Вітан-Дубейкаўскага. Але там быў мэтавы аўтарскі праект пошуку стыля — «беларускага дзераўлянага дойлідзтва». Дрысьвяцкі касьцёл узьведзены ў 1927-1928 г. Сольскі — у 1924-1927 г. Абодва гэтыя помнікі фіксуюць працяг разьвіцця нацыянал-рамантызму ў архітэктуры Заходняй Беларусі, дзе заўважны адыход архітэктараў ад фармальнага разуменьня прыкметаў стыляў XVI-XVIII ст. Да 20-х гадоў сфармулявалася ўсьведамленьне яскравых асаблівасьцяў беларускага барока, адрозьненьне архітэктурных школаў Беларусі ад іншых рэгіёнаў Эўропы.

Касьцёл Маці Боскай у Солах вылучаецца сваёй асымэтрыяй і шматплянавасьцю. Уздоўж бакавых фасадаў ідуць галерэі-аркады. Кантрафорсы, якія па кутах падтрымліваюць муры (насамрэч тут яны — чыста дэкаратыўны элемэнт), выкладзеныя з бутавага каменю — улюбёны прыём дойлідзтва гэтага рэгіёну, пачынаючы яшчэ з часоў будаўніцтва Крэўскага замку. Але самая адметная рыса касьцёлу — гэта помнік архітэктуры «мадэрн» з шырокім выкарыстаньнем нэабаракальных вобразаў. Нечаканая ўзаемасувязь псэўдабарочнай плястыкі, нешліфаванага каменю й клясыстычнага парталу. Дадамо, што ў касьцёле ёсьць фрэскі віленчука Пётры Сергіевіча.

Паводле паўнаты вобразнага засваеньня традыцыйных элемэнтаў барочнай архітэктуры Сольскі касьцёл — адзіны помнік такога кшталту ў Беларусі.

Руйнаваньне стэрэатыпаў

Асобную байдарку ў нашай вандроўцы складалі прадстаўнікі знакамітага мужчынскага хору «Унія» — яго мастацкі кіраўнік, а таксама тэнар хору. Сьпеваў ад іх мы дачакаліся толькі ў апошні вечар вандроўкі — на Дзень незалежнасьці. Можа быць, яны сьвядома рабілі крок ад культуры. У прыродных абставінах жыцьця мастацкі кіраўнік хору аказваецца выдатным кухарам, які не лянуецца карміць цэлую экспэдыцыю, а саліст хору імкнецца стварыць тэхнагенную цывілізацыю — ягоны пляцак быў запоўнены рознымі тэхнічнымі прыстасаваньнямі, а нармальную вуду ён перарабіў у антэну для сваёй партатыўный радыястанцыі.

Насуперак магчымым стэрэатыпам, сьпевакі хору «Унія» могуць выжыць ды працягваць займацца творчасьцю ў любой сытуацыі.

Балты

Плывучы па Ашмянцы ўжо ў Астравецкі раён, мы патрапілі ў экзатычны край. Галоўная яго адметнасьць — рэліктавае балцкае насельніцтва. Гэта нашчадкі тых балтаў, якія ў працэсе этнатворчых зьменаў разам са славянамі ўтварылі беларускі этнас. Прафэсар Адам Мальдзіс, які сам паходзіць з Астравеччыны, у сваіх успамінах згадвае, што ў ягонага дзеда ў пашане была літоўская мова, мова продкаў, але на памяці беларускага літаратуразнаўцы «ад яе засталося ўжо хіба крыху літуанізмаў: ачу (у сэнсе дзякуй), лаўжы, ройсты, рэзгіні, кумпяк...» Звычайна ж ва ўжытку была беларуская мова. Некаторыя кампактныя групы балтаў усё ж захаваліся да нашага часу. Іхняя мова блізкая да літоўскай. У Літве такія групы былі літуанізаваныя яшчэ ў 1940-50-ыя гады. У Беларусі ж гэтага не адбылося. Але ў сёньняшніх умовах беларускія балты могуць захаваць свае этнічныя асаблівасьці толькі шляхам літуанізацыі, чаму й спрыяе культурная ды адукацыйная палітыка

Літоўскай Рэспублікі. Сёньня ўсіх балтаў у Беларусі вызначаюць як літоўцаў.

Мы плывем праз вялікую вёску Рымдзюны. У вадзе ратуецца ад сьпёкі групка дзяцей. Гавораць па-літоўску. Віленская паэтка Тацяна зьвяртаецца да іх таксама па-літоўску: «Якая гэта вёска — беларуская ці літоўская?» Пачуўшы літоўскую гаворку, дзеці адразу шыхтуюцца й робяцца сур'ёзнымі (адпаведнае нацыянальнае выхаваньне). Так, вёска беларуская (маецца на ўвазе — ў Беларусі). Гавораць яны па-літоўску — бо зь Вільні, а сюды прыехалі да дзядуляў і бабуляў.

Старыя людзі з балцкіх вёсак вельмі ахвотна ідуць на кантакт на любой мове. Адзін з удзельнікаў нашай вандроўкі — бард з Гомеля, зь якім я разам плыў у байдарцы, вельмі часта казаў сустрэчным «лаба дена». У адказ распачыналіся цэлыя прамовы. Каб хоць неяк выйсьці зь нялёмкай сытуацыі ды адплыць, прыходзілася напружваць памяць і ўзгадваць усё раней чутае па-літоўску. З асаблівым задавальненьнем старыя балты адказваюць па-беларуску.

Сьцягі над байдаркамі

27 красавіка на цэлы дзень мы сталі на беразе Вяльлі, проста насупраць вусьця Ашмянкі. Прадметам гонару Філязафічнай байдаркі быў маленькі бел-чырвона-белы сьцяжок на носе судна. Але ў Дзень незалежнасьці гэта быў не адзіны сьцяг на Вяльлі. Калі мы ўжо сталі базавым лягерам, побач праплылі яшчэ байдаркі. На адной зь іх быў такі ж сьцяжок. У размову ўступіла зноў Тацяна: «Які ў вас цікавы сьцяжок на байдзе!» Адказ: «А які ж яшчэ можа быць?»

Над лягерам на беразе ракі мы ўзьнялі вялікі сьцяг. Лягер мясьціўся ва ўрочышчы Палестына. Усё нагадвала старажытныя біблейскія сюжэты.

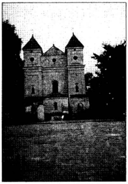
Міхалішкі

Тут быў канец нашага воднага маршруту, і тут мусіў чакаць той жа мікрааўтобус, які адвозіў нас на Ашмянку.

Ужо здалёк Міхалішкі бачныя дзякуючы касьцёлу. Вяльля яшчэ шмат пятляе і вежы касьцёла зьяўляюцца то зьлева, то справа, то сьпераду. Але вежаў заўжды дзьве. У рацэ, як на Гангу, часта сустракаюцца каровы.

Пабудаваны ў 1653 г. у барочнай эстэтыцы касьцёл пакідае ўражаньне крыху груваскага. Гэты помнік можна разглядаць у шэрагу эвалюцыі абарончых бажніцаў. У правінцыі, дзе не было сыстэмы абароны, на такія храмы ўскладаліся асобныя задачы. Абарончую функцыю падкрэсьлівае пазьнейшы (XVIII ст.) барбакан перад уваходам. Аўтар праекту касьцёла архітэктар К.Пэнс быў ірляндцам.

На мяжы эстэтычнага канфлікту

ў параўнаньні з аскетычным зьнешнім вобразам касьцёла выпрашаны інтэр'ер. Гэтую пышнасьць штучнага мармуру — сьцюку, стварыў у XVIII ст. той самы Пэрэці, які аздабляў самы ракальны інтэр'ер Вільні — у саборы Пятра й Паўла на Антокалі.

Міхалішкі запомніліся захаванасьцю сваёй местачковай пляніроўкі. Мы знайшлі паўразвалены будынак старасьвецкай карчмы. Дзе-нідзе захаваўся брук.

Вяртаньне

Паездка на машыне праз Астравеччыну, гэтую адарваную частку Віленшчыны, таксама дае падставы для назіраньняў. Каталіцкасьць рэгіёну падкрэсьленая — у кожнай вёсцы стаяць тры-чатыры крыжы.

Уразіла тое, што на дарожных паказальніках Гудагай пазначаны як мястэчка. Рэдка дзе гэтая назва выжыла пасьля савецкай уніфікацыі. Падобнае я сустракаў толькі ў Любчы. Часам на Астравеччыне трапляюцца яшчэ бэсэсэраўскія шыльды. Тут яны й тады былі толькі па-беларуску.

Алег Дзярновіч

Усевалад Гарачка

***

Я верш пісаў. І дождж накропваў,
І зь сенцаў несла бульбай з кропам,
Але я верш пісаў.

Пісаў я верш, сядзеў пад сьлівай.
Ня зьбег, калі пачаўся лівень.
Пісаў я доўга верш.

Я ў ім казаў, як дождж накропваў,
Як зь сенцаў несла бульбай з кропам,
Але я верш пісаў.

Аб тым мой верш, як я з-пад сьлівы
Ня зьбег, калі пачаўся лівень,
А крэмзаў доўгі верш.

ПРАЛЕТАРСКІЯ ПЕСЬНІ

***

Пралетарыю няма чаго губляць,
Акрамя што ўласных ланцугоў.
А яшчэ — рагоў,
І яшчэ — рагоў.

Пралетарыя магчыма раскаваць,
Радасьці ня будзе берагоў.
А яшчэ — мазгоў,
І яшчэ — мазгоў.

Трэба рукі пралетарыю заняць,
Гнеўных раздражняючы багоў.
А яшчэ — таго,
І яшчэ — сяго.

ЖАНЧЫНЫ-РАБОЧЫЯ

Куды яны змогуць пайсьці
З такімі нагамі? —
Толькі на завод.

А што яны здольныя падняць
Такімі рукамі? —
Толькі балванку.

Бедныя жанчыны.
Бедныя рабочыя.
Бедныя балванкі.

***

У стылі барока
Будуюць баракі.
У гэтых бараках
Жывуць батракі.
У новых бараках
Жывуць небаракі.
Зімуюць, як ракі,
Бо лёс іх такі.
Жывуць небаракі —
Зімуюць, як ракі.
Ня ўмеюць заплакаць —
жывуць ля ракі.
У сьветлых бараках
У стылі барока
Жывуць небаракі,
Жывуць батракі.

НОВАЯ ЛЕНІНІЯНА

***

Я быў у Смольным вартавым,
Я Леніна сьцярог.
Калісьці быў я радавым
Ды выслужыцца змог.

А генэральскі мой мундзір —
Як памяць аб былым.
Але ж у кабінэт прайдзі,
Бо тут сядзіць малы...

У туалет папіць вады
Я неяк раз хадзіў,
Гляджу — а там каля акна
Ільіч сядзіць адзін.

Крычыць і енчыць правадыр:
«Хутчэй дапамажы!
Я, бачу, ты папіў вады —
Радзіме паслужы».

І тут я шомпал дастаю
(Пры мне быў карабін),
Ільіч падсоўвае сваю...
Я ведаў што рабіць...

А там, глядзіш, і афіцэр,
А потым — генэрал.
Заўжды дакладна біў у цэль,
Хоць гарадоў — ня браў.

***

— Вы блізка зналі Леніна?
— Так, Леніна я знаў.
Аднойчы ў калідорчыку
Ільіч мяне дагнаў.

Ён быў вялікім практыкам,
Таму пачаў змала.
Паверце, таго націску
Ня вынесла б скала.

А за сьцяной рабочыя
Жадалі Ільіча.
«Мне Леніна, мне Леніна!» —
Салдацік пракрычаў.

Але даўно абрыдзелі
Салдаты Ільічу:
«Я не хачу з салдатамі,
Даўно цябе хачу!»

Вы толькі не падумайце,
Згадзіцца я ня змог,
Ня змог, мае вы дзетачкі,
Пераступіць парог.

Салдаты доўга помнілі,
Любілі Ільіча,
А я ад таго часу
Страшэнна піць пачаў.

***

Не, Вы ня слухайце яго:
Стары мой тут схлусіў.
Бо на суботніку Ільіч
Бярвеньняў не насіў.

Маўчала гэтулькі гадоў,
Баялася турмы...
Ільіч у векапомны дзень
Са мною вокны мыў.

Маўчала гэтулькі гадоў,
Баялася ўсяго...
Была калісьці маладой,
І Ленін — о-го-го!..

Была вясна. Цьвілі сады.
І ён — з букетам руж.
Ішла вайна. Цяклі гады.
І ў лазарэце муж...

За прыадчыненым акном
Працоўны люд гудзеў.
Не, мне ніколі не забыць
той векапомны дзень.

***

Ленін і дзеці, Ленін і дзеці...
Праўду скажу, а куды мне падзецца.

Неяк сабраўся я выкінуць сьмецьце.
Цёмна было, але ўбачыў, паверце:
Голы Ільіч і раздзетыя дзеці.
Бегае голы і задніцай сьвеціць.

Ленін і дзеці, Ленін і дзеці...
Колькі жыву — не забыць аб тым леце.

Ленін любіў піянэрчыка Пецю.
Прыйдзе — і Пеці падорыць букецік.
Пеця ж — свой тварык усьмешкай расквеціць.
Ленін і дзеці, Ленін і дзеці...

Лепшых сяброў і ня знойдзеш у сьвеце.

БЕЛЫЯ ВЕРШЫ

***

Як падмануўся той,
хто пасеяў між нас
зайздрасьць і здраду;
па волі чыёй
мы выходзім насустрач
адзін аднаму
з адкрытай рукой,
баючыся
ў сьцятай далоні —
нажа.
О, як ён падмануўся,
бо сьціскае
твая далонька —
маю.

***

Не дзівіцеся прыгажосьці
Майго танца. —
Я проста іду,
Абмінаючы ніці
Сьмертаноснага павуціньня,
Для вас непрыкметныя
І бясшкодныя.

***

Ведаў,
калі садзіў вішню,
што зацьвіце яна
не ў маё акно
і першыя ягады
аддасьць
птушкам нябёсным.

СТРАШЫЛКІ

***

Сьпі спакойна, мой сынок
У кубельцы паміж сала.
Сьпі, даўно табе паслала —
Сыпанула соль пад бок.

Гэта толькі ваўкалакі
Ў сьвежаніне знаюць толк.
Не патрэбны ім прысмакі,
Іх сваяк — галодны воўк.

Вось і добранька, што змоўк,
Вецер на двары сьціхае.
Выйдзе скварачка такая...
У кубелец, пад замок.

Не дай бог суседка прыйдзе:
адкаваліць цэлы бок,
ці які ўваб'ецца злыдзень...
Не дай божа, не дай бог.

ПЕСЬНЯ ПРА БАЦЬКУ

Бацька пас кароў,
Ды сустрэў сяброў:
— Ну, дык будзь здароў!
— Ну, дык будзь здароў!

Дуб ля дому рос:
Бедны бацькаў нос.
Бацька пугай трос —
Дома будзе сьлёз.

З мэблі — куча дроў.
Бацька дзіка роў:
— На падлозе кроў
І на сьцёнах кроў.

Па чыёй віне
Плямы на сьцяне?!
Пугай па сьпіне.
Ісьціна ў віне.

***

Вальс з манэкенамі,
Конкурсны танец.
На беразе возера
Кружацца пары.

Аддайцеся цалкам
Партнэрам па танцы:
Яны зразумеюць,
Яны вам аддзячаць.

Шчасьлівыя пары,
Адзіныя душы.
Жыцьцё манэкена —
Магчымае ў руху.

Адпусьціце рукі —
І вашы партнэры
Ўпадуць нерухомыя —
Страціце ў балах.

Журы ўзнагародзіць
Усіх канкурсантаў —
Хай стануць прызамі
Для іх манэкены.

Ад мястэчка да вёскі, калі ехаць напрасткі, сьцежкамі праз поле, праз густы і цёмны ельнік, паўз вузкакалейку было роўна сем кілямэтраў, а калі па шашы, а потым разьбітай гравейкай, то ўсе адзінаццаць.

Мікола Міхальчук сьпяшаўся, не хацеў губляць час на размовы, не хацеў ні з кім сустракацца. Ён вырашыў, што яшчэ да цямна, да вільготнага змроку, будзе сядзець за сталом і вячэраць...

Ад крамы павярнуў у завулак і зьехаў з асфальту...

За апошні год Міхальчук тройчы трапляў у непрыемныя гісторыі і ўсё на шашы, за мястэчкам. Двойчы яго рабавалі. Першы раз забралі гадзіньнік і грошы, а другі раз зімовую шапку, падарунак старэйшага сына. Шапка была выдатная, з чорнай нутрыі, высокая, утульная, з алейным цьмяным бляскам. Ад шкадобы і злосьці на рабаўнікоў Мікола тыдзень хварэў і ня езьдзіў у мястэчка на працу. Апошні раз, увесну, хацелі забраць ровар, але не забралі, адно прапаролі колы, і давялося цягнуцца дадому пехам, каціць ровар у руках.

Вось пасьля апошняга выпадку, прыкрага да млосьці, і вазіў Мікола Міхальчук у глыбокай кішэні старога чорнага плашча небясьпечную брытву з маціцовымі касьцянымі тронкамі. Адчуваньне таго, што ў кішэні мірна сьпіць зброя, надавала немаладому мужчыну пачуцьцё бясьпекі і ўпэўненасьці.

На багажніку чорнага ровара, прыціснуты рамкай, ляжаў бохан сьвежага хлеба.

Колы круціліся , шаргацелі, з-пад рыфлёнай гумы пстрыкалі каменьчыкі, адляталі ў высокую, дзе-нідзе пасохлую траву.

Шасьцідзесяцігадовы Міхальчук налягаў на понажы, учэпіста трымаў руль, прыгінаўся, калі зьяджаў пад гару. Рыпелі спружыны вялікага мяккага сядла, перастаўленага з дабітага мапеда на ровар, і мужчына ў маленькім капелюшы і чорным доўгім плашчы плыў над утрамбаванай сьцежкай.

Неба было шэрае, нізкае, падфарбаванае хваравітай чырваньню на захадзе.

Ён яшчэ не даехаў да ельніка, а ўжо адчуў рэзкі пах грыбоў, імху і восені, а яшчэ пах сьвежасьпечанага хлеба, і на твары зьявілася ўсьмешка — Міхальчук любіў смажаныя апенькі з цыбуляй...

Віцька Хлус поўзаў, як пакамечаны чарвяк, спрабаваў лізаць ногі, прасіўся, умольваў, выбачаўся. З разьбітага носу бегла чырвоная юшка, размазвалася па спалатнелым твары з вырачанымі ад жаху і бездапаможнасьці вачыма.

Віцькавы рукі сьцягваў вузкі раменьчык, выцягнуты Алікам Бабаедам з пацёртых Віцькавых джынсаў.

Барыс Бурлакоў стаяў крокаў за пяць ад Віцькі і Аліка, грэбліва пляваў сабе пад ногі белай, як шумавіньне, сьлінай.

Віцька паспрабаваў падняцца на ногі, але Алік прысьвіснуў і заехаў нагой пад рэбры. Хлопец заенчыў, затуліў зьвязанымі рукамі твар і заваліўся набок.

— Не скуголь, падла, цябе яшчэ ня білі, — гаркнуў Алік і правёў даланёю па галаве, стрыжанай на «нуль», абыйшоў Віцьку, нібыта прымерваўся, як лепш ударыць.

Барыс заняўся сваімі рукамі. Зламанай запалкай ён пачаў выкалупваць з-пад пазногцяў бруд, і рабіў гэта так, быццам на сёньня больш важнага ў ягоным жыцьці занятку не

Мікола Касьцюкевіч

Цыяністы калій

Цыяністы калій шкодны для здароўя. Усаджаная ў сьпіну сякера выклікае фізычны дыскамфорт. Гадзіньнікавая міна пад ложкам пазбаўляе спакойнага сну... Гэта проста і зразумела. Узровень, так бы мовіць, банальнай эрудыцыі. Але бывае веданьне зусім іншага, эзатэрычнага ўзроўню. Скажам, далёка ня кожны прафэсар-філёляг здольны ўзьняцца да разуменьня сакральнай ісьціны, што верш — гэта мастацкі твор і ўсе закладзеныя ў яго эмоцыі й думкі застаюцца цалкам на сумленьні аўтара й ягонай творчай фантазіі.

Нармальны чалавек такое нізавошта не ўсьвядоміць. Ён успрымае ўсё літаральна. І ня толькі ўспрымае, а пачынае адразу ж дзейнічаць... Ня людзі — порах. Дастаткова маленькай жарынкі, аднаго неасьцярожнага слова, і... А што распачнецца, калі кожны прачытае ці пачуе замаскаваную пад верш падрабязную інструкцыю «УБЕЙ ПРЕЗИДЕНТА», страшна падумаць: лётчык адпускае штурвал самалёта, дэпутат выкульваецца з крэсла, хірург кідае недарэзанага пацыента, а фальшываманэтчык — недамаляваны даляр і, схапіўшы хто што мог, усе зрываюцца забіваць адзінаабранага... Толькі міргніце — дзе, каго, і як — і сотні, тысячы рук на каго хочаш, нават на роднага бацьку падымуцца... Але такое ня пройдзе. Народ не застанецца сіратой. У нас ёсьць каму «разобраться как следует и наказать, кого попало».

Сустракаю неяк у горадзе старога знаёмца. Я — вартаўнік, ён — мастаком на «Беларусьфільме», цудоўнае сакавіцкае сонейка зьзяе — ну як тут не прыняць па колькі кропель. З бутэлькай «Пшанічнай» рулюем у інтэрнат да Славаміра Адамовіча — балазе, побач, ды й прыяцель даўно хацеў з крамольным паэтам пазнаёміцца.

На восьмым паверсе доўга топчамся ля зачыненых дзьвярэй, нарэшце трапляем у пакой і бачым карціну, зь якой, пэўна, Рэпін і зрабіў свой плягіят «Арышт прапагандыста»: хатнія рэчы ссунутыя, стосы кніжак і часопісаў разварушаныя, на падлозе паперыны валяюцца. Не хапае толькі распоратых падушак ды пер'я ў паветры. Апроч гаспадара, які з алімпійскім спакоем сузірае ўвесь гэты вэрхал, у цесным пакойчыку

НАВЭЛА

Уладзімір Сьцяпан

Цырульнік

было і быць не магло.

— Што, думаў мы цябе не дастанем...

— Ня думаў, прабач, я...

— Змоўкні!

Барыс працягваў самааддана займацца пазногцямі, але краем вока сачыў за Віцькам і Алікам.

— Думаў, мы сыйдзем у войска і ўсё...

— Я не хацеў, Барыс, не хацеў... — Віцька папоўз да Бурлакова, як сабака зь перабітымі лапамі. — Ты ж мяне ведаеш?..

— Хацеў, не хацеў... — белая сліна цыркнула Віцьку ў твар.

— Ён не хацеў? А яна хацела... — Алік падняў Віцьку за каўнер, паставіў на ногі.

Віцька абмяк і абсунуўся, бо ўбачыў у вузкіх вачах Аліка прысуд.

— Хочаш? — Барыс падняў зь зямлі адкаркаваную пляшку гарэлкі і паказаў яе Аліку.

— Дай, — Алік пераступіў празь Віцьку, узяў пляшку і зрабіў колькі глыткоў. — Як вада з канавы...

Барыс пстрыкнуў запальнічкай, прысеў і павадзіў агеньчыкам перад Віцькавым тварам.

— Сьлёзы цякуць?.. Дым вочы есьць? — Ён выцягнуў з кішэні скураной курткі цыгарэту, прыпаліў і зацягнуўся. — Хочаш? — спытаў ласкава і ціха.

Віцька таргануўся, кіўнуў, і на яго перапэцканым крывёй твары зьявілася раптоўная надзея.

— Бачыш, цыгарэту хлопец хоча, — зьвярнуўся Барыс да Аліка.

— Дай! — сказаў Алік і акуратна паставіў пляшку ў траву.

Барыс марудзіў, ён глядзеў на шэры попел цыгарэты і быццам разважаў.

— Ну, калі хочаш, то на. — Ён тыцнуў цыгарэту ў Віцькаў разьбіты рот і зарагатаў: — Што, пячэ!

— Зараз я яе патушу. — Алік падыйшоў і перавярнуў Віцьку на сьпіну.

Віцька заплюшчыў вочы, прыкрыў твар рукамі.

— Ляжы! — рыфлёная падэшва красоўкі прыціснула Віцькаў твар да зямлі. Зацурчэў пругкі цёплы струмень.

Барыс адвярнуўся, адыйшоў і задраў галаву. Неба было шэрае, роўнае, што тая наждачная папера. Высока ляцеў нябачны самалёт, а побач скуголіў мокры, скрываўлены, зьбіты Віцька. І Барысу Бурлакову зрабілася сумна-сумна...

Ён узяў пляшку і пачаў піць. Востры кадык торгаўся пад бела-ружовай, як ва ўсіх рудых людзей, скурай.

— Пакінь мне. — Алік зашпіліў маланку і падыйшоў да сябра. Віцька падхапіўся, упаў, а потым папоўз зь ельніка, дзе пахла мохам, іглічай і грыбамі да сьцежкі, да вузкакалейкі, хоць і ведаў, што ўцячы ня зможа...

Хлопец з разьбітым тварам узнік на сьцежцы раптоўна, ён вываліўся зь ельніку і пачаў азірацца.

Мікола Міхальчук ад нечаканасьці ледзь не кульнуўся разам з роварам.

Віцькаў твар быў жудасны, перапэцканы, у плямах крыві, мокрыя валасы закрывалі адно вока, пад носам надзімаўся і ападаў ружовы пульхір-бурбалка.

— Не падыходзь, ня лезь! — не сваім голасам крыкнуў мужчына і агарадзіўся роварам. — Адыйдзі!

— Рукі! Рукі разьвяжы! — з прысьвістам і ўсхліпам папрасіў хлопец і азірнуўся на шчыльны ельнік.

Міхальчук таксама паглядзеў на зялёную сьцяну дрэў.

Віцька ня вытрымаў, падняў рукі і закульгаў па сьцежцы да мястэчка. Ён бег з усяе моцы, спатыкаўся, падаў, але здавалася, што ён таўчэцца на месцы, адно падкідвае ногі.

— Гэй, пачакай, разьвяжу! — крыкнуў усьлед Міхальчук, бо зразумеў, што яму ад гэтага хлопца няма аніякай пагрозы.

А Віцька Хлус бег. Ён хацеў ускараскацца на невысокі адхон вузкакалейкі, але пасьлізнуўся і споўз на сьцежку.

— Я табе зараз разьвяжу... — прасычэў, выдзіраючыся зь ельніку Алік Бабаед з пляшкай у руцэ.

— Ты глядзі, як бяжыць, думае ўцячы... — сумна прамовіў Барыс і пацёр кулаком падбародзьдзе.

— Дай-ка ровар, дзед! — сказаў Бурлакоў і паклаў руку на яшчэ цёплае сядло, паляпаў па сьлізкай скуры, як па конскай сьпіне.

— Хлопцы, ня лезьце да мяне, адыйдзіцеся! — Міхальчук уцягнуў галаву ў плечы.

Алік з Барысам перамігнуліся.

— Ён што, не разумее?

— Вар'ят!

— Відаць, не разумее. — Барыс зьняў руку зь сядла і ўдарыў немаладога мужчыну ў твар, але ня моцна, а так, каб адно зьбіць з ног.

Міхальчук паваліўся на сьпіну, але ровар не адпусьціў.

— Уцячэ.. — пажартаваў Алік.

Віцька Хлус кульгаў-матляўся крокаў за пяцьдзясят ад іх на сьцежцы.

Барыс перадаў бутэльку Аліку, нахіліўся, паадгінаў пальцы Міхальчуку і падняў ровар. Бохан хлеба выпаў з багажніка. Барыс яшчэ хацеў забраць алюміневую прышчэпку, якой была схоплена калашына Міхальчуковых нагавіцаў, але перадумаў.

Мікола падняўся, яго капялюшык з вузенькім, на два пальцы, брылём ляжаў на сьцежцы быццам пад падаяньне.

— Аддай ровар! — крыкнуў Мікола.

Хлопцы зарагаталі.

— Змоўкні, казёл! — Алік зрабіў крок і штурхнуў мужчыну ў грудзі.

Той сеў на сьцежку, проста на свой капялюшык. Яго зморшчаны твар зрабіўся зямлістым і злосным.

— Пакладзі ровар, я цябе прашу... — з прысьвістам выцiснуў зь сябе Міхальчук.

Барыс ужо перакідаў нагу цераз раму.

— Спыніся, не рабі гэтага...

Правая рука Міколы Міхальчука ў цемры глыбокай кішэні расклала брытву. Пальцы зрабілі гэта самі, гаспадар не загадваў.

— Сыціх? — Алік паглядзеў на бохан хлеба.

— Цябе пагаліць забыліся...

— Што?

— За-бы-лі-ся!.. — прасычэў мужчына па складах.

Хлопцы зьнізалі плячыма, бо не разумелі, пра што гамоніць гэты маленькі мужчына, амаль дзядок, у доўгім чорным плашчы.

— Пагалю! — крыкнуў Міхальчук, ускочыў, брытва зырка бліснула, на адпаліраванай сталі адбіўся хваравіты захад.

Правая рука апісала дугу і брытва нечакана трапна, як каса, паласнула крыху вышэй Барысавага кадыка.

Алік Бабаед зьнерухомеў, яго спаралізавала ад самых падэшваў да скуры на чэрапе.

— І цябе?! — Міхальчук зрабіў хуткі крок.

Рука з брытвай узьнялася-узьляцела і прайшлася па Алікавым твары. Хлопец перагнуўся, ускрыкнуў, затуліў расьсечаны твар рукамі. З-пад пальцаў пырскнула, пабегла кроў. Ён колькі імгненьняў хістаўся, а потым упаў, яго пачало курчыць.

Барыс Бурлакоў зь перарэзаным горлам ляжаў у калюжыне яркай крыві.

Мікола Міхальчук падняў бохан хлеба, абцярушыў іглiцу, абцёр яго крысом плашча, старанна прыладзіў на багажнік. Крокаў дзесяць ён каціў ровар у руках, а потым паставіў нагу на понаж, адштурхнуўся, уладкаваўся зручней і пакаціў.

Віцька Хлус сядзеў на сьцежцы і ціха, як мыш, папiскваў, размазваў зьвязанымі рукамі сьлёзы па твары.

— ... хацелі ровар забраць... Гэта ж трэба... Добра я іх пагаліў... Ой добра... — мармытаў сабе пад нос памаладзелы мужчына ў доўгім і камічным капелюшы, ссунутым на патыліцу.

Да ганку яго цаглянага дому было крокаў дваццаць. Мікола спыніўся, паставіў ровар да штакетніка, прысеў на кукішкі, нібыта хацеў справіць вялікую патрэбу, прыцiснуў рукі да грудзей і ціха паваліўся тварам у зялёную крапіву.

шкодны для здароўя

тоўпяцца чалавек шэсьць змрочных незнаёмцаў... Але неяк абышлося — толькі дакумэнты паглядзелі і, дзе працуем, запісалі...

Усё яшчэ нічога не разумею, але бачу, што зарулілі мы яўна несвоечасова, і прапаную папаліць. На калідор выходзім усе разам. Славамір адмаўляе працягнуты мной пачак і карцінна бярэ цыгарэту незнаёмца: «Я лепш у таварышаў...» Дык хто ж гэтыя таварышы, пытаюся. КГБ — адказвае... Пастаялі, папалілі, абмяняліся жарцікамі кшалту «слава КПСС» і «будзь пракляты той дзень, калі мы пазнаёміліся», і пасунілі мы з прыяцелем дзе ў іншым месцы абмываць убачанае. Тыдня не прайшло, як і мяне, і прыяцеля — бываюць жа такія супадзеньні! — бяз дай прычыны турнулі з працы... А яшчэ праз колькі дзён — тэлефонны званок і ветлівае (толькі што пра здароўе не справіліся) запрашэньне наведаць «дом пад бэльвэдэрам». Ну вось, думаю, нарэшце і мяне за чалавека прызналі. Ды мне і позваў ніякіх ня трэба — упершыню, яно і КГБ чаму б не наведаць, паўнавартым патрыётам сябе адчуць. Тым больш і пра кніжку маю — так, між іншым — узгадалі. Маўляў, дрыжы там як асінавы ліст, і ламай галаву — ну адкуль яны даведаліся пра такую інтымную зьяву, як выдадзены «Мастацкай літаратурай» зборнік вершаў.

— Где работаете?

— Благодаря вам уже нигде.

— Ну почему же благодаря нам.

— А то кому ж еще? Телефон же прослушиваете.

— Разумеется, нет. И что у вас у всех за представление...

— А почему в последнее время слышимость плохая?

— Сейчас у всех такая...

Ну і г.д.

Калі ідзеш бясконцымі калідорамі і лесьвіцамі, праз пасты, праверкі і дзьверы з нумарнымі замкамі, пасьля сядзіш у прасторным кабінэце з кампутарамі і сэлектарнай сувязяй, адказваеш на пытаньні і ўзгадваеш тое, што ніяк ня ўзгадваецца, бо ніколі ня мела для цябе аніякага значэньня, і падпісваеш паперы, дзе на пачатку стаіць абсурднае па сваёй сутнасьці «... потребовал вести записи на белорусском языке, но, в принципе, согласен на русский, которым владеет и в переводчике не нуждается,» — не пакідае адчуваньне, што патрапіў у фантасмагорыю, стаў удзельнікам нейкай дурной гульні.

— Что вы думаете о Славомире Адамовиче?

Ну як тут растлумачыць, што Адамовіч не жанчына, каб пра яго думаць, што мы проста сябруем, а яшчэ — што я эгаіст і, зрэшты, наогул ня маю такой звычкі — думаць...

— Мы еще вернемся к вашей книжке...

Ды я б і рады, але наўрад ці там, дарагія таварышы кагэбісты, хоць каліва крамолы накалупаеш. Праўда, у адным вершыку сьцебануўся крыху наконт чырвонай анучы і калосься на дзяржаўным сымбалі... Дзякуй, калі заўважылі. Хоць нешта будзе і маім «сьціплым укладам у скарбонку нашага адраджэньня».

Пра далейшае пісаць нецікава. Нецікава таму, што ў адрозьненьне ад Славаміра Адамовіча мяне ня кінулі за краты і ня вымусілі, каб адстаяць хоць нейкія свае чалавечыя правы, пайсьці на апошні крок і аб'явіць галадоўку.

Славамір Адамовіч — вязень палітычны. Гэта відавочна. І трымаюць яго нізавошта. А так хочацца «упечь» дзёрзкага паэта. Давай яму хоць артыкул пра халодную зброю прышыем. Што там у нас знайшлося: нож, дзяга, нунчакі... Рагаткі няма? Можа, чаравікі цяжкія — таксама моцна ўдарыць можна. А для салідарнасьці яшчэ і падпольную майстэрню па вырабу зброі выкрыем. (Гэта мяне значыць.) Добра хоць, што няма артыкула «почему без шляпы?» Во дзе разьвярнуліся б, адпрацавалі як сьлед свае немалыя па цяперашніх часах зарплаты. Пляваць, што жыцьцё кароткае, а памяць чалавечая доўгая. Кожны панясе у вечнасьць цяжар не чужога, а свайго ўласнага сумленьня. Калі яно ёсьць, безумоўна.

ЗАНАТОЎКІ ЭГАІСТА

Адам Глёбус

Кнігі

❖ Што дакладна не павінна рабіць гандлярка кнігамі, дык лузгаць семкі. І хай бы ела семкі на Камароўскім кірмашы, прадаючы вульгарныя раманы. Не! Яна, маладзіца, прадавала падручнікі й слоўнікі ў фае Акадэміі Навук Беларусі й паплёўвала лушпінкамі ў кулачок.

❖ Зьбіраесься пачытаць і заўважаеш: бярэш ня самую разумную кнігу, пераглядаеш ня лепшыя старонкі, наогул, жывеш няправільна, неразумна, шукаеш цёмныя сьцяжыны да задавальненьня, абмінаеш пакручасты шлях да вяршыняў дыямэнтавых.

❖ У букіністычных крамах гуртуюцца недачытаныя кнігі.

❖ Як чалавек нараджае чалавека, як дрэва спараджае дрэва, так і з кнігі выходзіць кніга.

❖ Ёсьць два стаўленьні да кнігі: прачытай і перадай другому, прачытаў і выкінуў. Мне падабаецца трэці варыянт: прачытай і перачытай.

❖ Зазвычай пісьменьнік і чытач залічваюцца ў асноўныя творцы кнігі. Калі зірнуць крышку шырэй, дык у сутворцы трапяць і мастакі, і рэдактары, і друкары, і гандляры, а яшчэ чытачовы знаёмыя, вучні і сябры, усе з кім будзе падзелена думка наконт прачытанага. Калі ж рассунуць часавыя парамэтры, дык вакол кнігі ўзьнікнуць постаці крытыкаў і перакладчыкаў, а за імі, сярод наўтопу спажыўцоў, можна разгледзець і чытача-літаратара. Таго, хто ня толькі прачытае тэкст і выкажацца наконт ягоных вартасьцяў, а і выбера найлепшае і перапіша наноў дзеля наступніка. Таму не памылюся, назваўшы асноўным творцам кнігі чытача-літаратара, які здатны надрукаваць і распаўсюдзіць уласны твор дзеля невядомага сябра.

❖ Паміж чытачом і кнігаю заўсёды ўплішчваюцца гандляры з калекцыянэрамі.

❖ Энцыкляпэдыя і газэта — дзьве скрайнасьці. Але калі ўважліва паглядзець, дык і заўважаеш: энцыкляпэдыя на дзевяноста адсоткаў складзена са старой газэтнай інфармацыі, а ў газэце дзевяноста адсоткаў інфармацыі ўзята з энцыкляпэдыі і прададзена за навіны.

❖ Кнігу перачытваюць, газэту праглядаюць.

❖ Пісьменьнік толькі той, хто любую кніжку ператворыць у запісную.

❖ Мінулае заўсёды бруднае, як дэтэктыўны раман, а будучыня збольшага падманная, як фантастычная аповесьць.

❖ Існуюць кнігі як формы раскошы. Сталеючы, я ўсё больш аддаю перавагу такім выданьням.

❖ У словазлучэньні «збор твораў» чуюцца два першыя ўдары пахавальнага звону.

❖ Зборнік паэта, які складае вершы безь любові, утрая лепшы за кніжку пашляка, які імітуе любоў, але яшчэ горш выглядае брашурка з эсэістыкай, дзе прафануюцца веды і густ.

❖ Літаратура — працэс маральнага рэфарматарства.

❖ Гісторыя — гэта ня толькі біяграфіі вялікіх асобаў, але і біяграфіі вялікіх стыляў, культураў, цывілізацыяў.

Прыватнасьці

Ганна Матусэвіч

Дзёньнік без канца

20.07. Здаецца, я пачынаю разумець сябе... Усё жыцьцё я шукаю Майстра. Не было Яго сярод маіх жаніхоў. Спрабавала падштурхнуць мужа, сына, урэшце, сама стала нешта крэмзаць — а ўсё ня тое. Здагадваюся, што ніколі не знайду, бо Яго няма на сьвеце, і я мушу ствараць Яго сама, ляпіць сваімі рукамі, як Храм чалавечы...

21.07. Учора мы сямейным квінтэтам зьезьдзілі на роварах у Строчыцу. Адмахалі ў два бакі 70 км з гакам. Вераніка ўсё ж малая для такіх падарожжаў, і я надта стамілася ўсю дарогу праганяць нуду й нэндзу зь ейнага дзіцячага тварыка. Але ж Яна сама захацела ехаць і трэба даць чалавеку магчымасьць, бо такім чынам разьвіваецца жыцьцё.

Вераніка кашэчым хвастом падаўжала нашую і без таго працяглую працэсію. У выніку да Строчыцы мы дабраліся ў сьвіныя галасы. Гаспадары музэю не віталі нас на парозе і складвалася ўражаньне нежыцьцёвасьці гэтага Боскага месца.

Так, яно было прывабнае, як і на ўсёй нашай Беларусі. І мы самі вінаватыя, што нішчым жыцьцё, маючы такое хараство! Няўжо праўда, што душы ня хочуць пасяляцца на зжытых месцах, і гэта падставовая прычына нізкай нараджальнасьці на маёй Бацькаўшчыне?

Пры ўваходзе (а можа выхадзе) нас сустрэў жалобны памятны знак, які паведамляў, што «на этом месте от рук убийцы погибла Воловик Анна Казимировна 6-XI-90 г.» (Пасьля мы даведаліся, што забойца — маньяк.) І гэты знак — як трагічны сымбаль музэю, Беларусі. Я не змагла ўжо прагнаць гнятлівае ўражаньне ад усяго ўбачанага далей. Міжволі напрошвалася нявыгаднае параўнаньне з Латвіяй. У свой час я была ў Сігулдзе. Паказалі мне там пячору, дзе загінула ў ? стагодзьдзі маладая дзяўчына ў выніку гарачага але няроўнага каханьня. Бачыла й магілу дзяўчыны — Турайдзкай Розы. Латышы ўмелі падаць трагічнае здарэньне, як прыгожую легенду, якая аздабляе ўвесь паркавы ансамбаль Сігулды.

Нашых дзяцей пацешыў бадай што толькі ветраны млын, у сярэдзіну якога яны злазілі і са шчырым захапленьнем абглядзелі ўсе ягоныя цацкі.

Старое гумно з саламянай страхой, разнасьцежанае з двух бакоў, стаіць на скразьняку, як прахадны двор Беларусі. Таксама трагічны сымбаль. Драўляная царква на блакітным тле неба. Яна жывая! Шыльда апавяшчае, што тут адбываюцца багаслужбы ў нядзелі аб 11-ай гадзіне. Мне захацелася замацаваць адзінае пазытыўнае пачуцьцё, і я ўжо выправілася была ў шпацыр вакол царквы... Але тут пачуўся брэх сабак і зьявіліся ахоўнікі — два хлопцы ў камуфляжы, пры зброі. Яны былі ветлівыя й простыя ў абыходжаньні з намі, і ўсё ж іхняя кепская расейская мова была чужая для нас...

Мы нідзе не адчуваем сябе поўнымі гаспадарамі. Можа таму й выбралі ўсечаную форму звароту — спадар?

22.07. Як сыты не спагадае галоднаму, так і мае вочы, перагледжаныя ўсім убачаным, адмаўляюцца глядзець і мае вушы, перaслуханыя ўсім пачутым, ня хочуць болей чуць. І толькі ў мітусьлівых снах я некуды сьпяшаюся, спазьняюся, блукаю... І ўдзень глыбокі кароткі сон, як наркоз, здужвае маё цела. І я не спрачаюся. Адпускаю сваю перанасычаную ўражаньнямі, абыякавую да зямнога жыцьця душу на волю. Можа ёй трэба некаму дапамагчы...

23.07. Міколка прынёс мне свае малюнкі: «Вось гэта — наш сьцяг. А гэта — Лукашэнкаў». Ах, мой любы хлопчык! Грэйся ля мамінага бачка да 7,5 гадоў, каб падужэў і змог даць здаравенную поўху ілжэнастаўніку, які пачне ўбіваць у тваю сьветлую галоўку юдаву навуку.

24.07. Было дзіўна й радасна бачыць старэчы, заўсёды суворы бацькаў твар, на якім сёньня жылі наіўнае дзіцячае замілаваньне й вялікая таямніца. Бацька павёў мяне зь дзецьмі на неруш — брусьнічную палянку. У маім дзяцінстве, памятаю, мы дзежкамі ставілі гэтыя каштоўныя ягады на зіму. Цяпер брусьніцы перавяліся ў нашым лесе. І вось ён, цуд: паўстаньне зь мёртвых майго маленства й бацькавай маладосьці. Брусьніцы ўраўнаважвалі сваёй нясьпеласьцю, юнацкай чырвонабокай зелянінай усіх нас у гэтае імгненьне: скупога на пачуцьці бацьку, ягоную ўразьлівую дачку і трох легкадумных унукаў.

25.07. Хочацца нечага вясёленькага й страшненькага...

26.07. Калі пройдзеш раненька басанож па сьцюдзёнай расе — адчуеш сваю перавагу над тымі, хто сядзіць у чаравіках на цёплых крэслах. Перавагу бяз зброі й Слова. Бо зброяй, як Слова, становіцца Сьцюдзёная Крывіцкая Раса.

27.07. Ракуцёўшчына летась для мяне сталася апошнім выпрабаваньнем, пасьля якога мне зьявіўся Максім, як мабыць зьяўляўся ў дзень Дабравешчаньня Сьветлы Анёл Дзеве Марыі.

Мой радасны й лёгкі цяжар — ад Максіма. А сёлета ўжо Ракуцёўшчына для мяне — традыцыя, у якой стаптаная Першасная Раса. І ўсё ж, на хвілінку пазбаўленая штодзённага грузу, я вынесла адтуль адно сьвяточнае ўражаньне:

«Як добра маім рукам, Калі яны нічога не нясуць — Можна лётаць».

Стары гарадзкі краявід

Ці ведаеце Вы ў Беларусі хоць адзін пляц, прызначаны не адно толькі для транспартнае разьвязкі? Нават на Круглай плошчы ў Менску, пры мэмарыяле апошняй вайны, чалавечае жыцьцё працякае пад зямлёю, а на зямлі — машыннае...

Са структуры сучасных беларускіх гарадоў выпаў пляц — у традыцыйным эўрапейскім яго разуменьні — пляц, як месца дачыненьняў людзей, зьнітаваных адзінай культурнай, эканамічнай і духовай прасторай. Колісь на нашых гарадзкіх пляцах людзі ладзілі фэсты, кірмашы, парады, чалавек шукаў іншага чалавека. Вечарамі з гаўбца ратушы граў гарадзкі аркестар. На самім пляцы прызначаліся спатканьні, абмяркоўваліся навіны, абвяшчаліся маніфэсты. Ад пляцу да пляцу вялі вуліцы, на якіх бруіла жыцьцё людзей...

Ці пазнаеце Вы гэты пляц і гэты горад? Гэта чарговая, трэцяя, фотазагадка конкурсу «Стары гарадзкі краявід». Пасьля публікацыі пяці загадак чакаем Вашых адказаў.

Сяргей Харэўскі

Кампутар

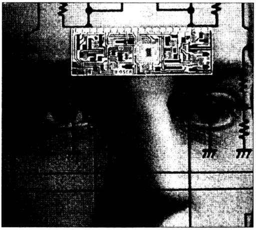
Беларусь віртуальная,

альбо спроба знайсьці Радзіму там, дзе яе быць не павінна

Працяг са старонкі 1.

Няма нават адсылкі да іншых хоўм-пэйджаў і сэрвэраў. Гэткі аазыс у пустэльні. Мінімум інфармацыі і, адпаведна, толку. Фантазія ў бел. акадэмікаў, як высьветлілася, небагатая. Але ў «Сусьветнай Павуціне» мне пашанцавала знайсьці толькі гэтую «ўласнабеларускую» старонку.

Як бы там ні было, сякія-такія хоўм-пэйджы, зьвязаныя зь Беларусяй, існуюць на «Сусьветнай Павуціне» і безь непасрэднай падвязкі да палітычнай геаграфіі.

http://freedom.ncsa.uiuc.edu/~zelenko/belarus/Belarus.html

Гэты хоўм-пэйдж з рэпрэзэнтацыяй нашай краіны за яе межамі разьлічаны на зусім недасьведчанага чалавека. Патрапіўшы ў гэты разьдзел, можна выбраць тую падтэму, якая зацікавіла. Напрыклад: Гісторыя Беларусі, Беларускія мапы, Незалежнасьць, Ангельска-беларускі й беларуска-ангельскі слоўнік, Культура, Чарнобыль і г.д. Гэта вельмі вялікі хоўм-пэйдж. Іншая справа, што разьдзел культуры арыентаваны ў асноўным на традыцыйную беларускую культуру, а здагадацца, што і як адбываецца ў нашай літаратуры, музыцы, мастацтве сёньня, абсалютна немагчыма. Можа быць, гаспадары гэтага хоўм-пэйджа й ня ставілі перад сабою такой мэты, але на сёньня ў «Сусьветнай Павуціне» гэта бадай адзіная прыстойная беларуская старонка, таму можна было б зрабіць яе ўнівэрсальнай. Анталёгія беларускай паэзіі складзена з густам, але аднабакова. Традыцыйная тройка – Купала, Колас, Багдановіч ды эміgranцкія паэты на чале з Ларысай Геніюш. Зрэшты, неабдымнае абняць немагчыма. Верш «Зорка Вэнэра» бясспрэчна належыць пяру Максіма Багдановіча. Навукай даказана. Таму няма чаго ставіць пасьля паэтава прозьвішча пытальнік.

Некаторыя з падтэмаў выводзяць на іншыя хоўм-пэйджы. Ёсьць там і Віртуальны Гід па Беларусі. Ягоны адрас:

http://www.jura.uni-sb.de/~serko/heritage/zaslauje.html

Варта дадаць, што хоўм-пэйдж «Bielarus» дастаткова папулярны ў сусьветнай інфармацыйнай прасторы. За апошні год да яго зьвярталіся блізу 19 тысяч разоў. Не Playboy, вядома, але...

Пару тыдняў таму на хоўм-пэйджы выданьня «Biplans» (якое цяжка назваць выданьнем, бо гэты часопіс, які займаецца праблемамі альтэрнатыўнай культуры, існуе толькі ў інтэрнэтаўскім варыянце) я натыкнуўся на ананімны (!) раман «Рэмба-VIII або Вызваленьне Эўропы». Гэта палітычны трылер на тэму беларускай сучаснасьці. Аўтар выдатна валодае беларускай, а дакладней, менскай фактурай, і, хутчэй за ўсё, сам мянчук або часта й падоўгу бывае ў Менску.

Сюжэт наступны... Рэмба, паслухаўшы параду свайго сябрука – супэрзоркі НХЛ беларускага паходжаньня У.Грэцкі, вырашыў зрабіць падарожжа ў Эўропу. І пачаў сваё знаёмства зь Беларусі. Бо, са словаў хакеіста, беларуская кухня вельмі арыгінальная, сэрвіс ня самы горшы, ёсьць некранутыя чалавекам куткі прыроды і г.д.

Амэрыканскі грамадзянін Рэмба прызямліўся ў Менскім аэрапорце сёлета 25 красавіка. Пасяліўся ў гатэлі «Юбілейны», а назаўтра выйшаў прагуляцца па горадзе. Заўважце, ўсё гэта адбывалася 26-га. Калі амэрыканскі супэрмэн крочыў па Нямізе, то выпадкова патрапіў у натоўп, абыйсьці які ў яго не атрымалася, зрэшты як і ўхіліцца ад амонаўскіх дубінак. Толькі пасьля таго, як атрымаў дубінкаю па галаве, Рэмба прыгадаў, што ён амэрыканскі супэрмэн, а супэрмэны, як вядома, проста так не здаюцца. Словам, міліцыянту давялося пляваццa толькі што пачыненымі ў дантыста зубамі.

Удалыя беларускія амонаўцы ўсё ж змаглі «павінціць» ня менш удалага амэрыканца й адвезьці яго ў пастарунак. Беларускі лейтэнанцік Жабанцоў доўга глядзеў у пашпарт грамадзяніна ЗША, шукаючы там «пятую графу». Такіх зьвестак у амэрыканскім пашпарце няма, таму міліцыянт на падставе прозьвішча запісаў амэрыканскага турыста ў шэрагі заморскіх украінскіх нацыяналістаў і агентаў ЦРУ. Рэмба быў пасаджаны ў сьледчы ізалятар. Там змагар за справядлівасьць амэрыканскага разьліву пазнаёміўся зь беларускім студэнцікам Андрусікам Грынявіцкім (?), нашчадкам Ігната Грынявіцкага і Касьцюшкі, які зусім нядрэнна валодае ангельскай мовай. Ён і правёў палітінфармацыю для замежнага госьця, растлумачыў яму што да чаго й куды ён трапіў. Гэтая інфармацыя ня ўзрадавала героя. Яшчэ больш яго прышыбла тое, што яму не давалі магчымасьці зьвязацца з амэрыканскім пасольствам і шанцаў на вызваленьне з-пад варты да суда ў яго не было. Але пэрспэктыва быць засуджаным самым справядлівым судом у сьвеце не зламіла супэрмэна. Інакш, які тады ён к чорту супэрмэн?

Рэмба вырашыў адказаць ударам на ўдар, а дакладней, уцячы са сьледчага ізалятара. Уцячы яму аднаму не выпадала, бо патрэбны быў напарнік, які б арыентаваўся ў Менску і мог дапамагчы дабрацца да пасольства ЗША. У ролі праваднікa выступіў сакамэрнік – нашчадак беларускіх рэвалюцыянэраў. Ролю сваю ён згуляў цудоўна. Бо пасьля пасьпяховага абяззбройваньня аховы і ўцёкаў хлопцы падаліся ня ў бок амэрыканскай мяжы, а да рэзыдэнцыі Рэзыдэнта, і ня ўдвух, а разам з часткай баявога атрада Белага Легіёну. Другая палова легіёншчыкаў пайшла захопліваць БТ. Бойкі, страляніна, арышт дыктатара. Перадача ўсёй улады ў рукі перaляканага Вярхоўнага Савету. Праз дзень пачынаецца фармаваньне новага ўраду Рэспублікі Беларусі, дзе Рэмбу прапануюць пасаду міністра абароны. Але сьціплы амэрыканец ветліва адмаўляецца, спасылаючыся на выключную занятасьць.

Вось такі тэкст. Ягоны аб'ём 80 старонак. Існуе ён ў ангельскім і расейскім варыянтах. Дасьціпна й з хэпі-эндам. Толькі вось я губляюся ў здагадках: ці то насамрэч існуе мадэляваньне сытуацыі пры дапамозе Слова Друкаванага, ці то расейскі дэпутат Ілюхін часта лазіць па «Сусьветнай Павуціне» й занадта сур'ёзна ўспрымае ўсе тое, што прачытвае?..

Беларусь Віртуальная на сёньняшні дзень, калі Нашашматпакутнаябацькаўшчына шырока крочыць да татальнай урлаганізацыі ці не ва ўсіх праявах свайго зьнешняга ды ўнутранага жыцьця, існаваньне такой старонкі пакідае надзею, што Беларушчыну саму па сабе ўжо немагчыма сьцерці, як непатрэбны файл з жорсткага дыску.

Андранік Антанян

Паштовая скрынка

Натальлі С. зь Менску. На тэму дзяржаўнага гімну «Наша Ніва» пісала неаднойчы, у прыватнасьці пра тое, што галоўная вартасьць гімну – ня музыка і словы, а гістарычнасьць. У гэтым сэнсе адназначны гімн незалежнае Беларусі – «Мы выйдзем шчыльнымі радамі». Радок «У крывавых муках мы народзім жыцьцё Рэспублікі сваёй», які выклікаў найбольшы скепсіс у аналітыкаў, цалкам апраўдаўся мінулай вясною. Што да бэсэсэраўскага гімну, то ў яго сапраўды прыгожая мэлёдыя, але гэта матыў прыгнёту, песьня прыгнобленага народу, там няма ніводнага адкрытага гуку, усё вытрымана ў паўтанах. Нездарма з усіх прапанаваных да яго новых тэкстаў ніводзін так і не прыжыўся, бо музыка маршу паняволеных ня можа быць падставай для гімну незалежнай краіны.

Петрусю і Ляксею з Новалукомля. У справе ТВЛ зьвяртайцеся на адрас: 211440 Наваполацак-11, п/с 36, ТВЛ

Уладзімеру Л. зь Берасьця. Дзякуй за тэкст, але ён не зусім наш. Рынак фармуецца ва ўсіх сфэрах, дзе ёсьць попыт, і першыя крокі рынку, як правіла, набываюць перакошаны, карыкатурны выгляд. З часам усё стабілізуецца, і ні ў кога ні з чым ня будзе праблем. Абы грошы. Што тычыцца «НН», то мы імкнемся не пісаць пра выдаткі фармаваньня рынку, бо гэта непазьбежнасьць. Нас цікавіць культуралягічны, нацыянальны, этычны аспэкты жыцьця, у тым ліку і ў той сфэры, на якую зьвярнула Вашую ўвагу старонка дробных абвестак у «Życiu Warszawy».

© НАША НІВА Спасылка на "Нашу Ніву" абавязковая Наклад 5100 Нумар падпісаны ў друк 19°, 4/8/1996. Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку". Менск, праспэкт Францішка Скарыны, 79. Замова № 4324 Кошт свабодны